

*0: EK
*1: 2009-2010
*2: 32
*3: WordXP
*4: 32ste vergadering
*5: Dinsdag 15 juni 2010
*6: 10.15 uur
**

Voorzitter: Van der Linden

Tegenwoordig zijn 73 leden, te weten:

Van de Beeten, Bemelmans-Videc, Benedictus, Van den Berg, Biermans, Van Bijsterveld, De Boer, Böhler, Broekers-Knol, Doek, Dölle, Van Driel, Dupuis, Duthler, Eigeman, Elzinga, Engels, Essers, Flierman, Franken, Goyert, De Graaf, Hamel, Haubrich-Gooskens, Hendriks, Hermans, Hillen, Ten Hoeve, Hofstra, Holdijk, Ten Horn, Huijbregts-Schiedon, Janse de Jonge, Van Kappen, Kneppers-Heijner, Koffeman, Kox, Kuiper, Lagerwerf-Vergunst, Laurier, Leijnse, Leunissen, Van der Linden, Linthorst, Meindertsma, Meulenbelt, Meurs, Noten, Peters, Puffers, Quik-Schuijt, Reuten, Schaap, Schouw, Schuurman, Slager, Slagter-Roukema, Smaling, Strik, Swenker, Sylvester, Tan, Terpstra, Thissen, Tiesinga, Vedder-Wubben, Vliegthart, De Vries, De Vries-Leggedoor, Werner, Westerveld, Willems en Yildirim,

en de heer Rouvoet, viceminister-president, minister voor Jeugd en Gezin, minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de heer Hirsch Ballin, minister van Justitie, minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, en mevrouw Verburg, minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,

alsmede de heren Ten Hoopen, Aptroot, mevrouw Vos en mevrouw Arib.

**

*N

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede dat is ingekomen bericht van verhindering van het lid:

Asscher, wegens verblijf buitenslands.

**

Dit bericht wordt voor kennisgeving aangenomen.

*B

!Scheldeverdragen!

Aan de orde is het **debat** met de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over **het natuurherstel en de verdieping van de Westerschelde**.

De **voorzitter**: Ik heet de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van harte welkom bij het debat met de Eerste Kamer.

**

*N

De heer **Schaap** (VVD): Voorzitter. Vandaag is het Westerscheldeverdrag -- ik spreek maar even in enkelvoud -- opnieuw aan de orde. In deze discussie hebben het natuurherstel en het kader daarvoor, de EU-richtlijnen en Natura 2000, een prominente plaats. Ik hoop dat deze discussie vandaag helderheid kan scheppen, zelfs nu het een debat is met een minister met een demissionaire status.

Het is alweer enige tijd geleden dat deze Kamer heeft gedebatteerd over het verdrag tussen Nederland en Vlaanderen en de ontwikkeling van het Schelde-estuarium. Aanvankelijk stond daarin het verdragsdeel over de verdieping en de verruiming van de Westerschelde centraal, maar al spoedig concentreerde de aandacht zich overwegend op het daartoe benodigde natuurherstel, alsmede op het kader daarvoor, te weten de EU-richtlijnen en Natura 2000. De opstelling van de Eerste Kamer zal de minister nog vers in het geheugen liggen: nagenoeg de voltallige Kamer kon niet instemmen met het verdragsdeel over het natuurherstel, te weten de ontpoldering van de Hedwigepolder.

De minister van LNV en de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat hebben van meet af aan krachtig aangedrongen op goedkeuring van het verdrag. De inzet was het baggerwerk en de goede relaties met Vlaanderen. De Eerste Kamer stemde uiteindelijk in met het verdrag onder de nadrukkelijke voorwaarde dat er alternatieven worden voorgelegd voor de ontpoldering. De minister van LNV stemde hiermee in. Ze stelde dat zij tot het uiterste wilde gaan en dat zij zich zelfs voor 200% zou inzetten voor het vinden van een alternatief. Daartoe kreeg de toenmalige commissie-Nijpels een ruimer mandaat. Toch had de VVD-fractie twijfels. Zij vreesde dat de Eerste Kamer na goedkeuring van het verdrag het nakijken zou hebben indien geen alternatief gevonden werd. De SGP-fractie benadrukte dat het kabinet dan een groot probleem zou hebben.

Dat het kabinet intussen demissionair is geworden, doet niet af aan de toezegging van de minister van LNV. Deze toezegging is inmiddels actueel. De teleurstellende rapportage van de commissie-Nijpels kennen we inmiddels, evenals het kabinetsbesluit om toch tot ontpoldering over te gaan. Dit maakt de toezegging van de minister echter niet minder bindend. Voor de VVD-fractie is de zoektocht naar een evenwichtig en gedragen alternatief voor de ontpoldering niet van de baan. Het zou toch te gek voor woorden zijn dat het verdrag is geratificeerd, het baggerwerk is begonnen en Antwerpen voor grotere schepen bereikbaar is en wij voor voldongen feiten worden geplaatst. Op de kwestie van de ontpoldering en het natuurherstel kom ik later in mijn betoog terug, binnen het ruimere verband van veiligheid en mogelijke verdere verdiepingen.

De VVD-fractie maakt eerst enkele opmerkingen over de implicaties van het verdrag en de algehele situatie in het Westerschelde-estuarium. De derde verdieping van de

Westerschelde is in uitvoering. Antwerpen en Vlaanderen kunnen dus tevreden zijn. Deze tevredenheid zal echter van korte duur zijn. De grootte en de diepgang van de zeeschepen nemen snel toe. We kunnen dus wachten op een volgend verzoek van Vlaanderen om over te gaan tot verdieping.

De staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat maakte zich in het voorgaande debat wel erg gemakkelijk van deze problematiek af door te beloven dat er gedurende haar kabinetsperiode niet nog meer gebaggerd zou worden. Aan deze belofte heeft het kabinet al te handig een zeer korte duur verbonden. De VVD-fractie maakt bezwaar tegen een verdergaande verdieping. Het is nu al de vraag of het Westerscheldestroomgebied voldoende beveiligd is tegen overstroming. De noodzaak van afsluitbaarheid door een beweegbare kering is zeker niet denkbeeldig. Dit mag een zaak van het Deltaprogramma zijn, maar het is evident dat de huidige en de eventuele toekomstige verdiepingen de veiligheidssituatie verslechteren. Het gaat daarbij om de toenemende opstuwing van water, maar ook om de effecten van allerlei morfologische bewegingen. Het is goed, de Vlamingen nu al te wijzen op dergelijke knelpunten en niet te wachten tot ze zich met een nieuw verdiepingsverzoek tot Nederland wenden. Morfologisch is de Westerschelde volop in beweging met onverwachte, soms moeilijk verklaarbare verplaatsingen van sediment. Het is de vraag hoe beheersbaar deze sedimentverplaatsingen zijn. Dit geldt temeer in geval van volgende verdiepingen. Op het punt van de veiligheid spelen ook nautische risico's een rol, namelijk grotere schepen die moeilijker kunnen manoeuvreren. In geval van verdere verdiepingen speelt opnieuw het probleem van natuurherstel een rol. Als dit nu al zo moeilijk ligt en dit zo veel emoties oproept, vraag ik mij af wat een volgende verdieping zal oproepen. Er moet dus nadrukkelijk worden gekeken naar alternatieven voor het aanlanden van dieper liggende zeeschepen. Ik kom hierop later in mijn betoog terug.

Het huidige verdrag bevat nog een opmerkelijk punt. Op het punt van sedimentverplaatsing en veiligheid kenmerkt het verdrag zich door open einden, maar op het punt van natuurherstel is het verdrag geheel "dichtgetimmerd". Een opener benadering werd daardoor een kwestie achteraf. Dit lijkt inconsistent. Vandaar dat er alweer een debat wordt gevoerd.

Bij de afronding van het voorgaande debat heeft de minister van LNV de Eerste Kamer op het onderdeel natuurherstel drie zekerheden aangereikt. Zij meende dat deze Kamer daardoor met vertrouwen kon instemmen met het verdrag. Er zouden alternatieven voor de ontpoldering mogelijk zijn. De minister verwees naar de in het verdrag thuishorende interpretatieve verklaring, alsmede naar een geruststellende toezegging van de Vlaamse minister-president en naar de ruimere opdracht aan de commissie-Nijpels. Daarenboven zou ze zich voor 200% inzetten voor alternatieven. De Eerste Kamer mocht daarom volgens de D66-

fractie concluderen dat de kans op ontpoldering zo goed als nul zou zijn.

De rapportage van de commissie-Nijpels kennen we intussen. Ook al is deze teleurstellend, dat neemt niet weg dat de minister die toezegging heeft gedaan. De ruimte die zij zag rond de verdragstekst en de door haar toegezegde inzet, zijn nog altijd van kracht. Op het eerste oog lijkt de ruimte in het verdrag intussen niet kleiner te zijn geworden. Nu het verdrag geratificeerd is en de verdieping is begonnen, zouden de Vlamingen met hun gebruikelijke praktische instelling toch flexibel met de verdragstekst kunnen omgaan? Hun minister-president suggereerde toch minder verkrampt te zullen vasthouden aan de koppeling van uitdieping en ontpoldering? Er zou dus serieus naar alternatieven kunnen worden omgezien. Of vergis ik mij?

Is het de minister bekend dat Vlaanderen in het overleg met de heer Nijpels heeft gesteld dat in geval van een alternatief voor ontpoldering, de toegezegde bijdrage ter discussie staat? Is dit niet strijdig met de eerdere open houding van deze minister-president? Ik verzoek de minister van LNV om hierop in te gaan.

Tijdens een overleg met het Vlaamse parlement is een opmerkelijke bewering gedaan die niet door de heer Peeters is weersproken. Er is beweerd dat de ontpoldering van de Hedwigepolder niet alleen dient tot natuurherstel als gevolg van de uitdieping, maar ook ter compensatie van de toekomstige havenuitbreiding. Dat zou voorkomen dat tweemaal moet worden betaald voor compenserende maatregelen. Zit er achter de ontpoldering een dubbele agenda? Hechten de Vlamingen daarom aan de koppeling van uitdieping en ontpoldering? Ik verzoek de minister om hierop in te gaan.

De VVD-fractie houdt intussen vast aan de 200% creatieve inzet van de minister om alternatieven te vinden. Wil de minister de Eerste Kamer duidelijk maken wat zij de afgelopen periode heeft gedaan om de kans op ontpoldering tot nul te reduceren? Naar welke alternatieven is omgezien en waarom is dan toch dat kabinetsbesluit genomen? De commissie-Nijpels mag geadviseerd hebben, maar het is niet meer dan een advies. De minister houdt ruimte om zelf alternatieven te zoeken. Ik vraag nogmaals hoe de minister is omgegaan met de resultaatsverplichting die zij zelf op zich heeft genomen?

Voorzitter. Het wil er bij de VVD-fractie niet in dat de EU-richtlijnen dermate harde randvoorwaarden bevatten dat er voor alternatieven geen ruimte zou zijn. De Nederlandse interpretatie van de richtlijnen en de vertaling daarvan in Natura 2000 gaan veelal verder dan de EU-kaders. Creativiteit moet dan ook gehonoreerd kunnen worden. Het specifieke geval Hedwigepolder geeft temeer aanleiding om van interpretatieruimte en creativiteit gebruik te maken.

Ontpoldering van de Hedwigepolder heeft in Zeeland en daarbuiten tot veel commotie geleid. Het gaat daarbij niet alleen om het opofferen van prima landbouwgrond voor natuur, maar ook om een intense gevoeligheid voor het

veiligheidsaspect: dijken steek je niet door. Er is alle reden om deze gevoeligheid serieus te nemen. Doorzetten van ontpoldering zal afbreuk doen aan het draagvlak voor Natura 2000 en aan het natuurbeheer in brede zin. Ontpoldering kan een negatieve symboolwerking tot gevolg hebben, vergelijkbaar met de commotie rond de diersterfte in de Oostvaardersplassen. Te extreem inspelen op wat de zogenaamde natuur van ons zou vragen, kan leiden tot weerzin onder de bevolking tegen natuurbeheer in bredere zin. Natura 2000 heeft toch al geleid tot onbegrip en verzet. Ik wijs hierbij op de interpretatie van het voorzorgsbeginsel, de harde definitie van significante effecten en de vaak zeer behoudend ingevulde instandhouding. Dit betreft niet alleen de direct betrokkenen, zoals de agrarische sector, maar intussen ook voor het brede publiek. Natura 2000 werkt steeds meer als provocatie. Een te hoge inzet met te veel negatieve effecten op andere ruimtelijke ontwikkelingen in dit land, bederft het draagvlak.

Na de oorlog is in ons land te eenzijdig ingezet op landbouwkundige ontwikkelingen. Dat ging vaak ten koste van natuurwaarden. Dit is toegegeven, al wordt er thans veel gecompenseerd via de Ecologische Hoofdstructuur en de ecologische taakstelling van de Kaderrichtlijn Water. Paradoxaal is dat nu te eenzijdig en te conserverend wordt ingezet op natuurbehoud. Dat gaat ten koste van de leefbaarheid en de economische ontwikkelingen. Het een spiegelt het ander, dus ook de invulling van het natuurbeheer kan een terugslag provoceren. Het zou triest zijn als zou gaan doorwerken op zinniger invullingen van het natuurbeheer, alsmede op een dynamische inpassing van natuurwaarden in het ruimtelijke domein. Omwille van een dynamisch natuurbeheer moeten extreme posities zo veel mogelijk worden vermeden.

In dit licht meent de VVD-fractie dat er voor te beschermen natuurwaarden ook veel te snel gebruik wordt gemaakt van het adjectief "uniek". Uniek wil zeggen dat iets enig en onvergelijkbaar is, dus dat iets verder nergens voorkomt. Waar dit echt het geval is, zijn extra inspanningen beslist aan de orde. Een voortdurend repeterend "uniek" maakt echter verdacht. Het Westerschelde-estuarium is zonder meer bijzonder en het bergt veel natuurwaarden. Inspanningen om dit estuarium te behouden en te ontwikkelen zijn zinvol en rechtvaardigen financiële offers. Het gaat echter te ver om een ontpolderde Hedwigepolder tot cruciale factor te verheffen voor het in stand houden van het unieke karakter van dit gebied. Dit wil er bij veel betrokkenen uit deze regio niet in en het roept verzet op. Ook bij de VVD-fractie wil dat er niet in. Deze redenering creëert namelijk een negatief symbool met negatieve effecten op het draagvlak voor het natuurbeheer.

Ik maak enkele gerichte opmerkingen over het voorliggende probleem. Historisch gezien, is het gebied waarin thans het Westerschelde-estuarium ligt, een zeer dynamische entiteit. Een veelheid van menselijke activiteiten en andere beïnvloedende factoren hebben gezorgd voor al eveneens een veelheid aan beweging. Dit maakt simpele redeneringen gemakkelijk fictief. Waterbodem,

getijdestroming, morfologische stromen, indijkingen, inundaties, turfafgraving, zoutindringing en overstromingsrampen hebben alle invloed gehad op de fysieke vormgeving van dit gebied en zij hebben ook nieuwe dynamiek op gang gebracht. Deze dynamiek betreft ook de Hedwigepolder: veel invloeden hebben dit gebied frequent van gedaante doen veranderen. Deze dynamiek betreft ook de natuurwaarden in deze regio, het huidige Schelde-estuarium inbegrepen. In het kader van het natuurherstel en Natura 2000 kan onmogelijk gesproken worden van een oorspronkelijke, in stand te houden, referentietoestand. Dynamiek, ook verbonden met menselijk ingrijpen in dit gebied, is als het ware een heel natuurlijk zaak. Dit perspectief geeft het natuurherstel lucht. Bij alle dynamiek moet bedacht worden dat getijbeweging en doorstroomprofiel een grote invloed hebben op de loopsnelheid van de getijdegolf en op de omvang van het getijverschil stroomopwaarts. Dit geldt dus ook voor het verdiepen en het verbreden van de vaargeul. De vaarwegdiepte neemt toe van 6 meter in 1970 tot meer dan 13 meter thans. Dit leidt tot het afkalven van schorren, platen en vooroevers. Het effect op de getijdegolf versnelt dit proces. Ontpoldering zal dit proces niet afremmen, maar het zal dit wellicht zelfs versterken. Om het maar eenvoudig te verwoorden: het voorheen nog enigszins natuurlijke en evenwichtige verplaatsen van sediment is uit balans geraakt en zal nog verder uit balans raken als wordt overgegaan tot verdere verdieping. De veiligheidseffecten hiervan pleiten tegen een verdere vaargeulverdieping, ook na de huidige kabinetsperiode. Dit dwingt tot een geheel ander zeehavenbeleid in deze regio. Antwerpen en Zeebrugge, Vlissingen en Rotterdam moeten de handen ineen slaan en tot regionale samenwerking overgaan. Schepen met een grotere diepgang zullen in het perspectief van Antwerpen buitengaats moeten worden gelost. Er moet dus een initiatief komen voor samenwerking tussen deze havens. Dat past overigens uitstekend in de gedachte van het versterken van de concurrentiepositie van deze regio als geheel in mondiaal perspectief.

Tot slot ga ik in op het natuurherstel. Ontpoldering van de Hedwigepolder zal de getijdewerking niet tegengaan, maar veeleer nog versterken. De voormalige polder zal na uitdieping weer snel dichtslibben, wellicht met vervuild slib. Ook in dat opzicht is er geen sprake van een duurzame oplossing. Daarenboven zal ontpoldering de toch al versnelde verzilting van de Westerschelde versterken. Er zijn dus veel redenen om hiervan af te zien. Voor het natuurherstel als gevolg van de verdieping is een integrale benadering veel verstandiger. Vanuit dit integrale uitgangspunt moet niet zo zeer gemikt worden op conserverend herstel, maar veeleer op een dynamische ontwikkeling van natuurwaarden. Dat is dus een andere benadering dan een statische en toch al slecht gefundeerde instandhouding. Het ligt voor de hand om de integrale benadering van de natuurontwikkeling te verbinden met veiligheid. Het tegengaan en het terugdringen van het afkalven van platen en schorren bieden wat dit betreft een

waardevol buitendijks alternatief voor de ontpoldering. Eigenlijk is het woord "alternatief" al te terughoudend. Deze oplossing is immers een betere dan die van de ontpoldering. Ik wijs in dit verband op het voorstel van de Zeeuwse waterschappen. Dat voorstel kan in de regio op veel instemming rekenen. Het ophogen van buitendijkse slikken tot schor is een aantrekkelijke en dynamische manier van werken. Deze ingreep is flexibel. Het is mogelijk om maatwerk te bieden voor het gewenste natuurherstel. Tegelijkertijd vormen schorren voorlanden voor de waterkeringen. Ze werken als golfbrekers en vergroten dus de veiligheid met het oog op overstromingen. Daarmee passen ze prima in het lopende Deltaprogramma. Deze schorren hebben ook een gunstig effect op de getijdewerking en op de zoutindringing. De VVD-fractie begrijpt niet waarom dit alternatief van het kabinet niet meer belangstelling heeft gekregen. Kan de minister uitleggen wat het kabinet heeft bewogen om dit alternatief of varianten daarvan te verwerpen en toch te besluiten tot ontpoldering? Wil de minister een uitspraak doen over dit alternatief of over andere alternatieven voor de ontpoldering? Is zij bereid om met ons op zoek te gaan naar alternatieven die passen binnen het dynamische karakter van het Schelde-estuarium en die op draagvlak in de regio kunnen rekenen? Is de minister bereid om hierover met de Vlaamse regering in overleg te treden? Ik wacht haar beantwoording af.

*N

De heer **Slager** (SP): Voorzitter. Laat ik beginnen met te zeggen dat ik mij voor 100% kan aansluiten bij het verhaal dat de heer Schaap zojuist heeft uitgesproken. In mijn betoog komt zo hier en daar iets naar voren dat hij al heeft gezegd, maar dat moet u dan maar voor lief nemen. Bovendien luidt het gezegde: de gestage druppel holt de steen uit, dus wie weet.

Het is vandaag bijna twee jaar geleden dat we hier een lang en intensief debat voerden over de vraag of Nederland wel of niet moest overgaan tot het onder water zetten van de Hedwigepolder. Dat debat eindigde voor mij en voor verreweg de meeste Zeeuwen in een teleurstelling. Hoewel een grote meerderheid van deze Kamer zich uitsprak tegen die ontpoldering omdat ze niet overtuigd was van de noodzaak van deze draconische maatregel, stemde een meerderheid toch in met de Scheldeverdragen, waarin die ontpoldering is opgenomen. Dat de meerderheid zich op 8 juli 2008 liet verleiden tot een voorstem had alles te maken met de verwachtingen die deze minister die dag wekte; verwachtingen die gestoeld waren op de uitkomst van de zoektocht naar een alternatief voor ontpoldering, waartoe zij enkele maanden eerder de commissie-Nijpels opdracht had gegeven. Om onze argwaan over de uitkomst van het onderzoek weg te nemen, gaf de minister de commissie-Nijpels carte blanche om ook buiten het Westerscheldegebied te zoeken naar alternatieven. Met een aantal andere woordvoerders bleven wij

echter bang, blij te worden gemaakt met een dode mus en daarom stelden wij via een motie van de heer Hofstra voor om het eindresultaat van de zoektocht van Nijpels af te wachten en pas dan te stemmen over de Scheldeverdragen.

De minister was daar faliekant tegen en pleegde voorafgaand aan het beslissende debat een telefoontje met minister-president Peeters van Vlaanderen. Die zegde haar toe, zo vertelde ze deze Kamer, om "serieus en welwillend over alternatieven te overleggen en onderhandelen". Ik citeer de minister letterlijk. Die Vlaamse toezegging bleek voldoende om de meerderheid over de streep te trekken. De woordvoerder van D66 verklaarde dat hij tegen ontpolderen was, maar, ik citeer, "met deze toezegging is de kans op ontpoldering zo goed als nul". De woordvoerder van het CDA was het kennelijk met hem eens. Hij riep naar de mensen op de publieke tribune: "Ontpoldering is van de baan!" Toen ik mijn twijfels over de goede afloop uitte, zei hij dat wij als Kamer na het advies van de commissie-Nijpels en het standpunt van de regering hier "het eindoordeel vellen". Welnu, dit is de eerste kans om het eindoordeel te vellen en wie weigert dat vandaag te doen? Het CDA. Over "woorden en daden" gesproken, mijnheer Janse de Jonge!

Ook de PvdA liet haar scepsis varen na het telefoontje uit Vlaanderen en stemde niet voor de motie die om uitstel van de stemming vroeg. "Wie het onderste uit de kan wil hebben, krijgt het deksel op de neus", zei de PvdA-woordvoerder. Tja, maar wie heeft er uiteindelijk dat deksel op de neus gekregen? Dat zijn toch echt de voorstemmers, die zich naïef hebben laten inpakken door de minister. Want wat is het resultaat van alle mooie verhalen over een inzet van 200% door deze minister, en over de commissie-Nijpels, die volgens de minister "het uiterste" zou gaan doen om een alternatief te vinden? Het antwoord is: niets.

Om te beginnen is de commissie-Nijpels absoluut niet tot het uiterste gegaan. Sterker: ze heeft zich niet aan haar opdracht gehouden, want in plaats van met alternatieven te komen, presenteerde ze opnieuw de Hedwigepolder als dé oplossing, plus vijf alternatieven, die stuk voor stuk ook ontpolderingen waren. De echte alternatieven werden op basis van discutabele argumenten als niet haalbaar afgewezen. Ik kom daar nog op terug.

Interessant voor deze Kamer is dat het rapport-Nijpels informatie opleverde over de belofte die deze minister van de Vlaamse minister-president kreeg om "serieus en welwillend" de alternatieven te bekijken. Die mededeling was toen cruciaal, want zij trok de meerderheid over de streep om voor de verdragen te stemmen en niet af te wachten. In bijlage 4 van het rapport-Nijpels lezen we hoe welwillend Vlaanderen in werkelijkheid was. Ik citeer wat de Vlaamse vertegenwoordigster tegen Nijpels zei: "Indien zou worden gekozen voor een alternatief, en de Hedwige dus niet gerealiseerd wordt, dan vervallen uiteraard alle afspraken. Concreet betekent dit dat Vlaanderen, na een keuze voor een alternatief, enkel kan instaan voor de financiering van de ontpoldering van de Hedwigepolder op Vlaams grondgebied." Kortom:

als Nederland een alternatief voor de ontpoldering wil, dan trekken wij Vlamingen onze afspraak in, dat wij het natuurherstel betalen en betalen we ook de aan Zeeland toegezegde 200 mln. voor flankerend beleid niet. Dat blijkt de Vlaamse vertaling van "welwillend en serieus". Ik kan het moeilijk anders zien dan als chantage.

Mijn vraag aan de minister is of ze van deze uitleg van "welwillend" op de hoogte is gesteld door de Vlaamse premier tijdens het cruciale telefoongesprek en, zo ja, waarom ze dat dan niet aan deze Kamer heeft meegedeeld. In het geval de Vlaamse minister-president haar dat toen niet heeft verteld, mag ik toch aannemen dat minister Verburg -- die nadrukkelijk verklaarde dat zij zich voor 200% zou inzetten voor een alternatief -- meteen na het verschijnen van het rapport-Nijpels, de heer Peeters om uitleg heeft gevraagd over zijn onwelwillendheid. Als de minister dat heeft gedaan, dan is mijn vraag wat zijn antwoord was. Als ze dat niet heeft gedaan, dan is de vraag, waarom ze dat niet deed en hoe dat dan valt te rijmen met het zelf geschapen beeld van een minister die voor 200% voor het alternatief gaat.

En dan nog iets. Tijdens hetzelfde overleg met Nijpels dreigde Vlaanderen ook. Als Nederland een alternatief kiest in plaats van ontpoldering, zou Vlaanderen een zeedijk moeten leggen langs het Nederlandse deel van de Hedwigepolder, maar dan zou die dijk "uiteraard enkel aan de Vlaamse normen voldoen en niet aan de strengere Nederlandse". Opnieuw de vraag of de minister daarvan op de hoogte was toen ze deze Kamer informeerde en hoe ze die uitspraak beoordeelt. Als "welwillend en serieus"?

Het kabinet besloot na een halfjaar aarzelen in april 2009 om het advies van het rapport-Nijpels niet te volgen en toch een alternatief te omarmen. Dat alternatief was afkomstig van een direct betrokkene, namelijk van ingenieur Provoost, hoofd van de afdeling Waterkeringen van het Waterschap Zeeuws-Vlaanderen, een man die de Westerschelde al jaren kent als zijn broekzak. Zijn alternatief was om op enkele tientallen plaatsen buitendijks langs de Westerscheldedijk schorren aan te leggen. Het plan sloeg twee vliegen in één klap, want daarmee kon niet alleen de gewenste hectares estuariene natuur worden aangelegd, maar tegelijkertijd was de veiligheid er zeer bij gebaat. Immers, schorren vormen een extra bescherming voor de achterliggende zeedijk. En omdat het Scheldeverdrag uitgaat van een gelijk belang van natuurlijkheid, toegankelijkheid en veiligheid was het begrijpelijk dat het kabinet deze integrale aanpak omarmde.

Maar er zat wel een addertje onder het gras, want het kabinet wilde dit alternatief eerst -- en dan niet integraal maar uitsluitend op het deel "natuurwaarden" -- voorleggen aan de Europese Commissie. Mocht die met onoverkomelijke bezwaren komen, dan zou alsnog de Hedwige worden ontpolderd. Daarom heette het een "dubbelbesluit".

"Maar", aldus de minister bij de presentatie, "het kabinet is er vast van overtuigd dat de gekozen optie in overeenstemming is met de regels

die wij in Europa zijn overeengekomen." Begrijpelijk dat de vlag uitging in Zeeland en op de zeedijk van de Hedwigepolder de champagneflessen knalden. De ontpoldering leek nu echt van de baan.

Helaas, dat bleek wederom een naïeve gedachte, maar niet omdat Vlaanderen begon te protesteren. Van die kant kwam geen negatieve reactie op het alternatief, want het kabinet had het plan, aldus Balkenende bij de presentatie, met Vlaanderen afgekaart en tegelijk Antwerpen de vergunning gegeven om de vaargeul te verdiepen. Daarmee had Vlaanderen wat het wilde. Het waren de Nederlandse Vogelbescherming en de Zeeuwse Milieufederatie -- de bedenkers van de ontpoldering -- die protesteerden. Zij tekenden bezwaar aan bij de Raad van State. Formeel was het tegen de verdieping, maar feitelijk tegen het alternatieve plan voor ontpoldering. Met de vaargeulverdieping waren ze al eerder akkoord gegaan bij de deal: "Antwerpen een diepere vaargeul, wij een polder onder water, zodat wij kunnen experimenteren met procesnatuur." Nu dat plan dreigde mis te gaan, wilden ze de ontpoldering alsnog bereiken via de omweg van bezwaar tegen de vaargeulverdieping. En inderdaad, toen eind juli de Raad van State besloot om de vergunning voorlopig te schorsen, omdat het hem niet duidelijk was welke gevolgen de verdieping voor het milieu zou kunnen hebben, werd het werk aan de verdieping van de vaargeul ook geschorst.

Toen waren de rapen gaar in Antwerpen. Er volgde een waar offensief aan Vlaamse acties. Variërend van beschuldigingen in de media over het onbetrouwbare Nederland, via het op het matje roepen van onze ambassadeur tot en met Antwerpse restaurants die Zeeuwse mosselen afvoerden van het menu. Het leek wel of elk moment de oorlog kon uitbreken. En het werkte. In Den Haag werd men behoorlijk zenuwachtig. Halsoverkop moest er een validatieonderzoek worden uitgevoerd naar het alternatieve plan van het waterschap. Sinds april was daar niets aan gedaan, maar nu moest het binnen vier weken gebeuren. Haastwerk dus. Nou, dat heeft de maker van het alternatieve plan geweten. Na vier weken verwees een consortium van drie ingenieursbureaus het plan naar de prullenbak. Want: "De compensatie van het habitatype Estuaria kan niet in het estuarium van de Westerschelde zelf worden gerealiseerd, zonder dat dit weer ten koste gaat van andere estuariene natuur. Alle natuur in het estuarium behoort immers per definitie tot estuariene natuur."

Voor het trekken van zo'n conclusie hoef je geen vier weken uit te trekken. Als dat het doorslaggevende criterium is, dan had het sowieso geen enkele zin om buitendijkse alternatieven in de Westerschelde te laten onderzoeken, laat staan te omarmen. Met zo'n alternatief zal er natuurlijk nooit een hectare oppervlakte estuarium bijkomen, dat begrijpt een kind. Maar het ging toch om herstel van in de vorige eeuw verloren gegane schorren? Nou, daar zorgde dit plan wel degelijk voor. Mijn vraag is of de minister kan uitleggen hoe het mogelijk is dat de provincie Zeeland wel een deel van haar portie natuurherstel realiseert door

buitendijkse schorren in de Westerschelde aan te leggen. Ook in dat alternatief komt er geen hectare estuarium bij, maar daar is dat kennelijk geen doorslaggevend argument om het af te schieten.

Er wordt in het validatierapport meer opgemerkt over het waterschapsalternatief. Zo moeten de onderzoekers toegeven dat er wel een -- wat zij noemen -- "kwaliteitsverandering" kan worden gegenereerd door de aanleg van de schorren. Maar -- zo schrijven zij -- "Gezien de complexiteit en de beschikbare onderzoekstijd is het niet mogelijk hier een eenduidige conclusie over te trekken." Haastwerk dus, zo schrijven ze zelf. Daardoor kunnen ze op grond van bewezen natuurwaarden geen oordeel uitspreken. Dat is precies het grote manco van het rapport dat daardoor niet de basis zou mogen vormen voor een zo vergaand besluit als ontpoldering. Haastwerk levert bijna altijd fouten op. Ook hier. De Zeeuwse waterschappen hebben er in een boze brief aan de minister op gewezen. Ze noemen het onderzoek "onvoldoende en onvolledig". En dat betreft, aldus de brief, zowel het onderzoekskader, de inhoud van het doorgerekende alternatief als het maatschappelijk draagvlak voor de oplossing.

De ontwerper van het plan heeft mij verteld dat hij geen serieuze kans heeft gekregen om zijn plan toe te lichten. Hij kreeg het validatierapport onder ogen op de dag van de presentatie. Hij had geen enkele kans gekregen om eerder op de uitkomst te reageren. Hij las het en kwam tot de conclusie dat het alternatief dat daarin wordt afgeserveerd, inhoudelijk niet zijn plan is. Er worden zaken in beoordeeld en veroordeeld die berusten op een onjuiste interpretatie van zijn plan en op pure onwetendheid. Ik noem een voorbeeld van die onwetendheid. Er wordt gesteld dat er "geen ervaring is met de ecologische kwaliteit van een kunstmatig aangelegd schor. De verwachting is dat de vegetatie die er zich op zal ontwikkelen niet voldoet aan de definitie van het habitatype H1330." Een negatief oordeel dus op basis van een verwachting, want er is geen ervaring mee opgedaan. Hoezo is er geen ervaring mee opgedaan? Voor de dijk bij Hoofdplaat ligt al jaren een door de opsteller van het plan kunstmatig aangelegd schor. Een prachtig schor, waarop jaarlijks pionierssoorten, zogeheten "rode lijst"-soorten worden waargenomen. Dat weten de onderzoekers niet en ze willen het ook niet weten, want ze hebben er bij de opsteller niet naar gevraagd. Omdat dan hun negatieve conclusies misschien bijgesteld moesten worden?

Vergeef me mijn cynisme, maar wie de gang van zaken rond het onder druk van Antwerpen gesneuvelde alternatief tot zich laat doordringen, moet wel cynisch worden. Hier is geen sprake van een -- om in de termen te blijven -- "welwillende en serieuze" beoordeling. Hier wordt door een paar ingenieursbureaus een alternatief naar de prullenbak verwezen dat als twee druppels water lijkt op het alternatief van de provincie Zeeland en wordt bovendien voorbijgegaan aan de wel degelijk bewezen natuurwaarde. Dat is een kwalijke zaak. Ik vraag de minister hoe dat kan. En hoe kan het dat het provinciale alternatief nota bene is opgesteld

door dezelfde bureaus die het waterschapsplan afserveren? Hoe kan het dat het validatierapport alleen oordeelt over de natuurlijkheid van de rivier en niet over de veiligheid, terwijl een integrale beoordeling van natuurlijkheid, veiligheid en toegankelijkheid is afgesproken, zeker nu de Deltacommissie-Veerman daar -- na de commissie-Nijpels -- nadrukkelijk op heeft gewezen voor het Westerscheldegebied? Waarom heeft het kabinet geen integrale beoordeling gevraagd, zodat ook het aspect "veiligheid" de plaats kreeg die het verdient? Wij zijn van mening dat het waterschapsalternatief een eerlijker kans en een bredere afweging moet krijgen. Vlaanderen zal niet moeilijk doen, want dat heeft de verdieping van de vaargeul toch al binnen.

Ik kom terug op het rapport-Nijpels en dan op de echte alternatieven. Ik doel op het Haringvliet. Nijpels concludeert dat daar honderden hectares estuariene natuur zullen ontstaan als de Haringvlietsluizen op een kier worden gezet waardoor er een getijverschil van één meter ontstaat. Dat gaat ook gebeuren, dankzij het "Kierbesluit". Bovendien pleit de Deltacommissie-Veerman er voor om de sluisen op termijn helemaal open te zetten, zodat het Haringvliet weer een echt estuarium wordt en er nog meer schorren en slikken bij komen. Toch wordt het alternatief door Nijpels afgewezen omdat het "niet op korte termijn realiseerbaar" zou zijn. Dat is een zwak argument omdat er al overeenstemming is om de sluisen op een kier te zetten. Weliswaar is het streefjaar 2010 niet haalbaar gebleken, maar zeker is dat het binnenkort gaat gebeuren. Kortom, ook hier is een goed alternatief waarvoor geen hectare cultuurgrond hoeft te worden geofferd veel te makkelijk afgeserveerd.

Ik wil daarom een motie indienen waarin de regering wordt opgeroepen om zowel het alternatief van het Waterschap Zeeuws-Vlaanderen als dat van het Haringvliet opnieuw en dan echt serieus én welwillend te bekijken en een ervan of allebei te gebruiken als alternatief voor ontpoldering.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Slager, Ten Hoeve, Schaap, Peters en Huijbregts-Schiedon wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat:

- zij nog steeds van mening is dat ontpoldering onwenselijk is;
- het mariene milieu van de Schelde zich sinds 1995 positief ontwikkelt;
- er in het hele deltagebied in de naaste toekomst veel nieuwe getijdennatuur zal ontstaan;
- ontpoldering veel onbegrip en spanning oproept in de regio;
- de vaargeulverruiming van de Westerschelde inmiddels ter hand is genomen;

van mening dat:

- de aangedragen alternatieven voor het Haringvliet en voor buitendijkse schoraanleg in de Westerschelde bewezen bruikbare opties zijn;
- deze alternatieven onvoldoende serieus zijn onderzocht;

verzoekt de regering:

- af te zien van ontpoldering van de Hedwigepolder;
- na een integraal onderzoek te kiezen voor een van beide buitendijkse alternatieven;
- hierover in contact te treden met de Vlaamse regering,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter A (LXXXVIII).

**

De heer **Slager** (SP): Voorzitter. Wij mogen vandaag de kans niet laten schieten om (A) een mooi stuk cultuurlandschap te redden, (B) langs de Westerschelde veiliger oevers aan te leggen en (C) het grote ongenoegen over Den Haag over het doordrukken van de ontpoldering weg te nemen. Het zou tegelijk een bewijs zijn dat de politiek lessen trekt uit het grote ongenoegen dat bij de verkiezingen van verleden week ook en juist in de streek van de Hedwigepolder zo manifest is geworden.

*N

De heer **Van den Berg** (SGP): Voorzitter. Ik voer het woord namens de fracties van de SGP en de ChristenUnie.

Bij de behandeling van de vier Scheldeverdragen in deze Kamer is nogal wat tijd besteed aan het belang van een goede relatie met Vlaanderen. Het kabinet benadrukte: "De verdragen vormen een mijlpaal in deze relatie omdat hiermee oude geschilpunten, zelfs over afspraken uit 1839, zijn bijgelegd."

Wij moeten ons goed realiseren dat de druk uit Vlaanderen in belangrijke mate is ingegeven door grote economische belangen. We weten dat door de containeroverslag de Antwerpse haven de afgelopen decennia sterk is gegroeid. Zo voegde de mainport Antwerpen in 1998 meer dan 12 mld. toe aan de Vlaamse economie. Zes jaar later was dit al opgelopen tot 16 mld. Het gevolg van deze ontwikkeling betekende uitbreiding van haventerreinen op de beide Schelde-oevers tot aan de Nederlandse grens, alsmede de bouw van grote sluiscomplexen. Ik leg er de nadruk op dat dit geen investeringen zijn in enkele jaren, maar in de toekomst. In het eerste debat heeft de heer Hofstra al gezegd dat dit de toekomst is met steeds grotere containerschepen. Dat zal tot gevolg hebben dat er te zijner tijd opnieuw verdiept moet worden. Door het internationale karakter van de Westerschelde, in het verleden overeengekomen, moet Nederland dan ook rekening houden met Vlaamse belangen. Dit vraagt om een toekomstvisie -- de heer Schaap heeft ook hierop gewezen; als wij per verdieping dit soort discussies krijgen, dan kun je het ergste

vrezen -- voor dit gebied en misschien nog wat uitgebreider. Is er in het kader daarvan door het kabinet nagedacht over die toekomstvisie? Zo niet, waarom niet? Wij horen dat graag. Inmiddels is er een steeds groter wordende weerstand in Zeeland tegen de gevolgen van de uitdieping, alsmede tegen de ontpoldering.

De ontpoldering is mijn volgende punt. Het debat dat door deze Kamer werd gevoerd over de Scheldeverdragen had als spits de ontpoldering van de Hedwigepolder in samenhang met het natuurherstelplan. Het verlies aan specifieke intergetijdennatuur door verdieping zou gecompenseerd moeten worden, maar de meerderheid, zo werd duidelijk tijdens het debat met deze Kamer, was pertinent tegen ontpoldering. Naar onze mening wekte het kabinet tijdens dit debat ook verwachtingen ten aanzien van niet ontpolderen. Er werden krasse uitspraken gedaan, ook door de minister.

De commissie-Nijpels had immers als opdracht "onderzoeken welke mogelijkheden er tot natuurherstel bestaan, die kunnen worden uitgevoerd zonder landbouwgronden te moeten onteigenen of ontpolderen". Dat is een helder geluid. Daarnaast kreeg de commissie-Nijpels tijdens dat debat ook hier "carte blanche" om ook buiten het Westerscheldegebied op zoek te gaan naar alternatieven. Het was wel opmerkelijk dat de minister zich verzette tegen het eerst afwachten van de resultaten van de commissie-Nijpels om daarna te stemmen over de Scheldeverdragen. Na overleg met de minister-president van Vlaanderen, de heer Peeters, kon deze ons geruststellend meedelen dat hij bereid was om serieus en welwillend over alternatieven te overleggen en te onderhandelen.

Van de hooggespannen verwachtingen om er op een goede en verantwoorde wijze uit te komen, kwam helaas niets, niets terecht. De commissie-Nijpels rondde haar werk af met als resultaat nota bene ontpoldering van de Hedwigepolder met nog vijf andere mogelijkheden, die alle ook ontpoldering inhielden. Hoe bestaat dat, zo vraag je je dan af. Als burger, maar ook als Kamerlid vraag je je af hoe dat nu toch kan.

Maar wat is nu het werkelijke verhaal? Uit notulen van het Vlaamse parlement uit 2005 blijkt dat de Vlamingen voor de Hedwigepolder betalen, omdat ze hem, let wel, als compensatiegebied willen gebruiken voor havenuitbreiding. Ongetwijfeld hebben de minister en haar ambtenaren deze notulen ook gelezen. Is dit ook in het gesprek met minister-president Peeters aan de orde geweest? Voordat je afspraken met hem maakt, moet je toch helder hebben of dat verslag al dan niet achterhaald is? Bovendien blijkt uit een studie uit 1991 dat Vlaanderen langs de Zeeschelde naar ruimte zoekt om -- ik durf het haast niet te zeggen, maar het staat er werkelijk -- vervuld slijb op te slaan. Kende de minister deze studie? Ik ga daar wel van uit. Wat is daarmee gebeurd, ook in het overleg met Vlaanderen?

De voorzitter van de taskforce Westerschelde, mevrouw Wilvina de Meester, benadrukt namens de Vlaamse regering tegenover

de commissie-Nijpels -- dit is zojuist ook aan de orde geweest -- enkel voor de Hedwigepolder te willen betalen en niet voor een alternatief. Met deze drie voorbeelden, maar er zullen er meer zijn, hebben wij het gevoel dat in ieder geval de Eerste Kamer om de tuin is geleid. Dat geldt ook voor de Zeeuwse bevolking en de belanghebbenden aldaar. De minister heeft nogal wat uit te leggen vandaag. Het kabinet nam vervolgens ruimschoots de tijd voor bezinning. Waarop ging het zich bezinnen? Ik kan dat in geen enkel stuk terugvinden, maar wellicht kan de minister daarover een en ander meedelen.

In april 2009 besloot het kabinet om het rapport van de commissie-Nijpels niet over te nemen, maar om verder te gaan met het alternatief -- dat is geweldig! -- van deskundigen van het Waterschap Zeeuws-Vlaanderen, dat wordt gedragen door de waterschappen in Zeeland. Hierin wordt voorgesteld om de langs de gehele Westerschelde bestaande slikken op te hogen tot schor. Naast een prima oplossing voor de natuur -- er kan ruim 300 ha estuariene natuur worden aangelegd -- wordt hierdoor een belangrijke bijdrage geleverd aan het versterken van de veiligheid in het kader van de adviezen van de Deltacommissie, de commissie-Veerman. Dan vallen de stukjes in elkaar. Dat is een geweldig perspectief. Je mag als kabinet dankbaar zijn dat men in dat Zeeuwse land zo creatief en inventief is om met een dergelijk plan te komen. De ontpoldering leek nu terecht van de baan, maar helaas liep het allemaal anders. De Zeeuwse Milieufederatie en de Nederlandse Vogelbescherming tekenden bezwaar aan bij de Raad van State tegen verdieping van de vaargeul. Wij kennen de eigenlijke reden daarvoor. Het gevolg was dat de Raad van State besloot om de vergunning voorlopig te schorsen. Zo ontstond er grote druk met een echte boycot vanuit Vlaanderen. Ik kan het nooit zo mooi verwoorden als de heer Slager. Het past ons ook niet om dat zo te zeggen, maar ik houd het maar op een "boycot".

Het kabinet besloot daarna tot een validatieonderzoek, maar snelheid was geboden. Hoezo snelheid? Binnen vier weken moest het onderzoek afgerond zijn. Waarom werd daarmee zo veel haast gemaakt? Het validatierapport was buitengewoon negatief over het waterschapsalternatief. De Zeeuwse waterschappen, de indieners van het plan buitendijkse schorren, constateerden zeer terecht dat er grote tekortkomingen zijn in het validatieonderzoek. Dat kan bijna niet anders, gezien de grote haast waarmee dat moest worden gedaan. Dat is altijd slecht van dat soort onderzoeken.

Dit betreft zowel de inhoud als de gevolgde procedure van het validatieonderzoek. De waterschappen concluderen dan ook dat men er in het validatierapport onvoldoende in is geslaagd om het waterschapsalternatief op de juiste inhoud en op een breder kader te beoordelen dan dat de huidige sectorale natuurwetgeving aangeeft. Zij zijn ook van mening dat dit niet in lijn is met de internationale bedoeling van de Scheldeverdragen.

Dat is nogal wat. Daardoor is de conclusie dat thans teruggevallen wordt op het ontpolderingsalternatief onvoldoende gefundeerd. Kan de minister ons vandaag helder aangeven waarom zij van mening is dat het waterschapsalternatief binnen de zoekgebieden, in een goede ruimtelijke samenhang, geen mogelijkheden biedt om gecombineerd met de verdieping de verloren gegane schorren aan te leggen?

Wij gaan er nog steeds van uit dat er niet ontpolderd zal worden, maar de minister zal ongetwijfeld ook over andere aspecten hebben nagedacht, zoals het aspect van de verzilting van het land. Dat is in ons land, en zeker in die provincie, al jaren een sluipend proces, dat buitengewoon slecht is voor een goede landbouw. Bij het slechten van de zeedijk -- wij denken dat dit niet zal gebeuren, maar stel je voor dat dit wel het geval is -- zal de grond van de polder langdurig zout worden. Via de nieuwe zeedijk met de Prosperpolder zal de zoute kwel komen. Die kan weliswaar opgevangen worden met kwel sloten, maar het doorspoelen van die sloten kost zoet water. Dat is echter al schaars en dat is broodnodig voor andere doeleinden. Hoe moet dat straks volgens de minister? Gaat zij dat monitoren? Heeft zij daarover ideeën? Wij horen dat graag vandaag. Vervolgens willen onze fracties van de minister weten of er voor de agrarische ondernemers uit die prachtige polder compensatie is voor de landbouwgrond die zij straks kwijt zijn. Hoe staat het daarmee? Welke alternatieven kan de minister bieden? Het ligt nogal complex aldaar, omdat ook de gebouwen buiten de polder liggen. Dat maakt het dus ook niet zo simpel.

Ook maken wij ons grote zorgen over de veiligheid. Nieuwe dijken zullen zich eerst moeten zetten. Het aanleggen van nieuwe dijken kost jaren en de oude kunnen dus niet zo maar worden doorgestoken. Hoe denkt de minister dit probleem op te lossen en de veiligheid te waarborgen?

Op 17 april 2009 besloot het kabinet om niet te ontpolderen tenzij ... Dit besluit is besproken met Vlaanderen. Vlaanderen wist ervan en wij mogen aannemen dat het akkoord ging met niet ontpolderen. Dat geeft ons nu ruimte om met Vlaanderen te heronderhandelen. Wij hopen dat de minister daarover een heldere toezegging zal doen.

*N

De heer **Ten Hoeve** (OSF): Voorzitter. De vorige sprekers hebben al gememoreerd dat het bijna twee jaar geleden is, namelijk 1 juli 2008, dat wij in deze Kamer de Scheldeverdragen behandelden. Wij hadden toen naar aanleiding van de beloften van de minister nog alle hoop dat er een oplossing gevonden zou worden om de ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder te voorkomen. Een grote meerderheid in deze Kamer wilde immers geen ruzie met Vlaanderen, maar die was wel erg tegen die ontpoldering.

Over het verloop tot op heden, zal ik korter zijn dan de vorige sprekers. Wij nemen aan dat de minister wel haar best heeft gedaan, maar de Raad van State stelt vast dat met de vaargeulverdieping

niet begonnen mag worden voordat zeker gesteld is dat er ook effectieve natuurbouwmaatregelen genomen worden. Op grond van een onderzoek wordt snel vastgesteld dat het alternatieve natuurherstelplan van de waterschappen buitendijkse aanpassingen -- de minister had haar hoop daarop gevestigd -- duur en, nog belangrijker, ineffectief zou zijn. Op grond van dat alternatief mag er dus niet uitgediept worden en kunnen wij dus niet aan onze verplichtingen tegenover Vlaanderen voldoen. De enige mogelijkheid lijkt dus: terugvallen op datgene wat ook eigenlijk verdragsrechtelijk was overeengekomen, ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder.

Daar lijkt geen speld tussen te krijgen, maar ik ben daarmee wel hoogst ongelukkig. Ik denk namelijk nog steeds dat het geen zin heeft om nieuwe natuur te scheppen op een hoekje Nederlands cultuurland dat van zichzelf al mooi genoeg is. Dat zal zeker niet zinvol zijn wanneer die beoogde herschepping moet plaatsvinden door middel van het afbreken van de dijken die door de Zeeuwen nu juist beschouwd worden als een garantie voor hun veiligheid. Gelet op hun historie kan ik ze dan ook geen ongelijk geven dat de Zeeuwen met hun acties onverminderd doorgaan. Dat is hier ook duidelijk.

Ik zei dat de minister haar best heeft gedaan, maar ze heeft naar mijn idee tijdens de vergadering van juli 2008 vooral haar best gedaan om de Kamer ertoe te bewegen, in te stemmen met de verdragen en dat is haar gelukt. Dat heeft de Kamer in meerderheid gedaan op basis van de goede wil van de minister, haar nadrukkelijke belofte om in overleg met Vlaanderen een uitweg te zoeken en te vinden, en dus ook op basis van de veronderstelde goede wil van de Vlamingen. Daarmee heeft de Kamer zichzelf en Nederland vastgezet. Nederland zit volgens het gesloten en geratificeerde verdrag vast aan ontpoldering van de Hedwigepolder.

Ik ben mij er natuurlijk wel van bewust dat als Nederland dat verdrag in deze vorm niet had gesloten en als de Kamer niet met dat verdrag had ingestemd, er ook een aantal problemen moest worden opgelost. De status van het Natura 2000-gebied schept verplichtingen en wij moeten daaraan, terecht, op de een of andere manier voldoen. Als de verdragen met Vlaanderen echter niet op deze manier tot stand waren gekomen, waren wij daarin wel vrijer geweest. Ik kan niet anders dan de conclusie trekken die ik die zojuist trok: Nederland zit daaraan nu in principe vast. De Eerste Kamer heeft daarvoor willens en wetens gekozen. Dat constateer ik nog maar eens voor de duidelijkheid.

Het is mij desondanks duidelijk geworden dat de Zeeuwse waterschappen menen dat hun plannen voor buitendijks natuurherstel door het aanleggen van schorren toch wel degelijk kan voorzien in wat de Natura 2000-status van ons vraagt en nog veel meer dan dat, en tegen veel geringere kosten dan door de onderzoeksbureaus is verondersteld. De minister heeft misschien haar best gedaan, maar ze liet zich wellicht toch niet helemaal adequaat over dit alternatief adviseren:

buitendijkse maatregelen op diverse locaties in de Westerschelde die op zich ruimschoots kunnen voorzien in de verlangde 300 ha, waarvoor nu de Hedwigepolder is aangewezen. Het ministerie van LNV heeft na dat onderzoek dit alternatief dus wel aangemerkt als "ineffectief" en "te duur", maar de vraag is of bij haar ministerie en de onderzoekers enige vooringenomenheid een rol heeft gespeeld.

Ik ben er een groot voorstander van om een en ander nog een keer grondig te bestuderen en om hierover vooral met de waterschappen te spreken. Als blijkt dat er kansen zijn, ben ik er een groot voorstander van om aan Vlaanderen en aan de Europese Commissie te vragen of zij akkoord gaan. Dat wordt wat met de hoed in de hand, want wij hebben natuurlijk niet veel meer te eisen. Dit is wel wat gevraagd wordt in de motie die door de heer Slager is ingediend, waaronder ik van ganser harte mijn handtekening heb gezet. Wat zegt de minister daarvan?

*N

Mevrouw **Meindert** (PvdA): Mijnheer de voorzitter. Het unieke feit doet zich voor dat ik hier niet alleen namens de fractie van de Partij van de Arbeid maar ook namens de fractie van de Partij voor de Dieren mag spreken.

Het verhaal dat ik ga houden, bestaat uit drie onderdelen: de rol van de Eerste Kamer, de vraag aan de minister over het afleggen van verantwoording en tot slot het vervolg aan de hand van de vraag waar we nu staan.

Als fractie van de PvdA hebben wij gearzeld of wij wederom wilden deelnemen aan een debat over het meest omstreden onderdeel van de Scheldeverdragen, de ontpoldering van de Hedwigepolder. Waarom? Omdat na jarenlange discussies en tientallen onderzoeken het een keer afgelopen moet zijn met het steeds weer ter discussie stellen van genomen besluiten, zonder dat er wezenlijk nieuwe feiten zijn. Hoeveel ongenoegen er ook bestaat -- ook bij ons -- over de kwaliteit van de totstandkoming en de inhoud van het besluit, er komt een moment dat de discussie echt afgesloten moet worden. Dat moment was naar onze mening staatsrechtelijk het besluit van de regering d.d. 9 oktober 2009 en de morrende instemming van de Tweede Kamer d.d. 3 december 2009 met datzelfde besluit. Opnieuw het debat voeren over zowel de inhoud als het proces dat aan het besluit vooraf is gegaan, zou de verwachting kunnen wekken dat de Eerste Kamer de mogelijkheid heeft om het al in uitvoering genomen rechtsgeldig besluit nog ongedaan te maken. Dat is volgens ons niet mogelijk en zeker niet in de huidige situatie met een demissionaire minister en een demissionaire regering.

We hebben geconstateerd dat de verdieping van de Schelde inmiddels heeft plaatsgevonden of op zijn minst een aanvang heeft genomen. Vlaanderen blij, want dat was hun doel -- met een kleine letter, niet te verwarren met het spookdorp Doel, om de hoek van de Hedwigepolder, dat plaats moet maken voor een nieuw dok -- en we horen Vlaanderen dan ook niet meer. Het startschot voor

de verdieping van de Westerschelde kon echter pas gegeven worden nadat de Raad van State de opschortende werking van de vergunning om te baggeren had ingetrokken omdat het besluit over natuurherstel middels de ontpoldering nu definitief genomen was.

We hebben er ook kennis van genomen dat inmiddels na het voorontwerp, het ontwerp voor het rijksinpassingsplan Hedwigepolder klaarligt en dat dit de procesgang kan krijgen die nodig is. Hoewel er een poging ondernomen is door de Tweede Kamer, onder aanvoering van de heer Koppejan van het CDA, om dat ontwerp controversieel te verklaren en niet de procedure in te laten gaan, heeft de demissionaire regering onder leiding van de minister-president en de eerstverantwoordelijke minister, de minister van LNV, daaraan geen gevolg gegeven en is de procedure daadwerkelijk in werking getreden met de daarbij behorende rechtsgang. Dat is toch juist, mevrouw de minister? Noch op de website van het ministerie van LNV noch op die van VROM is de juiste informatie daarover te vinden. Waarom niet?

Ik herinnerde mij niet dat dit rijksinpassingsplan de Eerste Kamer in voorhang gepasseerd is en ben dat op gaan zoeken. En inderdaad, het klopt dat volgens artikel 39a, lid 3 van de Wet ruimtelijke ordening alleen de Tweede Kamer een voorhang krijgt bij een rijksinpassingsplan. Er is dus geen procedurefout gemaakt en ook daarom hebben we als Eerste Kamer nu formeel geen mogelijkheid meer de regering, middels welke motie dan ook, wederom te verzoeken onderzoek naar andere alternatieven voor het natuurherstel uit te voeren dan de ontpolderingsvariant. Als zo'n motie er zou komen zou zelfs een demissionaire regering die naast zich neer moeten leggen en zou zij deze niet kunnen doorschuiven naar een missionaire regering.

Wel kunnen de zienswijzen die worden of zijn ingediend op het voorontwerp inpassingsplan voor de regering aanleiding zijn om tot wijzigingsvoorstellen te komen in het definitieve plan. Ook daarbij speelt de Eerste Kamer slechts een marginale rol. Hier opnieuw de discussie openen met als doel het besluit alsnog terug te draaien, bevestigt onze onder andere bij de Crisis- en herstelwet ingenomen stelling dat de vertraging bij de totstandkoming van ruimtelijke projecten niet zozeer te wijten is aan ingewikkelde procedures, vervelende sprekers en zeurderige milieuorganisaties, zoals maar al te vaak beweerd wordt -- en de veronderstelling is achter de inperking van rechtsbeschermende onderdelen in de Crisis- en herstelwet -- maar veel meer ligt aan een zwalkende koers en het niet doorpakken van het bevoegd gezag. Wet- en regelgeving horen nageleefd te worden, ook op dit terrein, en niet willekeurig omdat ons de uitkomst niet aanstaat, opzij gezet te worden. En de uitkomst staat ons ook niet aan.

Wij beschouwen dit debat dan ook allereerst als een debat waarin door de eerstverantwoordelijke minister verantwoording afgelegd wordt over de uitermate teleurstellende en onbevredigende gang van zaken met ongewenst

resultaat. Met deze minister hebben we immers twee jaar geleden een heftig en intensief debat tot in drie termijnen gevoerd. Een telefoongesprek met de minister-president van Vlaanderen speelde daarin een cruciale rol. De minister wakte toen de verwachting dat zij zich tot het uiterste zou inspannen om een alternatief voor de ontpoldering te vinden. Er waren drie dingen nodig om dat mogelijk te maken. Ten eerste moest zij aangeven dat de commissie-Nijpels carte blanche zou krijgen in de opdracht om een alternatief te vinden. Ten tweede moest er een alternatief voor natuurherstel en natuurcompensatie buiten het oorspronkelijk zoekgebied gevonden worden. Ten derde moest Vlaanderen de bereidheid tonen om akkoord te gaan met alternatieve oplossingen, ondanks de verdragtekst.

Uit zowel de woorden als de houding van de minister trok de fractie van de PvdA, na stevige interne discussies, ten slotte de conclusie dat zij er voldoende vertrouwen in had dat deze minister haar beloften zou waarmaken en een uitweg zou vinden voor de ontstane impasse rond de maatschappelijk en politiek niet gedragen oplossing voor het natuurherstel: de ontpoldering van de Hedwigepolder. Wij stemden in met de wet, in tegenstelling tot enkele andere fracties, waar we inhoudelijk overigens niet mee van mening verschilden. Minister, wij hebben oprecht geloofd dat u er alles, maar dan ook alles aan zou doen, om te voorkomen dat de Hedwigepolder ontpolderd zou worden, want dat had u ons bezworen. En wij zijn daarin teleurgesteld. Het vertrouwen dat wij hadden is beschaamd. Ik geloofde er zo in dat u samen met de commissie-Nijpels een intelligent alternatief zou ontwikkelen, dat op een groter draagvlak in de samenleving zou kunnen rekenen, dat ik opgewekt en vol hoop naar de persconferentie ging waar de commissie-Nijpels haar rapport presenteerde. De teleurstelling was groot en ik kon mijn oren en ogen bijna niet geloven. De laatste strofe van het gedicht de Schelde op pagina 3 van het advies "Wennen aan de Westerschelde" luidt: "wat onder water ligt is niet weg; liefde duurt daar voort". Je moet maar durven. Het toont in ieder geval aan dat er weinig invoelingsvermogen van de commissie en haar directe omgeving is geweest met al diegenen die zich al jaren verzetten tegen de ontpoldering.

De commissie kreeg volledig carte blanche van de minister, maar heeft vervolgens zelf haar opdracht beperkt tot hetzelfde beoordelingskader als waarmee de commissie-Maljers de 55 gedeeltelijk zeer intelligente alternatieven in een eerder stadium van het voorbereidingsproces beoordeeld heeft. Verder weg liggende alternatieven zijn met een enkele zinsnede afgedaan en niet onderzocht. Er is geen poging gedaan om het schijnbaar onmogelijke met niet voor de hand liggende alternatieven mogelijk te maken.

Onze fractie had zich bijvoorbeeld goed kunnen voorstellen dat het rapport van de Delta-commissie, de commissie-Veerman, voldoende aanleiding geweest zou zijn om als nieuw feit beschouwd te worden en tot herbezinning en ander

beleid met betrekking tot de waterveiligheid langs de Noordzee zou kunnen leiden. De kans dat vloedgolven zich zullen voordoen door de klimaatverandering, die zich in weerwil van wat velen geloven niet door een economische crisis laat tegenhouden, is groter geworden. Verschillende waterstaatsdeskundigen achten als gevolg daarvan een verdere uitdieping gekoppeld aan ontpoldering een potentieel gevaar voor de veiligheid van Antwerpen en het gehele Westerscheldegebied. Als zich een nieuw feit voordoet, waardoor één van de drie doelen van de Scheldeverdragen, in dit geval de waterveiligheid -- naast economisch belang van de haven en natuurherstel -- vanuit een ander perspectief gezien moet worden dan bij de totstandkoming van de verdragen het geval was, dan had dat feit tot heroverweging kunnen en zelfs moeten leiden.

De Eems-Dollard, het enige andere estuarium dat in Nederland is aangewezen, ligt verder weg. Maar het met Duitsland aaneengesloten Waddengebied biedt ogenschijnlijk meer mogelijkheden tot duurzaam behoud en verdere ontwikkeling van een omvangrijk estuarium met alle mogelijkheden van dien om daaraan toeristisch-recreatieve ontwikkelingen te kunnen koppelen, dan de toekomstkansen van het Westerschelde-estuarium met de oprukkende Antwerpse haven. Dat zou een onderzoekspoging waard geweest zijn. Eenieder die zich zelf daadwerkelijk begeven heeft in het gebied ziet immers hoe de havenontwikkeling van Antwerpen het gehele gebied visueel en feitelijk domineert. Daardoor zijn alle mooie beschouwingen over natuurherstel -- hoezeer ik die ook ondersteun -- van wat al eerder door de havenontwikkeling verloren is gegaan, verhalen van achter het bureau en de tekentafel.

Mevrouw de minister, hoe hebt u het politiek kunnen laten gebeuren dat wat de commissie-Nijpels heeft gedaan slechts een herhaling van zetten is en dat het geen enkele bijdrage aan de oplossing van de impasse geleverd heeft? Hebt u niet intensief overlegd met de voorzitter van de commissie om duidelijk te maken dat het er echt op aankwam om een alternatief te vinden waarvoor politiek en maatschappelijk draagvlak gevonden kon worden? Dat vergt een ander type begeleiding dan een onderzoek waarvan achter het bureau alle alternatieven weggeschreven worden. Het geld en de vertraging in de tijd had u zich dan kunnen besparen. Hebt u zelf ooit geloofd dat er een alternatief gevonden zou kunnen worden? Hebt u in nauwe samenwerking met uw ministerie actief meegedacht? Waaruit blijkt dat u voor 200% -- uw eigen woorden -- voor een alternatief bent gegaan? Of was het u en uw ministerie alleen maar te doen om via een nieuw onderzoek een alibi te vinden om het gelijk van de ontpoldering nogmaals vastgesteld te krijgen?

Het ziet er ogenschijnlijk naar uit dat dit laatste het geval is en dat bevestigt het gelijk van onze stelling dat de verdragingsfactor rond ruimtelijke procedures bij het politieke bestuur zelf zit en nergens anders. Want als u geen goede reden had om te vertrouwen op een redelijk

alternatief dan had u de bestuurlijke moed moeten hebben om de motie-Koppejan van 3 december 2007 na overleg met de regering naast u neer te leggen. Waarom hebt u dat niet gedaan? Het feit dat u dat niet gedaan hebt maakte u toch medeplichtig aan het vinden van een redelijk alternatief?

En de situatie herhaalt zich ook daarna weer. Het advies van de commissie-Nijpels zorgde terecht wederom voor onrust en boosheid. En dat leverde weer een wanhoopspoging van de regering op. Door ingrijpen van de minister-president zou alsnog een door de Zeeuwse waterschappen voorgesteld alternatief nader beschouwd worden. Wat is dat toch voor merkwaardigs, dat dit alternatief niet eerder omarmd is en uitgangspunt is geworden voor verdere onderhandelingen met de belangrijkste bezwaarmakers tegen dat plan, de Vogelbescherming en de Zeeuwse Milieufederatie? Aan de vragen die collega Slagter gesteld heeft over de wijze waarop met het alternatief van de Zeeuwse waterschappen is omgegaan valt weinig toe te voegen. De vragen die hij stelt, zijn ook onze vragen. Wij zijn dan ook zeer benieuwd naar de antwoorden van de minister daarop.

In de Scheldeverdragen is geprobeerd twee kortetermijndoelen met elkaar te verzoenen: de economische belangen van de haven van Antwerpen met natuurhersteldoelen zoals ze door ons zelf uitgewerkt zijn in Natura 2000, een beleid waarvan de minister heeft aangegeven het te willen herzien. Daarvoor zijn voorzetten gegeven in een onderdeel van de Crisis- en herstelwet. Economische belangen worden gediend door de verdieping van de Westerschelde, waardoor het mogelijk gemaakt wordt, dat steeds grotere schepen naar Antwerpen kunnen varen. Maar het derde doel, de veiligheid, zou wel eens het kind van de rekening kunnen worden. Daarbij gaat het zowel over de waterveiligheid als over de rampen die kunnen ontstaan op steeds grotere schepen met gevaarlijke lading zo dicht langs bevolkingscentra. Twee jaar geleden stelden we hier vragen over. Dat doen we nu opnieuw, want het grensoverschrijdende rampenplan is er bij mijn weten nog steeds niet.

Nu het vervolg. Kan de minister ons tot slot informeren waar we nu staan in de procedure? Ik heb een rijksinpassingsplan op verzoek toegestuurd gekregen met de status van voorontwerp. In dat voorontwerp moeten onder de paragraaf "horen, overleg en inspraak" de reacties van Provinciale Staten en de gemeenteraad van Hulst nog worden ingevuld. Ook voor andere overlegreacties is nog ruimte vrijgelaten. De niet mis te verstane reactie van de gemeente Hulst heb ik gezien en daarnaast is mij ter ore gekomen dat de provincie Zeeland een zienswijze ingediend heeft waarin gekoppeld aan ontpoldering recreatieve mogelijkheden tot stand gebracht zouden moeten worden, zoals recreatiewoningen, horeca en waterrecreatievoorzieningen. De bevestiging van dit verhaal heb ik niet kunnen vinden. Als dit een waar verhaal is, dan hebben de nieuwe Tweede Kamer en de nieuwe regering een fantastisch argument om de huidige Hedwigepolder in stand te laten. Mooier

wandelgebied zo direct onder de rook van Antwerpen en de zo goed als gesloopte gemeente Doel zal het nooit worden. Is de minister dat met mij eens?

Is het overigens waar dat de minister de gemeente Hulst onder druk heeft gezet om voor 2 juli te beslissen of de gemeente zal meewerken aan de uitvoeringsbesluiten, aldus een krantenbericht van 10 juni? Hoe past dat in de procedure?

Zienschijzen worden of zijn ingediend, moeten dan worden becommentarieerd en daarna wordt het voorontwerp, al dan niet herzien, als ontwerpplan ter visie gelegd. Dat is toch de procedure? Belanghebbenden kunnen vervolgens bezwaar aantekenen. Wie zijn in dit plan naar het oordeel van de minister de belanghebbenden? Kan zij uitleggen wat bedoeld wordt met de opmerking op pagina 15 van het plan waarin verwezen wordt naar de Crisis- en herstelwet op grond waarvan versnelling op een aantal punten mogelijk zou zijn. Op welke punten precies? Tot op heden is voor zover wij hebben kunnen nagaan, dit plan geen plan dat onder de reikwijdte van de Crisis- en herstelwet valt. En door het debat in de Eerste Kamer over de Crisis- en herstelwet is het onderdeel waarin de onteigening versneld zou kunnen plaatsvinden door de regering teruggenomen, hoewel dat staatsrechtelijk absoluut onmogelijk is. Pas nadat het bestemmingsplan perfect is kan er onteigend worden en niet eerder. Dat is volstrekt terecht, want de prijs van de grond verandert wel enigszins wanneer de zienschijze van de provincie Zeeland dat er bebouwing op mogelijk is met recreatie tot wijzigingsbevoegdheid zou leiden. Graag nadere informatie.

Wij zijn van mening dat de ingediende zienschijzen buitengewoon serieus genomen moeten worden en niet al te gemakkelijk als een herhaling van zetten beschouwd moeten worden. Op de definitieve vaststelling van de plannen mag zeker niet vooruitgelopen worden.

Afhankelijk van de antwoorden, vooral op het laatste onderdeel van mijn betoog, overwegen wij een motie in te dienen, die tot strekking zal hebben om dit project niet onder de Crisis- en herstelwet te laten vallen en de zienschijzen volwaardig mee te nemen. Wij zijn benieuwd naar de antwoorden van de minister.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 11.35 uur tot 12.45 uur geschorst.

De **voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst, die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

**

(Deze lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het einde van deze editie.)

De **voorzitter**: Aan de orde is het verzoek van de vaste commissie voor Economische Zaken om haar op grond van artikel 61 van het Reglement van Orde verlof te verlenen, een volgend nader voorlopig verslag uit te brengen inzake het wetsvoorstel Wijziging van de Mededingingswet ter invoering van regels inzake ondernemingen die deel uitmaken van een publiekrechtelijke rechtspersoon of die hiermee zijn verbonden (aanpassing Mededingingswet ter invoering van gedragsregels voor de overheid) (31354).

Ik stel voor, dit verlof te verlenen.

**

Daartoe wordt besloten.

*B

!Raming!

Aan de orde is de behandeling van:

- de Raming der voor de Eerste Kamer in 2011 benodigde uitgaven, evenals aanwijzing en raming van de ontvangsten (LXXXVII, letter A).

De **voorzitter**: Ik stel voor, deze raming vast te stellen.

**

Daartoe wordt besloten.

*B

!Stemmingen!

Aan de orde zijn de **stemmingen** in verband met **het voorstel van wet van de leden Ten Hoopen, Aptroot en Vos houdende wijziging van de Mededingingswet ter versoepeling van de uitzondering op het verbod van mededingingsafspraken (versoepeling uitzondering verbod van mededingingsafspraken) (31531)**.

(Zie vergadering van 8 juni 2010.)

De **voorzitter**: Ik heet de initiatiefnemers de heren Ten Hoopen en Aptroot en mevrouw Vos, hun adviseur de heer Keulen en de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, die namens de regering bij deze stemming aanwezig is, van harte welkom in de Eerste Kamer.

Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf.

**

*N

Mevrouw **Sylvester** (PvdA): Voorzitter. De fractie van de PvdA heeft met belangstelling en sympathie kennis genomen van de overwegingen die ten grondslag liggen aan dit initiatiefwetsvoorstel. Naar de mening van mijn fractie waren de indieners overtuigend in hun beantwoording en heeft de Kamer een belangrijke toezegging gekregen op het verzoek om een snelle evaluatie te houden. Daarmee wordt naar het oordeel van de PvdA-

fractie de positie van de leveranciers uit het MKB versterkt. Mijn fractie zal dan ook voor dit initiatiefwetsvoorstel stemmen.

*N

Mevrouw **Kneppers-Heijnert** (VVD): Voorzitter. De VVD-fractie heeft bij dit wetsvoorstel de verschillende aspecten zorgvuldig afgewogen. Enerzijds was er de vraag of dit wetsvoorstel de Europese toets zou kunnen doorstaan. Mijn fractie had er de voorkeur aan gegeven als de omzetgrens erin terug was gebracht. Wellicht biedt dat in de toekomst een betere bescherming tegen rechtsonzekerheid. Anderzijds beseft mijn fractie maar al te goed dat het MKB de motor is van het bedrijfsleven en de enige sector waar de werkgelegenheid groeit. Op het punt van de rechtsonzekerheid zijn er vorige week in het debat twee belangrijke toezeggingen gedaan. De eerste is gedaan door de minister van Economische Zaken. Zij heeft functioneel toegezegd dat deze wet wordt geëvalueerd. De tweede is een wat buitenparlementaire toezegging en gedaan door het MKB, dat de Kamer geïnformeerd heeft dat het de leden uitgebreid zal informeren over de grenzen van de samenwerkingsmogelijkheden en de eis dat er geen invloed mag zijn op de interstatelijke handel.

Dit alles overwegend, heeft mijn fractie naar rijp beraad besloten om haar steun te geven aan dit wetsvoorstel.

In stemming komt het wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de SGP, de ChristenUnie, de VVD, het CDA, de PvdA en de Fractie-Yildirim voor dit wetsvoorstel hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat het is aangenomen.

**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Scheldeverdragen!

Aan de orde is de voortzetting van het **debat** met de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over **het natuurherstel en de verdieping van de Westerschelde**, en over:

- de motie-Slager c.s. over het verzoek de Hedwigepolder niet te ontpolderen (LXXXVIII, letter A).

*N

Minister **Verburg**: Voorzitter. Ik dank de leden van de Eerste Kamer voor hun inbreng in eerste termijn. In juli 2008 hebben wij zoals de heer Schouw het toen uitdrukte een harde maar zakelijke discussie gevoerd over de goedkeuringswetten inzake de Scheldeverdragen.

Het Verdrag uitvoering van de ontwikkelingsschets 2010, waarin onder andere de ontpoldering van de Hedwigepolder is opgenomen, gaf de meeste aanleiding tot debat. Uw Kamer en ook het kabinet waren van mening dat al het mogelijke moest worden gedaan om alternatieve vormen van natuurherstel in de Westerschelde zonder ontpoldering te vinden. Sinds het debat in uw Kamer is er opnieuw veel gebeurd, zoals ook blijkt uit het uitgebreide chronologisch overzicht in mijn brief van 9 februari jongstleden aan uw Kamer. Uiteindelijk is met het kabinetsbesluit tot ontpolderen van de Hedwigepolder van 9 oktober 2009 een einde gebracht aan de veelomvattende zoektocht naar alternatief natuurherstel.

Ontpoldering van landbouwgrond voor natuur is een zeer vergaande maatregel. Het kabinet heeft het dan ook van groot belang geacht om een zorgvuldig onderzoek te doen naar alle alternatieven die zijn aangedragen. Ten eerste heeft de commissie-Maljers, die 80 mogelijkheden heeft onderzocht, en vervolgens de commissie-Nijpels, die 78 alternatieven heeft onderzocht de afgelopen jaren grondig en diepgaand onderzoek gedaan naar alternatieven, maar beide commissies hebben geen volwaardig alternatief kunnen aanreiken. Na het advies van de commissie-Nijpels hebben de Zeeuwse waterschappen een alternatief voor buitendijkse schorren aangedragen dat verder ging dan al eerder onderzochte voorstellen: meer schorren en een integrale aanpak waarin ook veiligheid nadrukkelijk een plaats had. Het kabinet nam dit voorstel uitermate serieus en wilde zijn uiterste best doen om nog één keer te proberen om een oplossing te vinden voor de Hedwigepolder. In april 2009 werd het alternatief van de waterschappen in het zogenaamde "dubbelbesluit" als voorkeursvariant van het kabinet voorop gezet.

Het kabinet heeft bij het zoeken naar alternatieven altijd twee uitgangspunten gehad. In de eerste plaats: het is niet goed gesteld met de waardevolle en unieke getijdennatuur in het Schelde-estuarium en herstel is daarom noodzakelijk. Nederland wil de zeer waardevolle natuur behouden, ook voor toekomstige generaties, en is hiertoe Europeesrechtelijk en internationaal verplicht. In de tweede plaats: Nederland heeft in 2005 zijn handtekening gezet onder de Scheldeverdragen en zal de afspraken met betrekking tot natuurlijkheid, veiligheid en toegankelijkheid nakomen.

Uit het onderzoek van het consortium onder leiding van de Grontmij naar het alternatief van de Zeeuwse waterschappen over de buitendijkse schorren, zo nodig aangevuld met de verlaging van delen van het Land van Saeftinghe -- voorstel van de stichting De Levende Delta -- bleek dat dit niet leidt tot het noodzakelijke natuurherstel in het gebied. De oppervlakte estuariene natuur neemt niet toe en bestaande beschermde natuur wordt aangetast voor het aanleggen van de schorren. Uitvoering van het plan zou leiden tot schending van de verplichtingen die voor dit Europese natuurgebied voortvloeien uit de Vogel- en Habitatrichtlijn. Het kabinet heeft tot zijn spijt moeten constateren dat er geen geschikt alternatief

is gevonden en kon dus niet anders dan besluiten tot het ontpolderen van de Hedwigepolder.

Naast het zoeken naar alternatieven voor het natuurherstel ondervond de verruiming van de vaargeul de nodige vertraging door een negatieve uitspraak in juli 2009 in een voorlopige voorzieningprocedure bij de Raad van State waarbij het tracébesluit voor de verruiming werd geschorst. Op 13 januari jongstleden verklaarde de afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State de beroepen tegen het tracébesluit verruiming vaargeul Westerschelde en de overige besluiten echter ongegrond. Met deze definitieve uitspraak is de schorsing opgeheven die de voorzitter van de afdeling Bestuursrechtspraak in de voorlopige voorziening in juli 2009 had uitgesproken. Er kon daarna worden begonnen met het verruimen van de vaarweg van de Westerschelde en de door Vlaanderen gestarte internationale geschillenbeslechtingprocedure is door Vlaanderen ingetrokken.

Voorzitter. Tot zo ver het op een rijtje zetten van de ontwikkelingen tot nu toe en ook even oprissend wat er gebeurd is en mijn algemene inleidende opmerkingen. Ik zal nu ingaan op de gestelde vragen en ik zal dat doen in twee blokjes. Ik zal tot slot ingaan op de motie. Het eerste blokje betreft natuurherstel en het onderzoek naar alternatieven. Het tweede blokje betreft de uitvoering van het rijksinpassingsplan.

De heer Schaap heeft gevraagd waarom het kabinet niet meer belangstelling heeft gehad voor het waterschapsalternatief. De vraag is of ik naar nog meer mogelijkheden wil kijken en daarover met Vlaanderen wil overleggen. Voorzitter, het kabinet heeft alle aandacht gehad voor het waterschapsalternatief en andere alternatieven. Ik heb net al aangegeven hoeveel andere alternatieven de commissie-Maljers heeft onderzocht en ik heb ook aangegeven wat de commissie-Nijpels heeft gedaan: 80 en 78 verschillende varianten zijn onderzocht. Ik denk ook dat gewezen moet worden op het dubbelbesluit van het kabinet van 17 april 2009. Alles is uit-en-te-na onderzocht, maar bleek als natuurherstel niet te voldoen of een grotere impact te hebben op het landbouwareaal en daarom geen optie te zijn. In oktober 2009 was het zaak om conclusies te trekken en duidelijkheid te geven. Dat heeft het kabinet uiteindelijk ook gedaan.

De heer Schaap en mevrouw Meindertsma vragen wat er is gedaan om de kansen op ontpoldering tot nul te reduceren en naar welke alternatieven is omgezien. Wat is gedaan om om te zien naar alternatieven? Alles. Ik heb dat net al gezegd: uit-en-te-na is alles onderzocht. Maljers, Nijpels en iedereen is ook door Nijpels uitgenodigd om in en buiten het Westerscheldegebied te komen met alternatieven. De commissie legt daarover uitgebreid verantwoording af in haar rapport. Vervolgens heeft het kabinet het waterschapsalternatief, een verdergaande variant dan de variant die beschreven was in het rapport-Nijpels aanvullend laten toetsen. Daarover is ook al het nodige gezegd.

De heer Van den Berg vraagt waarom ik vind dat het waterschapsalternatief onvoldoende mogelijkheden zal bieden. Ik heb het al aangegeven en het is ook al eerder aangegeven: uit het onderzoek van het consortium onder leiding van de Grontmij blijkt dat het niet leidt tot het noodzakelijke natuurherstel. De oppervlakte estuariene natuur neemt niet toe en bestaande natuur wordt aangetast. Uitvoering van dit plan zou leiden tot schending van de Europese verplichtingen.

De heer Slager vraagt waarom het kabinet oordeelt dat het validatierapport alleen over natuurlijkheid maar niet over veiligheid gaat: waarom geen integrale afweging? Het gaat altijd om een integrale afweging. Veiligheid was, is en blijft het uitgangspunt. Binnen dat kader is de afweging gemaakt.

De heer Slager vraagt ook waarom het validatieonderzoek haastwerk is geweest. Het onderzoek was geen haastwerk maar is zorgvuldig uitgevoerd. Alle informatie van het waterschapsalternatief is bij het waterschap opgevraagd, verkregen en benut.

De heer Van den Berg heeft gevraagd waarom er maar vier weken voor het validatieonderzoek is uitgetrokken. Het consortium was al eerder met de voorbereidingen gestart dan het moment van de formele opdrachtverlening aan het consortium. Het consortium was en is ook goed bekend met het Westerscheldegebied. De tijdsduur van het onderzoek heeft geen gevolgen gehad voor de kwaliteit van het onderzoek.

De heer Slager vraagt: hoe kan het dat provinciale voorstellen voor natuurherstel door dezelfde bureaus zijn opgesteld die het waterschapsplan afkeurden. De keuze van bureaus staat vrij; dat geldt ook voor Zeeland. Wij hebben een afweging gemaakt op basis van de beschikbare expertise die nodig was voor een gedegen, zorgvuldige analyse met daaraan verbonden een aantal zorgvuldige conclusies.

De heer **Slager** (SP): Hoe kan het dan dat een consortium dat het alternatief van de waterschappen afwijst -- volgens u is dat ook nog heel grondig gebeurd -- twee maanden eerder met een plan voor de provincie komt dat in feite op hetzelfde neerkomt?

Minister **Verburg**: Sorry, nog eventjes.

De heer **Slager** (SP): Ik vraag aan u hoe het mogelijk is dat een consortium van de drie door u genoemde en zeer deskundige ingenieursbureaus het plan van de waterschappen afkeurt -- volgens u is dat zelfs heel grondig gebeurd, maar ik heb daar mijn twijfels over -- terwijl datzelfde consortium twee maanden eerder een identiek plan als alternatief namens de provincie indient. In welke van de twee gevallen is het consortium dan niet deskundig te werk gegaan?

Minister **Verburg**: Dan hebben we het over het natuurhersteldeel dat door de provincie wordt gedaan. Ik probeer u ...

De heer **Slager** (SP): Ja, zeker.

De **voorzitter**: Laat de minister eerst even antwoorden. Dan kunt u.

**

Minister **Verburg**: Dan hebben we het niet over exact hetzelfde. Dan hebben we het over het voorstel voor de provincie. Dat gaat om de verbetering van de kwaliteit van bestaande natuurwaarden en niet om de inwisseling van de ene natuurwaarde voor de andere. Dat gebeurt in het buitendijkse alternatief wel.

De heer **Slager** (SP): Ik heb het provinciale plan gelezen. Daarin wil men strekdammen aanleggen waardoor achter de strekdammen een schorre zal ontstaan. Dat betekent dat de ene vorm van estuariene natuur daarin in een andere vorm verandert. Dat is exact hetzelfde als wat het waterschap wil, zij het dan niet via strekdammen, want die zijn veel te stug.

Minister **Verburg**: Ik bestrijd wat de heer Slager hier zegt. Het is niet hetzelfde. Het gaat hier om het alternatief van de waterschappen waarbij de ene soort estuariene natuur echt plaats zou moeten maken voor de andere. Dat betekent dat je eerst nieuwe natuur aanlegt, daar kosten voor maakt en vervolgens andere unieke natuur als het ware overrulet. Daar staat de compensatieplicht dan weer tegenover. Die houdt in dat je die overruledede vorm van natuur ergens anders moet compenseren. Dat is een wezenlijk verschil met wat de provincie heeft voorgesteld en doet, namelijk de kwaliteit van de natuur verbeteren.

De heer **Slager** (SP): Ik interrumppeer nog een keer, want anders wordt het welles-nietes. Het plan van de provincie houdt toch gewoon in wat ik zei: hetzelfde op een andere manier dan het waterschap wil, dus het inruilen van de ene soort natuur voor de andere? Dat kunt u toch niet ontkennen?

Minister **Verburg**: Dan moet u mij dat plan overleggen. De provincie heeft voor een aantal plaatsen zelf die natuurherstelplannen of natuurcompensatieplannen ingediend. Die heb ik beoordeeld. Ik heb ze als voldoende beoordeeld. Dit gaat om een alternatief plan voor de ontpoldering van de Hedwigepolder. Dit gaat om herstel, niet om compensatie. Dit gaat om herstel van de schade die bij eerdere uitdieping is gerealiseerd.

De **voorzitter**: De heer Slager voor de laatste keer.

**

De heer **Slager** (SP): De ontpoldering van de Hedwigepolder of een alternatief daarvoor geschiedt toch in het kader van herstel en niet van compensatie? Dat hebt u bij het vorige debat heel nadrukkelijk gezegd. In beide gevallen gaat het dus om herstel voor eerdere ontpolderingen. In beide gevallen komt er ook geen hectare nieuw estuarium bij. Dat criterium geldt dus wel in de afwijzende reactie van het consortium op het plan van de

waterschappen, maar ineens niet meer voor de provincie. Rara, hoe kan dat?

Minister **Verburg**: Wat de heer Slager nu suggereert, is niet aan de hand. Met de provincie is de afspraak gemaakt dat zij de compensatie en het natuurherstel voor een deel op zich neemt en dat het Rijk verantwoordelijk is voor het herstel, ergo de Hedwigepolder. Nu hebben we twee commissies gehad die daarmee aan de slag zijn gegaan, de commissies Maljers en Nijpels. Het laatste voorstel van het waterschap is een wat uitgebreider voorstel dan eerder is ingediend, ook in het kader van "Nijpels". Dat is beoordeeld. Het waterschap heeft toen gezegd: we leggen er nog iets extra's bij. Het onderzoek van het consortium Grontmij maakt duidelijk en leert ons dat daarmee de ene vorm van unieke natuur zou worden verdrongen voor de andere en dat daarmee ergens anders weer compensatie van die ene verdrongen natuursoort moet worden gerealiseerd. Dat is bij de plannen van de provincie niet aan de orde.

De **voorzitter**: Ik zou de heer Slager willen vragen om het punt in tweede termijn op te pakken.

**

De heer **Slager** (SP): Ja.

Minister **Verburg**: De heer Schaap heeft gezegd dat voor de te beschermen natuurwaarden te snel van het adjectief uniek gebruik wordt gemaakt. Hij bracht dit ook in het kader van Natura 2000 in de volle breedte in. De Eerste Kamer en ik hebben daar vaker over gediscussieerd, gedebatteerd. Het is ook niet voor niets dat ik er gedurende het hele traject van Natura 2000 in de afgelopen drieënhalve jaar volop voor heb proberen te zorgen dat economie en ecologie zorgvuldig met elkaar in balans konden worden gebracht. Dat is in de Kaderrichtlijn Water op een andere manier georganiseerd, zoals hier is ingebracht. Wij verschillen daarover niet van opvatting. Toch denk ik dat de heer Schaap ook zal erkennen dat het Schelde-estuarium een uniek gebied is. Daarover is geen discussie mogelijk. Binnen Nederland, maar ook binnen de Europese Unie, zijn de estuariene natuurwaarden die in de Schelde worden aangetroffen, van dat formaat zeldzaam. Dan hebben we het over de habitattypen H1130, H1310 en H1330.

De heer **Schaap** (VVD): Voor dat hele estuarium zou ik zo'n adjectief wel kunnen gebruiken, maar het gaat mij vooral om alle afzonderlijke natuurwaarden. Daarom heb ik in mijn betoog meegegeven dat dit gebied constant door allerlei beïnvloedende factoren in ontwikkeling is. In die zin is er dus niet een of andere keihard vastliggende referentie waaraan dit zou moeten beantwoorden. Daarom stel ik voor om er meer een ontwikkelmodel van te maken dan om te zeggen: ik spijker het vast op de term uniek, zodat ik precies weet hoe het estuarium eruit moet zien.

Minister **Verburg**: Toch is er nationaal en internationaal erkenning van het feit dat dat gebied uniek is. Ik ben het met de heer Schaap eens dat natuur niet maakbaar is, maar dat neemt niet weg dat er wel op kan worden ingezet. Het is ook niet voor niets dat er zo veel studies en zo veel onderzoeken zijn gedaan dat de verwachting gerechtvaardigd is dat die unieke estuariene natuursoorten daar de mogelijkheid krijgen om zich te ontwikkelen en zich zodoende te herstellen.

De heer Schaap en de heer Van den Berg hebben gevraagd naar de uitspraken van de heer Peeters in het Vlaamse parlement. Hij zou hebben gezegd of hij heeft gezegd dat ontpoldering ook geldt ter compensatie van de komende habitatbreiding. Zit er achter de ontpoldering een dubbele agenda? Nee, wat mij betreft is het heel helder. Ik heb dat in deze Kamer ook gezegd. Ontpoldering van de Hedwigepolder staat in de verdragen die eind 2005 zijn getekend. Deze betreft natuurherstel voor de negatieve gevolgen van eerdere verdiepingen. Staatssecretaris Huizinga heeft twee jaar geleden in de Eerste Kamer nog iets gezegd over toekomstige uitdiepingen.

De heer **Schaap** (VVD): Ik wil nog even iets zeggen over de toekomstige uitdiepingen. Die heeft de staatssecretaris toen vastgeklonken aan de zittingsduur van het huidige kabinet. Dat is intussen zo'n beetje aan het einde. Wat betekenen deze woorden nog voorbij deze periode?

De heer **Van den Berg** (SGP): Ik wil mij hierbij aansluiten. Wij hebben toen om een visie gevraagd. Dat doen wij nu weer, anders zitten wij over acht, negen, tien jaar met hetzelfde dilemma. De vraag van de fracties van de SGP en de ChristenUnie was: is er in de tussentijd ook nagedacht? U had die boodschap toen denk ik duidelijk meegekregen. Er zijn twee jaar voorbijgegaan. Ik mag toch aannemen dat het denken over dit soort belangrijke ontwikkelingen in het kabinet is doorgedaan. Deze concrete vraag hebben de heer Schaap en ondergetekende bij u neergelegd.

Minister **Verburg**: Ja, dat is twee jaar geleden inderdaad in de richting van de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat gedaan. De heer Schaap en mevrouw Meindertsma hebben een visie op meer regionale samenwerking bepleit. Ik was daar nog op gekomen. De heer Schouw heeft er zelfs een motie over ingediend. Daarmee vraagt hij om te komen met een integrale visie op de Noordzeehavens en de grensoverschrijdende verkeersproblematiek. Ik heb daarnaar geïnformeerd bij de collega van Verkeer en Waterstaat. Die heeft mij gemeld dat de in de brief van 9 februari 2009 genoemde MIRT-verkenning Antwerpen-Rotterdam nog loopt. Onderdeel daarvan vormen de verkenning van knelpunten voor maritieme toegang, maar ook de achterlandverbindingen, uitgaande van scenario's. In dat kader worden ook de grensoverschrijdende stromen gezien. Die studies lopen nog. In de regionale samenwerking moet worden gezien wat logistiek gezien de meest optimale oplossing is. Ik

ben overigens bereid om nu toe te zeggen dat ik tussen de eerste en tweede termijn met mijn collega van Verkeer en Waterstaat contact zal laten leggen om een prognose te krijgen van hoe lang dat nog zal duren, natuurlijk met inachtneming van het feit dat dit kabinet demissionair is en dat elders in dit gebouw wordt geïnformeerd naar de mogelijkheden tot coalitievorming voor een nieuw kabinet. Dit wil ik u toezeggen. Daarover ga ik tussendoor even contact opnemen.

Mevrouw Meindertsma vraagt naar de procedure bij het rijksinpassingsplan. Voor het ontpolderen zijn een rijksinpassingsplan en uitvoeringsbesluiten noodzakelijk. Dat heeft mevrouw Meindertsma zelf al aangegeven. Daarnaast dienen gronden te worden verworven. De gehele procedure van het inpassingsbesluit tot de uitvoeringsbesluiten, dus dat hele complex, duurt ongeveer 42 weken. Vervolgens bestaat de mogelijkheid tot beroep. Een beroepsprocedure duurt ongeveer een jaar. De eerste stappen in de procedure zijn gezet. De betrokken overheden zijn begin dit jaar gehoord en de terinzagelegging van het ontwerprijksinpassingsplan is voor eind september 2010 voorzien. De vaststelling van het plan zal dan ongeveer in januari 2011 kunnen plaatsvinden, waardoor het rijksinpassingsplan vanaf januari 2012 onherroepelijk kan worden.

Mevrouw Meindertsma heeft nog een analyse gemaakt van de voorhang. Bovendien heeft zij aangegeven dat er in de Eerste Kamer geen voorhangprocedure heeft plaatsgevonden en in de Tweede Kamer ook niet, omdat dat dankzij de inwerkingtreding van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening geen onderdeel van de procedure meer is.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Voorzitter. Ik heb de minister ook gevraagd naar de betekenis van de zinnen in het voorontwerp van het inpassingsplan na de verwijzing naar de Crisis- en herstelwet.

Minister **Verburg**: Daar kom ik zo meteen eventjes op.

Mevrouw Meindertsma vraagt om bevestiging van het feit dat de provincie Zeeland een zienswijze heeft ingediend over recreatieve mogelijkheden. Dat klopt. Er is gevraagd om recreatief medegebruik te willen bekijken. De mogelijkheden voor recreatie worden momenteel onderzocht. Hoofddoel is en blijft natuurlijk natuurherstel. Recreatiemogelijkheden moeten ook passen binnen de doelen van het natuurherstel.

Mevrouw Meindertsma heeft ook gevraagd of het rijksinpassingsplan -- nu ben ik al bij haar vraag -- past binnen de versnelde procedure op grond van de Crisis- en herstelwet. Dat is inderdaad het geval. Het valt onder punt 2.1 van bijlage I van de Crisis- en herstelwet: de ontwikkeling en verwezenlijking van werken en gebieden krachtens afdeling 3.5 van de Wet ruimtelijke ordening. Dat zijn alle rijksinpassingsprocedures. De versnellingsbepalingen van de Crisis- en herstelwet, waaronder de uitsluiting van beroep door andere overheden, zijn van rechtswege van toepassing.

Mevrouw Meindertsma vraagt ook wie volgens mij belanghebbende is bij het

inpassingsplan. Het begrip belanghebbenden wordt gedefinieerd in de Algemene wet bestuursrecht. Kort en goed zijn dat de bewoners en omwonenden, maar ook natuurorganisaties of andere belangenbehartigende groeperingen. Uiteindelijk bepaalt de rechter wie belanghebbende is of als zodanig kan worden beschouwd.

Mevrouw Meindertsma heeft gevraagd of de gemeente Hulst onder druk is gezet om voor 2 juli a.s. te beslissen, mee te werken aan de uitvoeringsbesluiten. Van onder druk zetten is geen sprake. Ik heb de gemeente Hulst begin deze maand gevraagd om mee te werken aan het opstellen van een uitvoeringsbesluit. Dat betreft een sloopvergunning die nodig is voor de ontpoldering en herinrichting van de Hedwigepolder.

Mevrouw Meindertsma vraagt om nadere informatie over de onteigening in relatie met de Crisis- en herstelwet. Uiteraard volgen we de met de Eerste Kamer afgesproken lijn inzake die onteigening. Het bestemmingsplan moet onherroepelijk zijn. Dan wordt pas de procedure voor het Koninklijk Besluit over de onteigening zelf gestart.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Voorzitter. Dat betekent in mijn perspectief dat eigenlijk geen enkel uitvoeringsbesluit genomen kan worden voordat het bestemmingsplan perfect is, dus ook dat er op dit moment geen aanvraag van een sloopvergunning aan de orde is.

Minister **Verburg**: Er moeten wel heel veel voorbereidingsbesluiten worden genomen. We kunnen niet stilzitten, anders gebeurt er niets. Als alles op alles moet wachten, gebeurt er helemaal niks. Er wordt dus ook aan het bestemmingsplan gewerkt. Daarna moeten alle puzzelstukjes op enig moment op hun plaats vallen.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Dat begrijp ik. Het is ook logisch. Als u een procedure volgens het rijksinpassingsplan, volgens de rijksprojectenprocedure doorloopt, hebt u de procedurevereisten te volgen die daarin zitten. Daar kan werken aan het bestemmingsplan in zitten, maar dat is heel iets anders dan het ter hand nemen van uitvoeringsonderdelen, vooruitlopend op een vastgesteld bestemmingsplan. Dat nu is het punt waarover ik het zojuist had.

Minister **Verburg**: Wat we aan het doen zijn, is het hele traject zorgvuldig voorbereiden. Dat betekent dat je verschillende initiatieven moet nemen. Zodra alle procedures zorgvuldig en passend zijn, gaat daadwerkelijk de schop in de grond of de hand aan de ploeg of wat we daarvoor ook maar willen benutten. Ik zeg tegen mevrouw Meindertsma: wij zijn in dit hele traject gehouden aan zorgvuldigheid, dus wij zullen die zorgvuldigheid ook hanteren. Daar mag iedereen van uitgaan. Mevrouw Meindertsma mag mij er ook zeker aan houden.

De heer Slager vraagt of de Vlaamse zeedijk alleen aan de Vlaamse eisen voldoet en of ik daarvan op de hoogte was toen ik de Eerste Kamer

informeerde. Wel, het doel van de Scheldeverdragen is naast de vaargeulverruiming en de natuur ook de veiligheid. Dat betekent dat er niet zonder meer kan worden gezegd dat er alleen aan de Vlaamse eisen wordt voldaan, maar dat daaraan in onderlinge samenwerking uitvoering wordt gegeven, waarbij die veiligheid vooropstaat. Het kan en zal dus niet zo zijn dat louter aan de Vlaamse eisen wordt voldaan. Er zal ook rekening worden gehouden met de eisen die Nederland aan de veiligheid stelt.

De heer **Schaap** (VVD): Ik had die vraag over de veiligheidssituatie niet direct, maar wel indirect gesteld. Ik weet niet of de heer Slager hier nu op in wil gaan. Hoe wil de minister op Vlaams grondgebied toetsen dat de waterkering daar voldoet aan de Nederlandse normen?

Minister **Verburg**: Het gaat om de onderlinge samenwerking en het gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor het aanleggen van die dijk. Daarover vindt het overleg nog plaats. Als de heer Schaap wil weten wat de precieze stand van zaken is, moet ik het antwoord daarop in eerste termijn even schuldig blijven. In tweede termijn kom ik er graag op terug.

De heer **Slager** (SP): U zegt dat ook een door Vlaanderen aangelegde dijk aan de Nederlandse normen zal moeten voldoen. Ik lees hier in bijlage 4 van "Wennen aan de Westerschelde", het rapport-Nijpels, het verslag van het overleg dat de heer Nijpels met Vlaanderen had: "een nieuwe dijk zal uiteraard enkel aan de Vlaamse normen voldoen en niet aan de strengere Nederlandse". Daar is geen woord Frans bij.

Minister **Verburg**: Ik kom daarop in tweede termijn terug, als u het goed vindt.

De heer Van den Berg heeft zorgen over de veiligheid. Oude dijken kunnen pas worden doorgestoken als nieuwe zijn aangelegd. Ik ben het zeer met hem eens dat veiligheid vooropstaat. Pas zodra de veiligheid geborgd is, worden de oude dijken verwijderd.

De heer **Van den Berg** (SGP): Voorzitter. Dat is een versmalling, want ik heb niet "aangelegd" gezegd. Die dijken moeten eerst gezet zijn. Dat duurt een groot aantal jaren. Daar loopt de minister in de beantwoording van mijn vragen wat gemakkelijk aan voorbij, vind ik.

Minister **Verburg**: Ik denk niet dat ik daar te gemakkelijk aan voorbij loop. Er zijn deskundigen meer aan de slag. Die borging, die duidelijkheid, die helderheid en die veiligheid moeten er zeker zijn voordat je andere dijken kunt doorsteken. Ik onderstreep dus wat de heer van den Berg daarover heeft gezegd. Zo zal het ook moeten, want veiligheid is een van de centrale punten in dit hele traject.

Tot slot kom ik bij de behandeling van de motie, waarmee de regering wordt verzocht om af te zien van ontpoldering van de Hedwigepolder, om

na een integraal onderzoek te kiezen voor een van beide buitendijkse alternatieven en om hierover in contact te treden met de Vlaamse regering. Ik moet de aanneming van deze motie echt ontraden. Alle alternatieven zijn een en andermaal en uit-en-te-na onderzocht. Buitendijkse alternatieven zijn in strijd met onze Europese verplichtingen en met de afspraken die wij met Vlaanderen hebben gemaakt. Ze zouden leiden tot een extra natuuropgave ter compensatie, ik heb dat al eerder gezegd. Het is langzamerhand ook zaak om helderheid en duidelijkheid te bieden aan de vele mensen die zich terecht druk hebben gemaakt en zich zorgen maken. Je moet op enig moment ook een besluit nemen en een punt achter de procedure zetten opdat die helderheid ontstaat.

Hiermee ben ik aan het einde van mijn antwoord in eerste termijn gekomen.

De heer **Van den Berg** (SGP): Voorzitter. Er komt natuurlijk nog een tweede termijn, maar ik herinner er nu aan dat ik nadrukkelijk aandacht heb gevraagd voor de verzilting. Ik doe nooit een middagdutje, nu ook niet, maar ik heb niet gehoord dat de minister hierop is ingegaan.

Minister **Verburg**: Het is waar dat de heer Van den Berg heeft gevraagd of in het hele traject ook de risico's van verzilting voldoende in ogenschouw worden genomen en of wij daarmee voldoende rekening houden. Dat is het geval.

De heer **Van den Berg** (SGP): Ik had het nog iets anders willen horen. Wordt dit gevolgd? Hoe denkt de minister dit verder te doen? Ik zou daar graag iets meer over willen horen.

Minister **Verburg**: Staat u mij toe dat ik naga of daarover iets meer te melden valt. Ik zal dit in de tweede termijn nader toelichten.

*N

De heer **Schaap** (VVD): Voorzitter. Ik dank de minister voor haar beantwoording. Ik had graag willen zeggen: voor de uitgebreide en indringende beantwoording van het groot aantal ook al even indringende vragen dat is gesteld, maar zo uitgebreid was het antwoord niet. Ik vrees dat de stevige inzet waarmee wij dit debat zijn begonnen, een beetje strijdig is met de manier waarop het nu afloopt, met wat sussende woorden. Dat was het dan en alles blijft zoals het kabinet heeft beschikt. Dat is jammer, want dit is een ingewikkelde problematiek en ik en andere woordvoerders hebben gewaarschuwd voor de effecten van het besluit om over te gaan tot ontpoldering. Dit zal helemaal verkeerd uitwerken en niet alleen in dit gebied. Dit zal ook een brede uitstraling hebben zoals meer projecten voor natuurcompensatie of natuurherstel in het verband van de Europese richtlijnen en dan met name in het kader van de Natura 2000-inzet verkeerd uitpakken. Het is jammer dat dit hier ook zal gebeuren.

Ik heb het woord uniek gebruikt. Natuurlijk is het estuarium in zijn geheel in zekere zin uniek.

Je zou het kunnen vergelijken met de Dollard en dan wordt het al iets minder uniek, dat geef ik onmiddellijk toe. Ik heb er ook bij gezegd dat dit gebied door de eeuwen heen is gekenmerkt door veel dynamiek. Dit maakt de afzonderlijke waarden iets minder uniek op basis van een heel harde referentie. Het gebied is altijd in ontwikkeling geweest en als het goed is blijft het ook in ontwikkeling. Juist daarop moet worden ingespeeld. Daarom blijf ik van mening dat de starheid waarmee hier het onderdeel natuurherstel wordt behandeld, strijdig is met de aard van dit gebied. Dit had veel dynamischer kunnen worden opgelost. Nogmaals, ook al gaat er eens iets verloren, daar komt ook weer wat voor terug.

In met name het alternatief van de Zeeuwse waterschappen wordt ingespeeld op de dynamiek van het gebied. Het plan van de Zeeuwse waterschappen is naar mijn mening veel te snel en te star beoordeeld. Het was hier op zijn plaats geweest als er meer zou worden ingespeeld op de dynamiek van het hele gebied. Daar komt bij dat een integrale aanpak beter is dan een starre, enkelvoudige aanpak. Het Zeeuwse plan heeft een integraal karakter. Dit betekent dat er niet alleen rekening wordt gehouden met de veiligheid, maar ook dat er werk met werk wordt gemaakt doordat de verschillende aspecten van het gebied worden samengevoegd. Dit plan had ook de veiligheid in het estuarium bevorderd, doordat de schorren tegelijk als voorlanden zouden hebben gewerkt. Dat is een veel betere aanpak dan die verstarde, die alleen maar inspeelt op een aantal gedefinieerde natuurwaarden.

Ik herhaal mijn vraag -- en ik geloof dat de heer Slager daarop ook was ingegaan -- over hoe de commissie-Nijpels tot haar beoordeling is gekomen. In het verslag van het overleg, waarnaar ik heb verwezen -- en ik geloof dat de heer Slager daaruit ook heeft geciteerd -- stelt Vlaanderen zeer duidelijk: als ontpoldering niet doorgaat, staat Vlaanderen niet meer garant voor de financiering van de realisatie van alternatieven. Mij lijkt dit iets chantageachtigs hebben. Is de heer Nijpels bij zijn beoordeling van de alternatieven ook niet een beetje bezweken voor deze harde opstelling van Vlaanderen?

De minister heeft toegezegd dat zij zou terugkomen op de samenwerking op havengebied en de bredere logistieke aspecten die daarbij horen. Ook hierbij gaat het nadrukkelijk om een koppeling aan veiligheid. Verdere uitdieping zal bestendigen wat nu waarschijnlijk al het geval is: dat dit gebied niet veilig genoeg is, dat het zeer de vraag is of de opgave alleen met dijkversterking kan worden gecompenseerd en dat de afsluitbaarheid van de Westerschelde ook wel eens in beeld zou kunnen komen. Om dit te voorkomen, is ook nodig dat de grotere schepen die nu al op stapel staan of in het dok liggen, buitengaats worden gelost; of in ieder geval in Antwerps perspectief.

Mijn laatste opmerking gaat ook over veiligheid bij ontpoldering van de Hedwigepolder; hierover hebben we het net nog even gehad in een interruptie. De Vlamingen zijn verplicht om een nieuwe dijk aan te leggen. Die ligt in Vlaams

gebied. Ik wil de minister nogmaals vragen: hoe kunnen wij garanderen dat de waterkering die daar wordt gebouwd, even veilig is als de eventueel door ons aan te leggen of te toetsen waterkeringen? Het is Vlaams grondgebied. Datzelfde geldt voor hetgeen de heer Van den Berg naar voren bracht over de zetting van de kering: het zettingsproces hoort in de toetsing, maar Nederland is niet gerechtigd om te toetsen op buitenlands grondgebied. Ook dit zal dus moeten worden meegenomen in de onderhandelingen. Als de Vlamingen nu al wijzen op hun Vlaamse normen, welke garantie hebben wij dan dat de Nederlandse normen tot uitgangspunt worden genomen? Als dit niet bikkelhard vastligt, is ontpoldering van de Hedwigepolder tegelijk het terugbrengen van de veiligheid van dit gebied, van deze dijkkring.

*N

De heer **Slager** (SP): Ja, daar sta je dan. In eerste instantie een hele rij vragen gesteld: zeker over de gang van zaken op 8 juli; over hoe de minister dat "serieus" en "welwillend" interpreteert, of ze wist hoe Vlaanderen dat invulde; over de verwijten, hier door vrijwel alle sprekers gemaakt, dat zij de meerderheid van deze Kamer in feite om de tuin heeft geleid om die vóór te laten stemmen. Ik wil even vaststellen dat ik van deze minister geen enkel antwoord hierop heb gehoord. Ik zou het op prijs stellen als zij dit in tweede instantie wel deed, ook al kunnen wij daar dan niet meer op reageren, of hooguit bij interruptie.

Punt twee: de minister zei dat er zorgvuldig onderzoek is gedaan naar alle alternatieven, zowel in het buitengebied als dat van de waterschappen. Ik dacht een aantal argumenten te hebben aangedragen, waaruit blijkt dat dit niet het geval is geweest. In ieder geval wil ik daarbij de reactie van de waterschappen noemen, die de minister toch ook moet hebben gekregen, en waarin staat dat dit niet is gebeurd. Ik weet zeker dat de opsteller van dit alternatieve plan, die tot onze toehoorders op de tribune hoort, een totaal andere mening over de zorgvuldigheid heeft dan de minister te berde brengt.

Het provinciaal plan is volgens de minister iets anders dan het plan van de waterschappen. Ik heb de conclusies van dit plan bij mij en ik kan ze de minister overreiken. In deze conclusies staat tot zes keer toe dat de aanleg van strekdammen bij Bath leidt tot sedimentatie. Een en ander geldt ook voor de strekdammen bij Baalhoek, strekdammen die goede mogelijkheden bieden om nieuwe natuur te maken binnen het gebied. Ik noem verder de oeverzone bij Knuitershoek. De aanleg van strekdammen aldaar sedimenteert ongeveer 30 ha tussen de dammen. Ik kan zo nog even doorgaan, maar duidelijk is wel dat de gevolgen exact hetzelfde zijn als bij het afgewezen plan. Dat is overigens dezelfde instantie als de instantie die dit plan heeft opgesteld, namelijk het waterschap Zeeuws-Vlaanderen.

De minister zegt dat de buitendijkse alternatieven in strijd zijn met Europese richtlijnen. Daar komt ze nu mee! Dan had je die alternatieven

natuurlijk niet hoeven te omarmen. In april zei diezelfde minister en ik citeer haar: "Het kabinet is er vast van overtuigd dat de gekozen optie in overeenstemming is met de regels die wij in Europa zijn overeengekomen." En nu zegt ze: "De buitendijkse alternatieven zijn in strijd met de Europese richtlijnen." Ik kan daar geen chocola van maken.

Overall in het deltagebied wordt op dit moment gewerkt aan of zijn er plannen voor het terugbrengen van het getij en daarmee de getijdennatuur in de eerder door de Deltawerken afgesloten wateren. Staatssecretaris Huizinga heeft nog dit jaar het startsein gegeven voor onderzoek om ook in de Grevelingen het Noordzeewater weer binnen te laten en daarmee het getij terug te brengen. Over de terugkeer van het getij in het Volkerak-Zoommeer en het Markiezaatsmeer is al geen discussie meer. Dat gaat gewoon gebeuren. Alleen over het moment waarop het gaat gebeuren, zijn zij het nog niet helemaal eens. Door het Haringvliet via de Kier en wellicht helemaal open te stellen ontstaat weer een estuarium en daarmee estuariene natuur. Wij weten dus dat er in de naaste toekomst overal in het deltagebied nieuwe getijdennatuur bij gaat komen, niet door te ontpolderen maar door nieuwe buitendijkse gebieden, gebieden waar ooit schorren en slikken lagen en die straks dankzij het getij weer twee keer per etmaal boven water komen. Waarom is dat niet genoeg? Waarom is het dan nog nodig om een prachtig stuk cultuurgrond op te offeren? Ik begrijp het niet en ik heb ook geen afdoend antwoord gekregen.

Zowel in de stukken als tijdens de debatten van twee jaar geleden is door de minister steeds gesteld dat natuurherstel en ontpoldering nodig zijn, omdat de Schelde de afgelopen decennia dramatisch is achteruitgegaan. Ik heb dat twee jaar geleden al bestreden, omdat ik met eigen ogen zag en zie dat het tegenovergestelde het geval is. Maar de minister bleef maar vasthouden aan het oude standpunt, al had ze dat in deze Kamer afgezwakt tot een gestage achteruitgang van de Schelde. En vandaag zegt ze het in haar antwoord is eerste termijn weer: het is niet goed gesteld met de natuur in de Westerschelde.

In de Provinciale Zeeuwse Courant van afgelopen zaterdag stond een kort bericht, afkomstig uit Vlaanderen. Ik zal het even voorlezen: "Antwerpen. De Schelde is aan de beterende hand. Het Vlaams Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, het INBO, heeft recent bij Dendermonde, stroomafwaarts tussen Antwerpen en Gent, een zeeprik ontdekt. Dit visje kan alleen leven in zeer zuurstofrijk water. De Schelde telt inmiddels weer 72 verschillende vissoorten, zo is uit onderzoek van het INBO gebleken. Tot 1995 was er nauwelijks nog vis in de Schelde." Aldus het Vlaams Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. Wie moeten wij nu geloven? Het INBO en zijn duidelijke cijfers waaruit blijkt dat het sinds 1995, het jaar waarin Brussel een waterzuiveringsinstallatie installeerde, beter gaat? Of de minister die blijft zeggen dat het slecht gaat met de Schelde en dat er daarom ontpolderd moet worden? Ik weet het en

ik hoop dat deze Kamer het ook weet en de motie zal aannemen.

Nog iets over de motie. De woordvoerder van de PvdA-fractie zegt dat wij geen valse verwachtingen mogen wekken en dat de Eerste Kamer geen rechtsgeldig genomen besluiten ongedaan kan maken. Wij vragen alleen om het alternatief voor ontpoldering opnieuw te bekijken. Vlaanderen heeft tweemaal gezegd dat het daar in principe welwillend en serieus naar wil kijken.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): De heer Slager heeft mij verkeerd begrepen. Ik heb het niet over het "niet meer rechtsgeldig" verklaren van de Scheldeverdragen. Ik heb het gehad over het besluit van de Raad van State: de bezwaren van de milieuorganisaties zijn ongegrond verklaard en het schorsingsverzoek voor de vergunning om de Westerschelde uit te diepen, is ongedaan gemaakt. Als gevolg daarvan zijn de werkzaamheden aangevangen. Daaraan ligt dus een rechtsgeldig besluit ten grondslag.

De heer **Slager** (SP): Dat weet ik en dat is duidelijk. Ik weet dat de Schelde intussen uitgediept wordt.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Dit besluit is een en ondeelbaar. Het behelst zowel de werkzaamheden als de wijze waarop natuurherstel moet plaatsvinden. Ik wil niet zeggen dat het zo gedaan moet worden, maar je kunt niet op dit besluit terugkomen door deze motie.

De heer **Slager** (SP): De minister heeft hier twee jaar geleden gezegd dat het natuurherstel in de Westerschelde niets te maken heeft met de uitdieping. De uitdieping vraagt niet om natuurherstel, maar om "compensatie". Het natuurherstel heeft met andere zaken te maken. Het natuurherstel is nodig omdat de Westerschelde volgens de plannenmakers in een te krap jasje is geraakt doordat er te veel is ontpolderd in de jaren tot 1980 à 1985. Dat kwam vooral doordat de Schelde-Rijnverbinding gemaakt moest worden. De beslissing van de Raad van State heeft niets te maken met de vraag of binnen het Scheldeverdrag alsnog zou kunnen worden gekozen voor een alternatief voor ontpoldering, als het waar is dat Vlaanderen dat alternatief welwillend en serieus zal bekijken. De minister heeft dat eerder gezegd namens de heer Peeters. Premier Balkenende heeft het in april 2009 opnieuw gezegd toen men het plan van de waterschappen omarmde.

Mevrouw Meindertsma, wij kunnen aan het nieuwe kabinet het signaal afgeven dat wij willen dat opnieuw naar alternatieven voor ontpoldering wordt gezocht vanwege de onzorgvuldige manier waarop dit nu is gedaan. Ik begrijp niet waarom dat niet kan. Er is nog niets onherroepelijks gebeurd. Ik zal een voorbeeld noemen. Het is 36 jaar geleden dat niet in de Westerschelde, maar in de Oosterschelde een probleem ontstond. Het kabinet-Den Uyl besloot toen om een volop in uitvoering zijnd besluit -- het besluit tot afdamming van de Oosterschelde, een onderdeel van het Deltaplan --

terug te draaien, omdat men in de gaten had dat men op de verkeerde weg was en omdat men wilde luisteren naar de protesten uit de bevolking. In de Hedwigepolder is nog geen hectare grond in handen van het Rijk. De eigenaar zal nog jaren doorgaan met procederen om de ontpoldering tegen te houden. Er is nog geen spa in de grond gestoken. De bevolking is massaal tegen. Ik daag de PvdA-fractie uit om vandaag een voorbeeld te nemen aan wat ooit Den Uyl deed, want als je wilt, kun je alles.

(applaus vanaf de publieke tribune)

De **voorzitter**: Ik verzoek het publiek op de tribune om instemming of verzet niet via geluid te tonen. U mag knikken.

**

De heer **Van den Berg** (SGP): En snikken.

De **voorzitter**: Of snikken, ja, maar dan zachtjes. Het woord is aan de heer Van den Berg.

**

*N

De heer **Van den Berg** (SGP): Voorzitter. Wij hebben vandaag opnieuw een debat waarin wij heel veel zorgen uiten, op een aantal manieren en met verschillende sprekers. Ik heb het idee dat de minister dat toch niet goed aanvoelt. Je kunt op twee manieren bezig zijn in de politiek. Je kunt heel strak vasthouden aan procedures en formules en alles op een rijtje zetten, maar politiek heeft ook iets te maken met emotie, met gevoel en belangen van mensen. Ik zou dat vandaag graag iets beter voor het voetlicht gebracht zien.

De minister is niet ingegaan op een aantal van de fracties van de SGP en de ChristenUnie. Heel indringend heb ik gevraagd of het de minister bekend was dat er al in 1991 een studie was gedaan om langs de Zeeschelde ruimte te hebben voor vervuild slib. Daar is de minister niet op ingegaan. Was het de minister bekend? Gezien het belang van de onderhandelingen neem ik aan dat het Vlaamse parlement in 2005 alleen betalen wilde als er compensatie zou komen. Dat is nog een keer heel hard herhaald door de voorzitter van de Task Force Westerschelde, mevrouw Demeester, aan het adres van de heer Nijpels. Het staat zwart op wit en dat vind ik dan een dubbele bodem. Dat wordt niet zichtbaar en de minister geeft geen antwoord op de vraag waarom die dingen niet bekend zouden zijn bij het kabinet. Ik spreek daar het hele kabinet op aan. Waarom maken wij niet zichtbaar dat bij de Vlamingen heel andere belangen spelen dan in de provincie Zeeland, waar de landbouw heel prominent moet kunnen functioneren, terwijl er buitengewoon goede landbouwgrond verloren gaat? Is de minister niet bang dat de Hedwigepolder straks -- als het ooit tot ontpoldering komt, wat wij niet hopen -- volslibt met vervuild slib uit de haven van Antwerpen? Daar zorgt dat vervuilde slib voor grote problemen. Ik vraag het maar heel indringend. Dat moet toch ook meetellen in een beoordeling? Dat blijkt ook uit al die discussies. Er

zullen misschien nog veel meer verslagen liggen -- ik weet dat niet, de minister weet het ongetwijfeld wel -- waaruit blijkt dat Vlaanderen heel andere belangen heeft. Ik doel op economische belangen, maar ook op het belang om tot een oplossing te komen voor heel veel problemen die ze hebben, waarvan het vervuilde slib heel erg prominent is.

De minister komt nog terug op de toekomstvisie die we aan de orde hebben gesteld voor het hele gebied. Ook over de verziltingsproblematiek zal ze nog spreken met ons.

Dan ga ik in op de opstelling van het waterschapsplan. Het kabinet heeft een validatie gedaan. Ik denk nog steeds dat die te kort is geweest om een en ander goed te kunnen afwegen, al heeft de validatie vier weken tijd gekost. Er blijken ook allerlei misverstanden over te bestaan. Er is dus ruis en dat is niet goed als het goed over wetenschappelijke rapporten en validatierapporten. Waarom heeft de minister geen contact gezocht met het waterschap om daarover gesprekken te hebben? Dat mis ik in de beantwoording. Je zou een andere overheid -- want dat is het waterschap -- serieus moeten nemen en zeggen: wij komen eens praten, want het voldoet daar of daar niet aan en het kan om die en die reden niet. Waarom moet dat via brieven gebeuren en soms zonder enige reactie? Dat vinden wij heel erg jammer.

De heer Lases, een oud prominent ambtenaar van Rijkswaterstaat, die nog altijd actief is, heeft in een zeer lezenswaardig artikel, een hele achtergrondstudie, geschreven dat het teruggeven aan de zoute natuur een misvatting is, want de polder is nooit zout geweest. Als je dus koerst op natuurherstel, dan zou je heel consequent moeten zijn en dat niet doen. Het is immers ook door anderen gezegd: natuur leeft, natuur verandert, natuur beweegt mee, mede dankzij menselijk ingrijpen.

Wij wachten de volgende termijn van de minister af. Hoe gaat het straks met de overdracht van dit dossier, met motie of zonder motie? Er komt immers een nieuw kabinet of dat hopen wij tenminste. Het zal moeilijk genoeg zijn, maar onze collega uit de Eerste Kamer is nu hier prominent niet aanwezig omdat hij in dit gebouw prominent aanwezig is voor een anderen klus. Wij wensen hem daar heel veel sterkte bij en heel veel wijsheid. Geeft de minister in die overdracht ook onze zorgen mee aan een nieuw kabinet? En wil zij ons, mocht dat niet gebruikelijk zijn, beloven dat ze dat zal doen? Misschien komt er immers nog een nieuwe afweging en dat zouden wij zeer op prijs stellen.

De **voorzitter**: Het gesproken woord van de Eerste Kamer is niet vergankelijk bij de overgang van het ene naar het andere kabinet.

**

De heer **Van den Berg** (SGP): Ik heb alleen een heel vriendelijke vraag gesteld.

De **voorzitter**: Ik geef het woord aan de heer Ten Hoeve.

**

*N

De heer **Ten Hoeve** (OSF): Voorzitter. Ik heb een deel van het debat gemist. De positie van een eenmansfractie in de Eerste Kamer is niet zo gemakkelijk. Mijn conclusie is desalniettemin duidelijk. De minister zegt heel uitdrukkelijk: wij hebben zeer zorgvuldig gehandeld, wij hebben alles bekeken en wij komen tot de conclusie dat er geen andere mogelijkheid is en dat wij verder vast zitten.

In eerste termijn heb ik ook moeten constateren dat wij door het aannemen, ratificeren van het verdrag met Vlaanderen eigenlijk vast zitten. Wij zijn dan ook natuurlijk gehouden aan uitvoering van dat verdrag. Ook in eerste termijn heb ik gezegd dat dit toch onbevredigend blijft. Als wij op deze weg gewoon doorgaan, zonder ons er verder iets van aan te trekken, blijft er heel veel onvrede in in ieder geval de regio heersen. Die onvrede wordt versterkt door het gevoel dat het voorstel van de waterschappen in Zeeland niet zorgvuldig behandeld is. Dat gevoel heeft de minister niet weg kunnen nemen. Er is niet met hen over dat voorstel gesproken; het is niet helemaal duidelijk geworden wat er precies op tegen is. De enige manier om daarin helderheid te scheppen, alsook om in ieder geval dat deel van de onvrede weg te nemen, is met elkaar tot de conclusie komen dat toch eens naar dat voorstel gekeken moet worden.

Het kan twee kanten op gaan. Misschien gaat het inderdaad niet goed; dan zitten wij aan het verdrag vast. Dit is zo helder als wat. Ik kan mij dus ook wel voorstellen dat de gestarte procedures voortgezet worden. Inderdaad, zoals collega Slager zegt, duurt het nog jaren voordat er echt wat gebeurt. De procedures kunnen dus gerust doorgaan. Laten wij intussen echter wel vaststellen hoe het met het bewuste voorstel zit. Mocht dat de andere kant op vallen en toch mogelijkheden bieden, dan hebben wij nog alle ruimte om daar nog wat aan te doen. Dit punt moet immers uit de wereld. Als dat niet gebeurt, zal Zeeland en met die provincie vele anderen ontevreden blijven. En dat mag eigenlijk niet.

*N

Mevrouw **Meindersma** (PvdA): Mijnheer de voorzitter. Als je wilt, kun je alles, zo zei Den Uyl. Daarop volgde applaus. Hierbij zou ik de kanttekening willen plaatsen dat dit geldt, wanneer je aan het stuur zit. Als je maar gewoon een lid van de bemanning bent, lukt dat namelijk niet zo goed. Als je wilt, kun je dus alles. Hierover ging het tweede deel van mijn bijdrage in eerste termijn. Ik zei toen ook tegen de minister: als je had gewild, had je het gekund! Hoe komt het dat het niet gebeurd is?

De heer **Slager** (SP): Hier wil ik toch even op reageren. Ik vind dat u met deze uitspraak te makkelijk in de underdogpositie gaat zitten. U kunt een meerderheid maken voor een motie en dat feit neerleggen bij het huidige of het toekomstige kabinet. Dat kan dus, als u dat wilt.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Aan het eind van mijn korte bijdrage in tweede termijn kom ik terug op de motie van de heer Slager en op een motie die ik nog zal indienen. Ik herhaal toch nog maar: als je wilt, kun je alles. Dit was inderdaad de kern van mijn betoog. Je zult niet alles kunnen, maar je kunt dan wel heel veel. Ik doel op onze vraag over de verantwoording door de minister.

Voorzitter. Evenals voorgaande sprekers vind ik dat de minister inhoudelijk niet al te zeer is ingegaan op de argumenten. Zij stelt eenvoudigweg: alles is onderzocht. Dat is nu echter precies onjuist. Hetzelfde strakke afwegingskader van de commissie-Maljers is voor de alternatieven gehanteerd. Uitgerekend in ons debat in deze Kamer is twee jaar geleden geprobeerd om het afwegingskader te verruimen met de instemming van de minister. Dat was om te zorgen voor meer mogelijkheden en dat er gebruik gemaakt zou kunnen worden van nieuwe feiten en nieuwe omstandigheden. Geconstateerd zij dat die mogelijkheden niet benut zijn. Dat heeft denk ik alles te maken met de waardering van de natuurwaarden die dit gebied heeft. Dit sluit volledig aan bij het debatje van de minister met de heer Schaap over het begrip "uniek". Van achter het bureau kan over dit begrip anders worden gedacht dan wanneer je met de benen in de klei en de voeten in het water ziet wat er aan de hand is en wanneer je leest wat de verschillende deskundigen daarover zeggen. Ik sluit mij dan ook van harte aan bij het betoog van de heer Schaap.

De minister heeft mij geantwoord over de rijksprojectenprocedure die aan de orde is in het kader van de Wet ruimtelijke ordening. De minister heeft daarbij gezegd dat de versnelling middels de Crisis- en herstelwet aan de orde is voor zover het gaat om de beperking van het beroepsrecht. Ik wil graag in tweede termijn nog even van haar horen of dit de enige versnelling is die zij voor ogen heeft of niet. Als het om deze versnelling gaat, spreekt de minister over Afdeling 2, artikel 1, lid 4, over de beperking van het beroepsrecht van lagere overheden. Voor zover ik dat geïnterpreteerd heb -- ik ben dit nog even nagegaan bij de collega van het CDA -- is dit van toepassing op de projecten die onder de Crisis- en herstelwet vallen. Anders had het hele ABW moeten worden herzien. De minister mag deze vraag ook schriftelijk beantwoorden. Ik vind het niet alleen voor deze situatie maar ook voor andere situaties van belang om dat goed te weten. Mocht ik onverhoopt ongelijk hebben, dan heeft de gemeente Hulst alsnog de mogelijkheid om via een civielrechtelijk beroep bezwaar aan te tekenen tegen de voorgestelde plannen. Dat blijft altijd mogelijk. Bovendien houden de organisaties en omwonenden het beroepsrecht. Niets verhindert de gemeente Hulst om die organisaties daarbij behulpzaam te zijn.

Als je wilt, kun je alles, binnen de mogelijkheden die staatsrechtelijk aan de orde zijn. Daar moet je wel naar kijken. Inhoudelijk heb ik met mijn fractie precies dezelfde opvattingen als de minister, alleen denk ik dat de weg anders zou moeten zijn. Wij doen een dringend beroep op het toekomstige kabinet om bij de behandeling van de

zienswijzen in het kader van het rijksinpassingsplan de overwegingen die wij hier vandaag de revue hebben laten passeren nogmaals te bekijken. Daartoe dien ik de volgende motie in.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Meindertsma, Koffeman, Schouw, De Boer, Van den Berg en Janse de Jonge wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat:

- de 600 ha aan natuurherstelmaatregelen volgens het advies van de commissie-Nijpels slechts een eerste stap op weg naar een gezond en dynamisch ecosysteem in de Westerschelde is;
- voor de huidige maatregelen al weinig draagvlak is;
- de regering met instemming van de Tweede Kamer heeft aangegeven het Natura 2000-beleid te willen herzien;
- een verzoek tot verdergaande verdieping van de Westerschelde niet onwaarschijnlijk is;
- het overstromingsgevaar in het licht van het advies van de Deltacommissie onvoldoende aandacht heeft gekregen;
- het buitendijks alternatief van het waterschap onvoldoende beargumenteerd is afgewezen;

besluit dat:

- de rijksprojectenprocedure onverkort van toepassing dient te zijn;
- er geen beroep op de Crisis- en herstelwet zal worden gedaan om versnelling van de procedure te realiseren;
- bij de behandeling van de zienswijzen de aan dit besluit voorafgaande overwegingen zullen worden betrokken,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter B (LXXXVIII).

**

*N

De heer **Janse de Jonge** (CDA): Voorzitter, ik dank u dat u mij in de tweede termijn alsnog de gelegenheid hebt willen geven om een paar dingen te zeggen. Vandaag is al gezegd dat wij twee jaar geleden uitvoerig hebben gediscussieerd over deze kwestie. Een deel van de onderwerpen uit die discussie is ook vandaag in het debat aan de orde geweest. Ook mijn fractie heeft destijds, in nauw overleg met andere fracties, met de minister gesproken over een aantal belangrijke aspecten. Het ging daarbij om een verbreding en een verdieping van de Westerschelde, en om het direct daaraan gekoppelde belangrijke punt van de vraag naar de noodzaak van de ontpoldering van de Hedwigepolder.

Uiteindelijk is het debat uitgemond in de conclusie dat er extra onderzoek moest worden gedaan. Het ging om nóg meer onderzoek. Mijn collega's hebben er al op gewezen dat er in het verleden al veel onderzoeken zijn uitgevoerd. Voor het onderzoek zou ruim baan worden gegeven. Ik meen dat het zo letterlijk in de Handelingen staat. Ook het woord *carte blanche* is daarbij gevallen. De CDA-fractie heeft dat gesteund, om zo nog eens heel goed een exercitie te maken waarbij het zoeken centraal staat naar een alternatief dat op regionaal, nationaal en Europees niveau goed aanvaardbaar zou zijn. Mijn fractie stond daarvoor open. De einduitkomsten van dat onderzoek zijn vandaag aan de orde en zijn terugblikkend besproken. Die einduitkomst is dat er geen andere oplossingen mogelijk zijn behalve de ontpoldering van de Hedwigepolder. Mijn fractie betreurt dat. Deze exercitie heeft dus inhoudelijk geen nieuwe gezichtspunten opgeleverd. Mijn fractie had heel graag gewild dat zij dat wel had gedaan. Het was zelfs denkbaar dat er een alternatief op Europese schaal zou worden gevonden.

Vervolgens is de vraag waar wij nu staan. Mevrouw Meindertsma heeft dat in haar eerste termijn heel goed aangeduid. Wij moeten daarbij letten op de gang van zaken, de handtekening onder de Scheldeverdragen van 2008, het uitvoerige en stevige debat van juli 2008 met daarbij de toezeggingen van de minister, en het besluit van het kabinet van 9 oktober 2009. Ik onderschrijf de stelling van mevrouw Meindertsma dat hieruit blijkt dat wij nu in een andere fase zijn beland. Er zijn onomkeerbare besluiten genomen, ook in juridische zin. Er is ook al een gang naar de rechter geweest. De minister wees daarop; ik dank haar daarvoor. Ik doel op het schorsingsbesluit van de Raad van State. Uit mijn hoofd zeg ik dat dit besluit van juli 2009 was. Daarna is de schorsing opgeheven, ik meen in januari 2010, in verband met de ongegrondverklaring van de bezwaren. Dat betekent dat wij niet van voor af aan met dit debat kunnen beginnen alsof er niets is gebeurd. Daarom heeft mijn fractie niet deelgenomen aan de eerste termijn van dit debat. Er is immers heel veel gebeurd. Daarom zullen wij de motie-Slager c.s. niet steunen. De motie-Meindertsma steunen wij wel. Daarin wordt de regering opgeroepen om in een uitermate zorgvuldige en goede procedure te komen tot besluitvorming, waarin wel degelijk alternatieven door de betrokken partijen op tafel kunnen worden gelegd.

Ik stel ten slotte nog een vraag aan de minister. Zij mag die wat mij betreft ook later schriftelijk beantwoorden. Kan zij de Kamer inzicht geven in de huidige stand van zaken rond de voorbereidingshandelingen in het kader van de rijkscoördinatieprocedure? Dit sluit een beetje aan bij wat in de motie wordt gevraagd. Kan zij zeggen welke stappen in planologische en politiek-bestuurlijke zin moeten worden gezet? Wanneer gaat een en ander gebeuren? Daarover ontvangen wij graag meer informatie.

De heer **Schaap** (VVD): De heer Janse de Jonge houdt in zijn betoog mijns inziens de mogelijkheid voor alternatieven open. Klopt dat?

De heer **Janse de Jonge** (CDA): Ik heb gezegd dat wij destijds openstonden voor alle denkbare alternatieven om de ontpoldering van de Hedwigepolder te voorkomen.

De heer **Schaap** (VVD): U hebt het nu over destijds. In uw betoog zegt u echter dat u in een zeer zorgvuldige procedure alsnog de ruimte openhoudt voor alternatieven.

De heer **Janse de Jonge** (CDA): Niet vanuit het parlement, maar wel vanuit de partijen. Ja.

De heer **Schaap** (VVD): Wat is het verschil dan tussen de motie-Meindertsma, die u steunt, en de motie-Slager? Ook in de laatste motie wordt opgeroepen om naar alternatieven over te gaan.

De heer **Janse de Jonge** (CDA): Nee. De Kamer is nu met de regering in debat. Ik heb zojuist al gezegd dat wij nu een paar stappen verder in de procedure zijn. Er is ook in juridische zin sprake van binding aan het Scheldeverdrag. Wij kunnen nu niet via een motie de regering verzoeken om van ontpoldering van de Hedwigepolder af te zien, haar oproepen om te kiezen voor integraal onderzoek naar buitendijkse alternatieven, enzovoorts. Als wij dat doen, gaan wij de discussie weer helemaal opnieuw voeren. Daarvan is mijn fractie geen voorstander.

De heer **Slager** (SP): De heer Janse de Jonge moet toch weten dat het kabinet april verleden jaar voor een alternatief heeft gekozen op een moment dat de Scheldeverdragen al akkoord waren verklaard. Dat kan dus gewoon.

De heer **Janse de Jonge** (CDA): De commissie-Nijpels heeft toen een onderzoek uitgevoerd. Dat klopt.

De heer **Slager** (SP): Neen. Het plan van de waterschappen Zeeuws-Vlaanderen is door het kabinet in april 2009 omarmd als het alternatief. Dat is afgekaart met Vlaanderen. Dat zou het worden. Volgens de minister kon het niet fout gaan; vandaar de champagneflessen op de dijk. Dat was na ondertekening van de Scheldeverdragen. Dat geeft impliciet aan dat het wel degelijk mogelijk is, ook na ondertekening van de Scheldeverdragen, om het ontpolderingsaspect te vervangen door een alternatief.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Voorzitter. Ik wil even reageren op het gestelde door de heer Slager. Ik pleit ervoor dat wij niet in competenties gaan zitten over moties. Het is mijn stellige overtuiging, ook die van het CDA, dat de procedure nu loopt via het rijksinpassingsplan en de behandeling van de zienswijzen. De minister en de regering voeren de andere motie volgens mij niet uit. Die leggen ze naast zich neer, maar dan hebben wij niets. Als wij

het op de voorgestelde manier doen, dan doen wij de facto die oproep ook aan een nieuwe regering. Laten wij hier dus niet over kissebissen. Volgens mij is dit staatsrechtelijk de juiste weg.

De heer **Janse de Jonge** (CDA): Ik kan het niet beter verwoorden dan mevrouw Meindertsma heeft gedaan. De besluitvorming is geweest. We hebben nu als Kamer te maken met een volgende fase, de rijksprojectenprocedure. Een en ander moet daar worden ingebracht. Volgens mij zijn wij op die manier voldoende duidelijk.

De heer **Slager** (SP): Mevrouw Meindertsma heeft antwoord gegeven voor de heer Janse de Jonge. Is zij van mening dat op basis van haar motie ontpoldering alsnog kan worden voorkomen? Als de Kamer deze motie aanneemt, kan ontpoldering dan nog worden voorkomen?

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Dat is niet onmogelijk, maar dat is niet bij voorbaat gezegd. Het is niet onmogelijk als een nieuwe regering de overwegingen uit de motie op een andere manier bekijkt, in het kader van de zienswijzen. Als de regering de motie van de heer Slager niet naast zich neerlegt, dan kunnen degenen die bezwaar hebben gemaakt tegen het verlenen van de vergunning voor de uitdieping morgen naar Europa, maar dan zijn wij veel verder van huis.

De heer **Slager** (SP): Ik krijg weer het deksel op de neus, want dat heb ik twee jaar geleden ook al gehoord. Willen is kunnen, mevrouw Meindertsma!

De **voorzitter**: Hiermee beëindig ik deze discussie. De fracties krijgen straks nog de gelegenheid hun afweging te maken. Het woord is nu aan de minister, maar ik zie dat zij nog graag een korte schorsing wil.

**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*N

Minister **Verburg**: Voorzitter. Dank voor de inbreng in tweede termijn van de kant van de Kamer. Ik maak eerst een paar opmerkingen over zaken die in tweede termijn zijn opgemerkt.

De heer Van den Berg zei: politiek is ook emotie. Ja, natuurlijk, politiek is ook emotie. In dit dossier is er heel veel emotie geweest, en ik kan mij dat helemaal voorstellen. Immers, dit lag zwaar en dit ligt zwaar bij de Zeeuwen. Ik wil dat niet verhullen. In juli 2008 hebben wij dit ook met elkaar gewisseld, niet alleen in de Kamer, maar ook in het kabinet. Ook in de Tweede Kamer is dit aspect van de Zeeuwen en de polder aan de orde geweest. Niet alleen in Zeeland en in de polder, maar in heel Nederland, dat voor 25% onder de zeespiegel ligt, is dit een belangrijk emotioneel punt. Als het dan ook nog gaat om vruchtbare landbouwgrond, mag de emotie meespelen.

Na zorgvuldig onderzoek en een zorgvuldige weging mag van de regering ook verlangd worden dat zij op enig moment een einde maakt aan een traject. Een traject van zoeken naar alternatieven, een traject van bekloppen en keuren van alternatieve mogelijkheden die tot hetzelfde doel leiden. Immers, de Hedwigepolder -- dit moeten wij vanmiddag nog eens in alle helderheid vaststellen -- is met naam en toenaam vastgelegd in het verdrag dat eind 2005 door Vlaanderen en de Nederlandse regering is ondertekend. Daar is het nodige aan voorafgegaan. Het voorstel van de Hedwigepolder is op voorhand onderzocht. Men heeft zich gerealiseerd dat het hierbij ging om natuurherstel; geen compensatie, maar natuurherstel als gevolg van de tweede verdieping van de Westerschelde. Dat is allemaal zorgvuldig gewikt en gewogen.

Dat neemt niet weg dat mijn ambtsvoorgangers, ikzelf en mijn collega's in het huidige demissionaire kabinet er alles aan gedaan hebben om tegemoet te komen aan de op zichzelf zeer terechte en begrijpelijke verzoeken en reacties uit Zeeland en heel Nederland en ook uit de Tweede Kamer om te bezien of er alternatieven waren en, zo ja, of deze alternatieven voldeden aan de criteria die gesteld mochten worden: uitbreiding van de estuariene natuur in antwoord op de noodzaak tot herstel van natuur in de Westerschelde. Daar gaat het uiteindelijk om. Dan mag van een kabinet ook gevraagd worden om op enig moment, hoe moeilijk dan ook, een knoop door te hakken.

Dat hebben wij gedaan op 17 april 2009. De 200% inzet die ik bijna twee jaar geleden aan de Kamer heb beloofd, ben ik nagekomen. Ik heb namelijk tegen de commissie-Nijpels gezegd: ga zoeken, kijk in het Eems-Dollardgebied, kijk overal waar men kan kijken. Wat mij betreft gaat het niet aan om dan nu te constateren dat wij er niet alles aan gedaan hebben, dat de commissie-Nijpels zich heeft laten afschrikken door een dreiging van een vertegenwoordigster van de Vlaamse regering. Dat is immers niet aan de orde. Het feit dat de minister-president van Vlaanderen tegen mij heeft gezegd dat hij constructief en welwillend wilde overleggen, betekent dat wij, als wij zouden komen met een alternatief voor de Hedwigepolder, ook over de andere zaken opnieuw zouden spreken. Een vertegenwoordigster van de Vlaamse premier kan dan zeggen: maar dan zijn de compensatiebudgetten ook van tafel en is het medefinancieren door Vlaanderen van tafel. Dan heb ik te maken met de premier die eerst welwillend wil kijken of er alternatieven zijn die voldoen aan de criteria en vervolgens overleggen wij natuurlijk ook over de budgetten en de financiën die hieraan annex zijn.

De heer **Van den Berg** (SGP): Ik heb u voorgelegd dat er heldere documenten waren uit het verleden. Er was een rapport. Er waren notulen van het Vlaamse parlement. Bovendien sprak de dame in kwestie die de taskforce leidde namens de minister. Dan moet er dus wel iets verschrikkelijks gebeurd zijn.

Minister **Verburg**: Dan is er sprake van een mededeling van desbetreffende dame. Maar eerder heb ik in de Tweede Kamer al gezegd dat ik het niet zomaar zou accepteren dat als we met een alternatief zouden komen, Vlaanderen zou zeggen: en nu zijn alle financiële zaken van tafel. Maar als er een alternatief was geweest en gevonden, was het ook zaak geweest om te bekijken wat daarvan de kosten zouden zijn en hoe met die kosten zou worden omgegaan. Het past in het internationale verdragsrecht dat je daar welwillend naar kijkt en dat je er opnieuw over spreekt. We hadden dus niet de garantie dat alles betaald zou worden, maar het zou wel degelijk een punt van onderhandeling zijn geweest tussen mij en de Vlaamse collega.

De heer **Van den Berg** (SGP): Ik vind dat de Vlaamse regering duidelijker is geweest dan ons kabinet.

Minister **Verburg**: Daarover ben ik het volstrekt oneens met de heer Van den Berg. Dat zeg ik heel helder. Ik kan namelijk niet met de Vlaamse regering onderhandelen op het moment dat ik geen alternatief heb. Want zolang er geen voldragen alternatief was, viel er ook niet overleggen en te onderhandelen. Ik heb de collega in Vlaanderen, de premier, zo verstaan dat bij het welwillend en constructief kijken naar het alternatief het niet alleen gaat om het alternatief, maar ook om andere onderdelen van het verdrag. Zo heb ik hem een- en andermaal aangesproken. Daar is wat mij betreft geen zweem van verschil van opvatting over.

De heer **Van den Berg** (SGP): Wij hadden alleen kunnen weten dat er geen financiële compensatie zou komen. Mijn vraag is steeds geweest of dit in het overleg met de minister-president van Vlaanderen aan de orde is geweest.

Minister **Verburg**: Niet in het overleg dat ik die dinsdag heb gevoerd per telefoon, wel in de overige gesprekken. Op het moment dat wij zouden komen met een alternatief dat voldragen zou zijn en dat zou voldoen aan de criteria die in het verdrag zijn vastgelegd en waaraan we ook gehouden zijn jegens de Europese Commissie, zouden wij opnieuw met elkaar overleggen, ook over de gemaakte financiële afspraken. Die zijn geënt op de Hedwigepolder.

De heer **Slager** (SP): De minister zegt nu dus impliciet dat minister-president Peeters in het telefoongesprek niet heeft verteld wat later in het rapport-Nijpels is gepubliceerd, namelijk de opmerkingen van mevrouw Wivina Demeester? Maar zegt de minister nu ook dat wat mevrouw Demeester tegen de heer Nijpels heeft gezegd, onjuist is?

Minister **Verburg**: Mevrouw Demeester zal dit op dat moment hebben gezegd, maar ik stel vast dat het kabinet op 17 april 2009 met een voorkeursvariant is gekomen. Voorafgaand aan dat besluit heb ik ook met de Vlaamse premier gesproken. Toen hebben we ook gesproken over de

eventuele consequenties. Ook daarvoor geldt wat ik tegen de heer Van den Berg heb gezegd: als zou blijken dat het een volwaardig alternatief zou zijn, dan zouden we opnieuw over de financiële afspraken overleggen met de Vlaamse premier. Dat heb ik toen ook uitgedragen.

De heer **Slager** (SP): "Opnieuw overleggen" wil dus zeggen dat de oude toezeggingen van de baan waren?

Minister **Verburg**: Die toezeggingen waren natuurlijk toegesneden op de Hedwigepolder. Bij een alternatief moet je bekijken wat daarvan de kosten zijn en hoe je die op een zorgvuldige wijze met elkaar verrekent.

De heer **Slager** (SP): Maar u had niet de indruk -- of het is u niet met zoveel woorden gezegd -- dat Vlaanderen dan nog maar een fractie van het eerder toegezegde bedrag zou bijdragen?

Minister **Verburg**: U kunt het nog 25 keer vragen, maar wij hebben met elkaar afgesproken dat als het alternatief volwaardig zou blijken te zijn, wij daarover met elkaar zouden spreken en wij ook zouden spreken over de overige afspraken die vastgelegd zijn in het verdrag, waar ook bedragen bij zijn genoemd. Wij zouden over de financiële verdeling van kosten opnieuw spreken.

De heer **Slager** (SP): Concreter is het niet geworden?

Minister **Verburg**: Wij wisten niets van de kosten. Je moet wel ergens over spreken. We zijn in de politiek en het politieke bestuur niet bezig met gebakken lucht of het onderhandelen over gebakken lucht. Het moet natuurlijk duidelijk zijn of het een alternatief is en, zo ja, wat de meerkosten daarvan zijn en hoe je die op een zorgvuldige manier kunt verrekenen. Het lijkt mij tamelijk concreet en tamelijk helder.

Voorzitter. Ik kom op enkele punten die ik in eerste termijn heb toegezegd nog te zullen beantwoorden. Als eerste kom ik dan op de timing rondom MIRT, de vaarweg Antwerpen-Rotterdam en de regionale samenwerking. Er is contact geweest met de verantwoordelijke ministeries. De minister van VROM trekt dit dossier, samen met de minister van Verkeer en Waterstaat. Er zijn besprekingen over in het kader van de MIRT en de vaarweg Antwerpen-Rotterdam. De prognose is dat er in 2011 uitsluitel over zal zijn. Dan valt er dus ook iets over te melden aan zowel de Tweede Kamer als de Eerste.

Ik kom nog even terug op het eerdere punt van de heer Slager over de buitendijkse maatregelen van de provincie en het alternatief van de waterschappen. Door de provincie zijn de mogelijkheden van buitendijkse maatregelen onderzocht, voor hun taakstelling met betrekking tot het middengebied. De provincie heeft daar vijf locaties gevonden met een lage natuurwaarde, die zich lenen voor kwaliteitsverbetering. Deze locaties waren dus van lagere kwaliteit, onder andere

vanwege de veenbanken. In natuurweging hebben we het dan over het "laaghangend fruit". Ten aanzien van de voorstellen van het waterschap met betrekking tot het alternatief voor de Hertogin Hedwigepolder geldt dat het voor de provincie gaat om versterking van bestaande schorren. Het gaat daarbij niet om uitbreiding van estuariene natuur. Voor de fijnproevers: de schorren zijn natuurtype 1330 en estuariene natuur is natuurtype 1130.

De heer **Slager** (SP): Het spijt me, ik wil toch nog even een opmerking maken. In het evaluatierapport staat: "De compensatie van het habitatype estuaria kan niet in het estuarium van de Westerschelde zelf worden gerealiseerd zonder dat dit weer ten koste gaat van andere estuariene natuur. Alle natuur in het estuarium behoort immers per definitie tot estuariene natuur." Dat wil zeggen, dus ook de natuur die verloren gaat in het provinciale plan.

Minister **Verburg**: Nee. Het gaat er daar namelijk niet om het ene natuurtype ten koste te laten gaan van het andere. Het gaat daar om het versterken van bestaande schorren. Dat is het plan voor het middengebeid van de provincie. Het zou met het alternatief van de waterschappen gaan. Bij het alternatief voor de Hertogin Hedwigepolder ruil je de ene soort natuur in voor de andere. Je zou namelijk natuurtype 1330 inruilen voor estuariene natuur, met als gevolg dat die je schorren, natuurtype 1330, ergens anders moet compenseren.

De heer **Slager** (SP): Het gaat bij de provincie niet om bestaande schorren, maar om het aanleggen van strekdammen in de rivier waardoor achter die strekdammen slikken zullen ontstaan. Daar liggen op dat moment geen schorren. De weergave die u geeft, is dus niet juist.

Minister **Verburg**: Dat kunt u zeggen. Ik heb zelf de plannen van de provincie beoordeeld. Het gaat daar over natuurtype 1330, de schorren, en om verbetering van de natuur. Het gaat over versterking van de bestaande natuur en niet over uitbreiding van estuariene natuur.

Ik heb de heer Van den Berg toegezegd dat ik nog iets zou zeggen over de verzilting. Er is inderdaad sprake van een autonome ontwikkeling van doorgaande verzilting door allerlei processen, waaronder klimaatverandering. Het is echter ook correct dat de projecten Hertogin Hedwigepolder, Perkpolder en Waterdunen, die zout worden, tot gevolg hebben dat de aanliggende gronden onder zoutdruk zullen komen. Dat is onderdeel van het totale uitvoeringspakket. In het totale uitvoeringspakket zal niet alleen hiermee rekening worden gehouden maar zal ook hierop worden ingespeeld door maatregelen. Dan moet de heer Slager onder meer denken aan het aanleggen van afvoersloten. In het reguliere overleg met de provincie, die verantwoordelijk is voor de uitvoering, is dit ook een van de belangrijke punten van aandacht. Het is dus zeer terecht dat de heer Slager hier aandacht voor heeft gevraagd. Het heeft

prioritaire aandacht van mij en mijn mensen, ook in het overleg met de provincie Zeeland.

De heer **Slager** (SP): Ik kom even terug op de estuariene natuur in het plan van de provincie versus het plan van de waterschappen. Kan de minister mij toezeggen dat zij mij schriftelijk uiteenzet wat het verschil is tussen die twee plannen?

Minister **Verburg**: Als ik daarmee voor u helderheid kan scheppen, zeg ik u dat graag toe.

De heer Van den Berg heeft gevraagd of ik de studie uit 1991 ken. Nee, die specifieke studie ken ik niet. Maar het gaat om het storten van giftig slib. Er kan geen sprake van zijn dat dit gestort wordt in de Westerschelde, laat staan dat men de Hedwigepolder laat vollopen. Hierbij moet geopereerd worden op basis van strenge Europese regelgeving. Daar heeft Vlaanderen zich ook aan te houden. Overigens wijs ik erop dat dit een studie is van negentien jaar geleden. Wij zullen de vinger aan de pols houden. Wellicht is al wel een specifieke stortplaats ingericht voor het slib, maar het kan en mag niet de Westerschelde in, laat staan dat men de Hedwigepolder mag laten vollopen.

Ik kom bij de specifieke vragen. De heer Schaap heeft gemeld dat het Westerscheldegebied dynamisch is en niet statisch. Dat klopt. Het dynamische karakter wordt herkend en volledig onderkend. Wij hanteren dan ook geen referentie uit het verleden waar we naar terug willen, maar we moeten er wel voor zorgen dat de verschillende habitattypen, zoals de estuaria, de schorren en de zilte pioniersbegroeiingen, op orde zijn qua oppervlakte en kwaliteit. Dat heeft te maken met onze opdracht, onze verantwoordelijkheid tot natuurherstel.

De heer Schaap heeft ook zijn opvatting gegeven dat het plan van de waterschappen te snel beoordeeld zou zijn. Het zou gaan om een integrale aanpak. Dat klopt. Die integrale aanpak van veiligheid is overal voorwaarde voor. Het kabinet vond het plan van de waterschappen juist aantrekkelijk door die integrale benadering. Daarom is het vooropgesteld in het dubbelbesluit van 17 april 2009. Maar, en daar hebben we het al over gehad, het bleek helaas niet te voldoen. Het onderzoek was op dit punt voldoende dragend en zorgvuldig om tot die beoordeling te komen. Je moet dan ook op enig moment een knoop doorhakken.

Verder heeft de heer Schaap gevraagd naar de veiligheidseisen voor zeedijken op Belgisch grondgebied. De heer Van den Berg heeft daar ook naar gevraagd. Daar waar Vlaanderen verantwoordelijk is voor zeedijken met alleen een Vlaams achterland, kunnen de Vlaamse eisen en criteria gelden. Daar waar sprake is van de aanleg van dijken met Vlaams en Nederlands achterland, zal moeten worden voldaan aan de veiligheidseisen die in beide landen gelden. Dat is een traject van afstemming en overeenstemming. Nederland zal geen genoeg nemen met minder veiligheids garanties dan in Nederland gelden. We doen dus geen water bij de wijn. Voor Nederlandse

dijken gelden natuurlijk voluit de Nederlandse criteria. Dit alles valt onder het zorgvuldig uitvoeren van de verdragen.

De heer **Schaap** (VVD): In het verslag staat: enkel Vlaamse normen. Dat is al eerder gezegd. De minister zegt dat zij geen toetsingsinstrument heeft, maar dat zij in overleg nu al kan garanderen dat er geen deuk in de dijkenring komt?

Minister **Verburg**: Dat mag niet gebeuren en ik zeg dat hier toe.

Voorzitter. Er is ook nog gevraagd of de heer Nijpels is bezweken voor de harde opstelling van Vlaanderen. Daar heb ik al iets over gezegd in mijn inleiding. Het antwoord daarop is nee. Dat zou ook niet mogen.

Ik kom bij de opmerkingen van de heer Slager over de serieusheid en welwillendheid van minister-president Peeters. Ik ben volledig overtuigd van wat de heer Peeters daar twee jaar geleden over heeft gezegd en wat ik daar omtrent de financiën verder over heb gezegd. Daar zitten die serieusheid en welwillendheid wel degelijk in. Hij wil welwillend en serieus overleggen en onderhandelen. Zo heb ik het steeds in deze Kamer gezegd. Op die wijze wensen wij met Vlaanderen om te gaan en wensen wij dat Vlaanderen met ons omgaat. Ik heb geen reden om daaraan te twijfelen.

De heer Slager stelde dat in het deltagebied buitendijkse estuariene natuur wordt gevormd. Hij vroeg waarom dat niet genoeg is en waarom ook de Hertogin Hedwigepolder moet worden ontpolderd. Dat is zo omdat er een uitbreiding van de oppervlakte estuariene natuur moet plaatsvinden en niet een vervanging van de ene soort natuur door de andere. Als je dat doet moet je die andere soort natuur immers weer compenseren. De heer Slager refereert aan een Vlaams onderzoek over de Schelde en bestrijdt dat de situatie van de natuur achteruitgaat omdat de zeeprijk terug is. Er zijn er zelfs twee terug, communiceert de heer Slager nu non-verbaal. Dat is hartstikke mooi. Het zou heel mooi zijn als dat iets zegt over de waterkwaliteit van de rivier de Schelde, maar dat laat onverlet dat het met de verschillende habitattypen en -soorten nog niet goed genoeg gaat. Laat het dus een aanmoediging zijn. Ik vind het zelf altijd geweldig als een vogel of een vissoort na jaren gemist te zijn weer ergens gezien wordt, maar die ene zwaluw maakt nog geen zomer. Dat betekent wel dat wij de goede kant opgaan. Als zijn boodschap is dat door onze geweldige inzet op een groot aantal plekken het natuurherstel en de verminderde teruggang van de biodiversiteit gestalte krijgen, laten wij die boodschap dan eens vaker uitdragen.

De heer **Slager** (SP): Het gaat niet om één zwaluw. 72 verschillende vissoorten zijn weer in de Schelde. In 1995 waren dat er vrijwel nul. U zegt dat de Schelde in de afgelopen decennia dramatisch achteruit is gegaan en blijft ook vandaag zeggen dat zij achteruitgaat. Kunt u concretiseren waar de Schelde echt achteruit is gegaan?

Minister **Verburg**: Ik heb een- en andermaal gezegd dat het niet goed gaat met de natuur in de Schelde. Wij hebben daar natuurherstel te plegen vanwege de tweede uitdieping van de Westerschelde. Daar zit een verband tussen. Daar zit een verbinding tussen. Als wij akkoord gaan met de verdieping van de Westerschelde en dus met ruimte geven aan de economie -- zo ken ik uw partij ook -- dan moet je ook goed zijn voor je woord als het gaat om herstel van de natuur en mag je niet zeggen: nu is die tweede verdieping gerealiseerd, laat de rest maar zitten omdat er weer wat vissoorten terug zijn. Dit gaat om habitattypen. Dit gaat om estuariene natuur.

De heer **Slager** (SP): U zegt: zo ken ik u toch, laat maar zitten en omdat er een paar vissoorten terug zijn gekomen. Er is wel degelijk sprake van een duidelijk herstel van de mariene natuur in de Westerschelde. Ik hoor u nog steeds niet duidelijk maken wat er achteruit is gegaan. Wat is er dramatisch achteruitgegaan in de afgelopen decennia? Ik hoor het niet.

Minister **Verburg**: Hoeveel studies moet ik daarvoor overleggen?

De heer **Slager** (SP): Geen studies, gewoon twee zinnen.

Minister **Verburg**: Dit is te gemakkelijk van de heer Slager. Ik begrijp dat hij het probeert en dat hij het mooi vindt voor de emotie enzovoort, maar wij hebben in het verdrag van 2005 niet voor niets met elkaar die herstelopgave, die ons ook wordt opgelegd door Europa, afgesproken. Daar moeten wij dan ook goed voor zijn.

De heer **Slager** (SP): Nog één keer over "goed voor Europa". De minister zei op 17 april 2009: het kabinet is er vast van overtuigd dat de gekozen optie in overeenstemming is met de regels die wij in Europa zijn overeengekomen. Dat ging over het plan van de waterschappen. Nu zegt zij: we moeten rekening houden met Europa; dit kan niet. Wanneer sprak mevrouw Verburg onwaarheid?

Minister **Verburg**: Het kabinet was ervan overtuigd dat het plan van de waterschappen een kans zou maken. Als we dat zorgvuldig zouden ontwikkelen, uitwerken en laten meten zouden we, als dat het zou voldoen aan de criteria waaraan moet worden voldaan, ook Brussel kunnen overtuigen van het feit dat het alternatief zou kunnen. We zijn daarmee bezig geweest. Ik zal meteen de opsomming geven, want er is veel meer overleg en contact met waterschappen geweest. Het is niet zo dat het waterschap helemaal niet gehoord is. Daar is een vraag over gesteld.

Op 19 februari 2009 dienden de waterschappen het schoralternatief in bij de hoorzitting in de Tweede Kamer. Op 17 april is het kabinetsstandpunt vastgesteld op basis daarvan. De week daarop, op 21 april, heeft LNV de nadere informatie gevraagd over het alternatieve kabinetsplan, met de bedoeling om het

schoralternatief zo snel mogelijk handen en voeten te geven en het te beoordelen. We hebben de waterschappen geïnformeerd over het hele traject; er heeft dus uitwisseling plaatsgevonden. Op 21 juli is er overleg geweest tussen LNV, de waterschappen, Stichting De Levende Delta en de ZLTO. Vervolgens is er een versnelling gekomen vanwege de procedure bij de Raad van State tegen de vaarwegverruiming. Daarin is eind juli een voorlopige voorziening getroffen. Omdat die zaak zou gaan spelen in het najaar en we verplichtingen hadden, en hebben, met betrekking tot het moment waarop de schop de grond in zou gaan voor de uitdieping van de Westerschelde -- dat is ook een onderdeel dat is geregeld in het verdrag -- vonden we dat het plan versneld moest worden onderzocht. Het is zorgvuldig, maar wel op tempo, onderzocht door het onderzoeksconsortium onder leiding van Grontmij.

De **voorzitter**: Mijnheer Slager, ik wil voorkomen dat we in een rondje gaan draaien.

* *

De heer **Slager** (SP): Maar de minister zegt steeds dingen waarop ik moet reageren! Zij zegt dat het zorgvuldig is gedaan. Ik heb gezegd dat Grontmij bijvoorbeeld een plan heeft afgewezen op basis van vermoedens dat het geen goede natuur zou opleveren, terwijl er al jaren een schor ligt die is geformeerd door de maker van het plan. Daar is fantastisch goede natuur; er worden allemaal rodelijstsoorten ontdekt. Dan kun je toch vraagtekens hebben bij de zorgvuldigheid? Heeft de minister die niet?

Minister **Verburg**: We dreigen inderdaad in rondjes te gaan draaien. Dit zou namelijk betekenen dat er een ander type estuariene natuur zou worden aangelegd in het buitendijkse alternatief, waardoor je opnieuw de bestaande schorren ergens anders zou moeten compenseren. Dat heeft mede geleid tot de beoordeling door het consortium. Die beoordeling heeft weer geleid tot het besluit dat het kabinet op 9 oktober heeft genomen.

De heer Van den Berg heeft een opmerking gemaakt over het teruggeven van de Hedwigepolder aan de zee. Het gaat niet om teruggave aan de zee; het gaat om uitbreiding van de oppervlakte estuariene natuur vanwege natuurverliezen elders door ingrepen in het verleden. Ik heb al gezegd dat dit de tweede uitdieping was.

De heer Van den Berg heeft ook gevraagd of ik bereid ben om de zorg van de Eerste Kamer op dit dossier mee te geven aan een volgend kabinet. Los van het antwoord op de vraag wanneer er een nieuw kabinet zal zijn, ben ik voornemens om met mijn ambtsopvolger in ieder geval zorgvuldig door te nemen welke dossiers er liggen. Ik zal niet alleen de zorgen van de Eerste Kamer overbrengen, ik zal alle lastige dossiers nadrukkelijk met mijn opvolger bespreken. Daar kan de heer Van den Berg gerust op zijn. Dit is niet alleen specifiek voor de Eerste Kamer een lastig

dossier. In het algemeen is dit een lastig en gevoelig dossier.

Mevrouw Meindertsma merkte op dat er voor de commissie-Nijpels een te strak kader was. Ik ben dat niet met haar eens. Ik heb in deze Kamer aangegeven dat Nijpels carte blanche zou krijgen en dat hij overal mocht zoeken. Hij heeft zijn zoekgebied inderdaad verruimd, bijvoorbeeld naar het Eems-Dollardgebied. Dat is in zijn rapport te lezen. Ik heb hem gevraagd met een alternatief te komen dat het in zich had om een goed alternatief te zijn en dat op draagvlak kon rekenen. Het debat in deze Kamer heeft nadrukkelijk geleid tot een extra gesprek met de commissie-Nijpels. Er is door de commissie een slag extra gemaakt. Zij wist hoe gevoelig het lag in de Tweede Kamer. Zij wist hoe gevoelig het lag in de Eerste Kamer. Zij heeft haar uiterste best gedaan. Ik heb verschillende commissieleden hierover gesproken en ik heb geen enkele reden om daaraan te twijfelen.

Tegelijkertijd maakt het wel duidelijk -- en dat is een emotie of opvatting die ik met mevrouw Meindertsma deel -- hoe er voor 2005 al is bekeken hoe dat natuurherstel handen en voeten zou moeten krijgen. De commissie-Maljers kon met 80 voorstellen toch niet met een goed alternatief komen dat dezelfde impact en hetzelfde resultaat zou hebben. De commissie-Nijpels kon dat wederom niet. Dan moet je op enig moment de laatste mogelijkheid aangrijpen. Dat was de mogelijkheid van de waterschappen. Als dat allemaal niet blijkt uit te halen wat de bedoeling is, moet het kabinet op enig moment een knoop doorhakken en duidelijkheid scheppen. Dat is wat er is gebeurd.

De heer **Slager** (SP): Ik beloof dat dit mijn laatste interruptie is. Als de commissie-Nijpels volgens de minister zo zorgvuldig te werk is gegaan, heb ik toch nog een vraag. Buiten het gebied van de Westerschelde wijst zij het plan van het Volkerak-Zoommeer af omdat daar te weinig zoet water in het eventueel te openen Volkerak-Zoommeer komt. Ik citeer: "Van estuariene processen zal nauwelijks sprake zijn. Slechts kleine riviertjes als de Dinkel en de Marken voeren zoet water af via dit systeem." Mijnheer de voorzitter, de Dinkel ligt in Overijssel en de Marken bestaat niet. Over zorgvuldigheid gesproken ...

Minister **Verburg**: Als wij op dat soort zaken de bewijsvoering moeten doen. U hebt uw punt gemaakt.

Mevrouw Meindertsma heeft opgemerkt dat het project van de Hedwigepolder niet is opgenomen in de bijlage bij de Crisis- en herstelwet. De Crisis- en herstelwet is dus volgens haar niet van toepassing op de Hedwigepolder. De Hedwigepolder is inderdaad niet expliciet genoemd en in de bijlage opgenomen. Mevrouw Meindertsma heeft het zelf ook al enigszins aangegeven, maar in bijlage 1 bij de Crisis- en herstelwet is opgenomen dat de Crisis- en herstelwet van toepassing is op besluiten die zijn gebaseerd op afdeling 3.5 van de Wet ruimtelijke ordening. Het Rijksinpassingsplan is

gebaseerd op afdeling 3.5. De Hedwigepolder valt daarmee onder de Crisis- en herstelwet.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Ik zal dit verder gaan onderzoeken, want ik heb echt de indruk dat het van toepassing was op de lijst met projecten die toegevoegd waren aan de bijlage. De beperking van het beroepsrecht kan niet in één keer. Dan had er een wijziging van de Awb voor moeten liggen.

Minister **Verburg**: Ik kan er niets anders van maken. Het valt onder afdeling 3.5 van de Wet ruimtelijke ordening.

Voorzitter. Mevrouw Meindertsma heeft verder gevraagd of de Crisis- en herstelwet van toepassing is op de beperking van het beroepsrecht: is alleen daarbij versnelling van toepassing? De gemeente Hulst zegt dat er wel een civiele procedure kan worden aangegaan. Er geldt een beperking voor de beroepsmogelijkheden. Andere overheden kunnen geen beroep instellen. Als sprake is van een onrechtmatige daad jegens de gemeente Hulst, dan is een civiele procedure mogelijk. Ik zie niet zonder meer een onrechtmatige daad, maar als daar volgens de gemeente Hulst sprake van zou zijn, dan is de civiele procedure dus mogelijk.

De heer Janse de Jonge heeft gevraagd of we inzicht kunnen geven in de voorbereidingsstappen die moeten worden gezet. Voor het ontpolderen is een rijksinpassingsplan noodzakelijk en zijn er uitvoeringsbesluiten nodig. Daarnaast dient grond te worden verworven. De gehele procedure voor een inpassingsbesluit en de uitvoeringsbesluiten duurt ongeveer 42 weken. Vervolgens is er de mogelijkheid tot beroep. De beroepsprocedure duurt ongeveer een jaar. De eerste stappen in de procedure zijn reeds gezet. De betrokken overheden zijn begin dit jaar gehoord. De terinzagelegging van het ontwerprijsinpassingsplan is eind september 2010 voorzien. De vaststelling van het plan vindt naar schatting plaats in januari 2011, waarna het in januari 2012 onherroepelijk is. De inzet van het kabinet is erop gericht om op basis van vrijwilligheid de grond te verwerven. Zoals we het nu inschatten, lijkt het erop dat de eigenaar vooralsnog niet tot verkoop bereid is. De voorbereidingen voor de onteigeningsprocedure zijn dan ook opgestart. In totaal duurt een onteigeningsprocedure ongeveer 24 maanden.

Ik kom op de motie-Meindertsma c.s. op stuk nr. B, waarin wordt besloten dat de rijksprocedure onverkort van toepassing dient te zijn, dat er geen beroep op de Crisis- en herstelwet gedaan zal worden om versnelling van de procedure te realiseren en dat er bij de behandeling van de zienswijzen de aan dit besluit voorafgaande overwegingen betrokken zullen worden. Alles overwegende moet ik de aanneming van deze motie ontraden. De rijksprojectenprocedure is namelijk van toepassing; daar ben ik het op zichzelf mee eens. De Crisis- en herstelwet is echter van rechtswege van toepassing op dit besluit. Deze wet kan niet zonder meer opzij gezet worden. Ik zeg toe -- ik ben daar zeer voornemens toe -- dat ik

iedereen, dus ook de gemeente Hulst, maar ook anderen, zorgvuldig bij de procedure zal blijven betrekken.

Verder wil ik nog iets kwijt over de overwegingen in de motie. De derde overweging is dat de regering met instemming van de Tweede Kamer heeft aangegeven het Natura 2000-beleid te willen herzien. Daar is op dit moment echter geen sprake van. De Kamer kent de gedachtewisseling die heeft plaatsgevonden tussen de voorzitter van de Europese Commissie en de demissionair minister-president -- deze vond overigens plaats op mijn verzoek -- om de toelichting en de uitvoerbaarheid van de Vogel- en Habitatrichtlijn te verbeteren. Maar het herzien van het Natura 2000-beleid is wel zeker iets anders. Daar is op dit moment geen sprake van, maar wel van rek en ruimte en wel van meer mogelijkheden voor de toepassing van het Natura 2000-beleid. De zesde overweging in de motie is dat het buitendijks alternatief van het waterschap onvoldoende beargumenteerd afgewezen is. Met die overweging ben ik het niet eens. Ik wijs die af. Ten slotte de vijfde overweging, dat "het overstromingsgevaar in het licht van het advies van de Deltacommissie onvoldoende aandacht gekregen heeft". Ook dat bestrijd ik, omdat de veiligheid echt voldoende in alle plannen is geborgd.

Alles overwegende, is dat voor mij reden om de motie te ontraden.

Voorzitter. Hiermee ben ik aan het einde gekomen van de beantwoording in tweede termijn.

De heer **Van den Berg** (SGP): Ik kan mij vergissen, maar wij hebben al een aantal jaren toegeleefd naar deze ontwikkeling. Ik heb gevraagd of er voor de landbouwers een alternatief is. Het zou natuurlijk heel erg zijn als we moeten constateren dat in al die jaren het kabinet niet heeft gezorgd dat er alternatieven zijn. Wij hebben behoefte aan een gezonde landbouw in Nederland. Wij hopen het niet, maar er gaat misschien goede landbouwgrond verdwijnen. Dan moet er wel een goede compensatie zijn zodat ondernemende agrariërs weer kunnen beginnen in de buurt van de plek waar zij nu wonen.

Minister **Verburg**: De heer Van den Berg wijst daar terecht op. Natuurlijk is dat van groot belang. Het gaat in hoofdzaak om pachters. De Dienst Landelijk Gebied heeft de pachters reeds benaderd en aangeboden om hen te helpen om elders een bedrijf op te zetten dan wel voort te zetten. Ook de vergoedingsmogelijkheden zijn ruimhartig. Als pachters van het aanbod gebruik willen maken, is het zeer terecht dat zij nadrukkelijk en zorgvuldig begeleid worden en dat de compensatie, wanneer daarvan sprake is, zorgvuldig en ruimhartig zal zijn. Dat is onderdeel van het totale pakket dat daaromtrent is afgesproken. Ook procesmatig zal het zorgvuldig moeten en kunnen gebeuren. Ik zal daarop ook toezien.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Ik stel voor, de stemming over de ingediende moties volgende week te houden.

**

Daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Kinderombudsman!

Aan de orde is de behandeling van:

- het voorstel van wet van het lid Arib tot wijziging van de Wet Nationale ombudsman in verband met de instelling van de Kinderombudsman (Wet Kinderombudsman) (31831).

De **voorzitter**: Ik heet mevrouw Arib welkom en feliciteer haar met haar herverkiezing in de Tweede Kamer. Dat is nu formeel bevestigd doordat niemand anders met voorkeur gekozen is.

Mevrouw Arib is de initiatiefneemster van het wetsvoorstel. Ik heet ook welkom mevrouw Doets en de heren Goris en Blaakman, de adviseurs van de initiatiefneemster. Tevens heet ik de minister voor Jeugd en Gezin van harte welkom in de Eerste Kamer. Ik feliciteer ook hem met zijn herverkiezing in de Tweede Kamer, maar dat was een vanzelfsprekendheid.

**

De beraadslaging wordt geopend.

*N

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Voorzitter. In principe vindt de VVD-fractie het een sympathiek wetsvoorstel. Wij hebben vragen en opmerkingen, maar het moge duidelijk zijn dat kinderrechten de laatste jaren veel aandacht krijgen, ook in het buitenland. Wij vinden het goed dat in Nederland deze stap nu ook gezet wordt, mede dankzij de initiatiefneemster van dit wetsvoorstel. Wij wensen haar geluk met het goede idee, waarvan wij aannemen dat het vandaag zijn wettelijk beslag krijgt als de minister tenminste op onze wensen ingaat. Wetsystematisch heeft de Raad van State forse bevoeienis met dit wetsvoorstel gehad. Daardoor is een aantal onduidelijkheden en inconsistenties weggenomen en heeft het wetsvoorstel aan helderheid gewonnen.

Wij hebben een paar vragen. Onze eerste vraag betreft de communicatie aan kinderen over het bestaan van de Kinderombudsman. Dit behoort tot de taak van deze te benoemen functionaris. Wij vragen de minister om het, na invoering van het wetsvoorstel, niet bij deze constatering te laten, maar om ook concrete stappen te zetten om de bekendheid van de Kinderombudsman te helpen bevorderen. Daar hoort reëel gesproken ook een budget bij. Wij hebben echter vernomen dat dit er niet is. Dat wil zeggen dat het geld gehaald zou moeten worden uit het budget van de Nationale ombudsman. Dat is echter iets wat wij niet

begrijpen. Als dit wetsvoorstel namelijk serieus wordt genomen -- ik ben ervan overtuigd dat de minister er helemaal achterstaat -- hoort daar natuurlijk een budget bij. Meer in het algemeen lijkt het ons geen goed idee om het budget van de Nationale ombudsman met dat van de Kinderombudsman te belasten. In dat opzicht moet er echt iets gebeuren, ook al heeft de Tweede Kamer zich daar wellicht anders over uitgelaten. Wij vragen aan de minister hoeveel budget hij overheeft voor deze zo belangrijke zaak.

Een volgende vraag betreft de verhouding van het klachtenrecht, zoals dat in de Jeugdzorg al bestaat, tot dit wetsvoorstel. Daar is in de memorie van toelichting wel iets over geschreven en dit punt is ook in allerlei besprekingen even aangeeroerd, maar het is ons nog steeds niet duidelijk hoe het klagen bij de Kinderombudsman zich verhoudt tot andere klachtenregelingen ten aanzien van de Jeugdzorg. Op dit punt vraag ik om een verheldering. Ik herinner aan het feit dat in veler ogen, en ook in die van onze partij, de Kinderbescherming een behoorlijk gesloten instituut is. Hoe staat het met het klagen daarover? Is dat mogelijk en hoe kan een minderjarige dan met een kans op succes over beschikkingen van dit instituut klagen bij de Kinderombudsman?

Dat brengt ons dan bij een andere vraag. Ik heb niet alle dossiers tot in detail gelezen en dit terrein behoort ook niet tot mijn expertise, dus misschien is het wel een domme vraag. Ik weet echter dat kinderrechters vaak alleen finale beslissingen nemen waartegen geen beroep mogelijk is. Hoe verhoudt de Kinderombudsman zich dan tot de kinderrechter en diens finale beslissingen? Daarbij kan het immers ook om kinderrechten gaan. Er zijn dus toch nog wel een paar forse vragen.

Wij hebben de wens dat er binnen het bureau van de Ombudsman een apart team komt rondom de Kinderombudsman. Dat team moet er niet zomaar een beetje bij hangen, maar echt goed zijn. Misschien is het goed om te kijken hoe het in België en Frankrijk gaat want het is absoluut niet nodig dat het wiel opnieuw wordt uitgevonden. Het schijnt daar al jaren behoorlijk goed te gaan met het instituut Kinderombudsman. Wij roepen de minister dan ook op om daar te rade te gaan. Misschien kunnen daar nog allerlei dingen worden geleerd.

Wij hebben er begrip voor dat wellicht in de praktijk een aantal zaken duidelijk moet worden. Wij vragen de minister dan ook om diligent te zijn op de effecten van deze wet en niet te aarzelen om deze aan te passen, uiteraard met instemming van de Kamers, als dat leidt tot een verbetering van de behartiging van de kinderrechten in Nederland.

Wij hebben ook nog een vraag over de evaluatie. Hoe het allemaal zal gaan, is eigenlijk nog vrij vaag. Wij vragen ons dan ook af of er wordt geëvalueerd en of wij bijvoorbeeld na twee jaar een evaluatie kunnen verwachten waaruit duidelijk wordt hoe hieraan is gewerkt, wat er is gedaan en of de zaak begint te lopen.

Dit zijn onze vragen en opmerkingen. Wij zien de antwoorden van de initiatiefneemster en van de minister met belangstelling tegemoet.

*N

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Voorzitter. Ik voer ook het woord namens de Partij voor de Dieren.

Mijn fractie heeft uitgezien naar de behandeling van dit wetsvoorstel. In de waan van alledag en de hectiek van de laatste weken is het een verademing om een voorstel te mogen bespreken dat niet controversieel is, dat de gemeederen niet verhit en dat bovendien een initiatief is van een door ons gewaardeerd Tweede Kamerlid. Complimenten dus voor mevrouw Arib, die het initiatief nam tot dit wetsvoorstel. Zij gaf daarmee gevolg aan de aanbeveling van het VN Comité, dat de naleving door ons land controleert van het VN-verdrag waarin de rechten van het kind zijn vastgelegd en dat door ons op 6 februari 1995 is geratificeerd. We weten allemaal dat het met die naleving in ons land niet altijd zo best is gesteld. Onze minister voor Jeugd en Gezin kan daarover meespreken. Hij kent net als wij de rapportages over de tenuitvoerlegging van het Kinderrechtenverdrag van 1999 en 2004 en de kritiek die het Comité in beide rapporten uitte. Wij zijn blij dat hijzelf tijdens zijn bezoek aan het Comité in Genève in januari 2009 heeft gezegd er alles aan te zullen doen om te voorkomen dat het in gang gezette proces om tot een Kinderombudsman te komen niet meer vertraagd zal worden. We zijn ook blij dat we dit voorstel nog met hem als minister voor Jeugd en Gezin -- weliswaar demissionair, maar toch -- kunnen bespreken. Het zal één van de laatste debatten zijn, zo niet het laatste, die we met hem voeren. Wie en wat hierna komt, met als hamvraag of er weer een minister, met ministerie, voor Jeugd en Gezin zal komen, is onzeker en dat stemt ook wel weer tot enige melancholie. Aanvaarding van het voorliggende wetsvoorstel zal hij naar ik aanneem vast en zeker als een leuk afscheidscadeau van deze Kamer zien.

Het heeft dan wel wat lang geduurd, maar dan heb je ook wat. Het heeft lang geduurd, want al in 2000 is bijna Tweede Kamerbreed de motie Arib/Ravestein aangenomen, waarin de regering werd gevraagd een Kinderombudsman in te stellen. Een landelijk onafhankelijk toezichhoudend orgaan, dat toegankelijk, laagdrempelig en herkenbaar is voor kinderen. Het wetsvoorstel en de herziene memorie van toelichting zijn helder geformuleerd en de discussie in de Tweede Kamer heeft de meeste onzekerheden wel weggenomen. Namens mijn fractie wil ik nog de volgende opmerkingen maken en vragen stellen.

Met het oog op synergievoordelen, zowel wat betreft naamsbekendheid en gezag als wat betreft het gebruikmaken van reeds bestaande expertise, wordt de ombudsfunctie voor jeugdigen bij het instituut Nationale ombudsman ondergebracht. De Nationale ombudsman was al bevoegd de Tweede Kamer te verzoeken een substituut-ombudsman te benoemen. In dit

wetsvoorstel is de verplichting opgenomen over te gaan tot de benoeming van de substituut-ombudsman die de functie van Kinderombudsman bekleedt. Graag hoor ik een toelichting op deze procedure.

Verwacht de indiener dat een al bestaande substituut-ombudsman omgedoopt wordt tot Kinderombudsman of komt er een geheel nieuwe procedure? Neemt de Nationale ombudsman het voortouw? Is hij verantwoordelijk voor de procedure en bepaalt hij, in overleg, het takenpakket van de Kinderombudsman en ziet hij dan ook toe op de uitvoering van deze taken, of is de Kinderombudsman autonoom? Is er tussen beide een hiërarchische of een nevengeschikte relatie?

Verwacht de indiener dat er in de toekomst naast de als zodanig heel herkenbare Nationale ombudsman ook een heel herkenbare Kinderombudsman zal bestaan? Met andere woorden: acht zij het belangrijk dat er een persoon of een instituut in de schijnwerpers zal staan als het om kinderrechten gaat?

Ook zou mijn fractie graag willen weten onder welk ministerie de Kinderombudsman valt: onder het ministerie van BZK, of onder het ministerie voor Jeugd en Gezin? Is er wat dat betreft een verschil in taakhoudelijke verantwoordelijkheid en financiële verantwoordelijkheid? Mijn fractie vindt dat die verantwoordelijkheden vooraf duidelijk moeten zijn, omdat er anders een kans is dat niemand zich verantwoordelijk voelt. Wij hebben het verslag gelezen van de discussies die hierover in de Tweede Kamer zijn gevoerd. Vooral de discussie over het benodigde budget -- collega Dupuis wees daar ook al op -- en de in onze ogen enigszins kruidenierachtige mentaliteit om voor een dubbeltje op de eerste rang te willen zitten, stemden mijn fractie niet erg vrolijk. Daarom stel ik concreet de vraag: op de begroting van welk ministerie staat de Kinderombudsman? Staat deze op dezelfde begroting als de Nationale ombudsman, op de begroting van het ministerie voor Jeugd en Gezin, of op beide begrotingen? Hoe zijn de verhoudingen dan?

De Nationale ombudsman en de Kinderombudsman kunnen deels overlappende taken hebben, dan wel elkaar rakende onderzoeken doen. Denkt de indiener dat het voor de duidelijkheid aan te raden is om over een samenwerkingsprotocol te beschikken? Deze vraag is ook van belang in relatie tot de brief die het Collegiaal Overleg Lokale Ombudsmannen ons op 19 mei stuurde. Het COLOM vreest voor problemen -- voor burgers, betrokken bestuursorganen en ombudsfunctionarissen -- omdat de bevoegdheden van de verschillende instituten, waaronder dat van het COLOM zelf, niet duidelijk afgebakend zijn. Graag een verduidelijking, hoewel het volgens ons eigenlijk wel duidelijk is. De Kinderombudsman heeft als overkoepelend orgaan het overzicht over klachten die meerdere bestuursorganen of private organisaties met een publieke functie betreffen. De Kinderombudsman kan zaken signaleren die structureel anders moeten en is in principe "last resort" als andere procedures doorlopen zijn.

In artikel 11 van het wetsvoorstel zijn de taken van de Kinderombudsman op algemene wijze als volgt geformuleerd: het bevorderen dat de rechten van jeugdigen, opgenomen in het Kinderrechtenverdrag, worden geëerbiedigd door bestuursorganen en privaatrechtelijke organisaties. Mijn fractie vond het opvallend dat in dit artikel expliciet staat dat de Kinderombudsman de Tweede Kamer en de regering daartoe gevraagd en ongevraagd advies kan geven over wetgeving en beleid ten aanzien van jeugdigen. Gelukkig krijgt de Eerste Kamer het jaarverslag aangeboden, zodat ook wij op de hoogte blijven. Wij vroegen ons af of deze zinsnede een gebruikelijke is -- die verder dus helemaal niets betekent -- of dat het feit dat alleen de Tweede Kamer wordt genoemd iets zegt over het belang dat de indiener hecht aan het instituut van de Eerste Kamer als medewetgever en -bepaler van beleid.

Tot slot. Een belangrijk middel dat de Kinderombudsman zal gebruiken om kinderrechten te bevorderen, is het geven van voorlichting en informatie over die rechten aan zowel volwassenen als kinderen. De Eerste Kamer werkt daar vandaag al een beetje aan mee met een persbericht, waaraan mogelijk ook aandacht zal worden besteed door het Jeugdjournaal of andere organen. Zelf heb ik vandaag een bijna 16-jarige gast meegenomen -- zij zit op de tribune -- die haar spreekbeurt over de Eerste Kamer zal houden en daarin vast ook de Kinderombudsman zal noemen. Vanaf vandaag zal het goede nieuws zich verspreiden dat ook Nederland een Kinderombudsman heeft, waardoor ons land nog dichterbij het ideaal van het waarborgen van de rechten van alle kinderen is gekomen. Klein beginnen om groots te eindigen; dat wensen wij de Kinderombudsman van harte toe. Wij zien uit naar de beantwoording door indiener en minister.

*N

Mevrouw **De Vries-Leggedoor** (CDA): Voorzitter. Met de ondertekening van het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind heeft Nederland de daarin opgenomen aanbeveling van het Comité voor instelling van een Kinderombudsman overgenomen. De instelling van een Kinderombudsman ligt nu voor en daar zijn wij blij mee. Ook de randvoorwaarden om te komen tot instelling van de Kinderombudsman, beoordelen wij als positief, realistisch en uitvoerbaar. De ontvankelijkheid van de initiatiefneemster voor het advies van de Raad van State heeft er samen met de amendering vanuit de Tweede Kamer toe geleid dat er een goed voorstel ligt waar mijn fractie achter zou kunnen staan.

Er ligt echter nog wel een vraag; mevrouw Slagter refereerde daar al even aan. Op grond van het voorgestelde artikel 11c, lid 1, sub a Wet Nationale ombudsman kan bij de Kinderombudsman geklaagd worden over alle bestuursorganen, ook over de bestuursorganen die ervoor gekozen hebben om een lokale voorziening te treffen. De vraag doet zich hierdoor voor in hoeverre dit problemen oproept. Creëer je hiermee

niet een dubbele absolute bevoegdheid? Daar waar nu een lokale ombudsman bevoegd is over het bestuursorgaan dat hem ingesteld heeft en een Nationale ombudsman voor de gemeenten of bestuursorganen die geen lokale ombudsman hebben ingesteld, geldt dan voor de Kinderombudsman dit onderscheid niet door artikel 11c, lid 1, sub a? Zowel de gemeentelijke of lokale ombudsman als de Kinderombudsman is in voorkomende gevallen dan onderzoeksbevoegd en wettelijk verplicht om de klacht in behandeling te nemen. De vraag aan de initiatiefneemster maar ook aan de minister is dan ook of dit probleem gesignaleerd is en zo ja, hoe hiermee wordt omgegaan. Wij wachten de beantwoording met veel belangstelling af.

*N

De heer **Thissen** (GroenLinks): Voorzitter. Mijn excuses aan collega Dupuis. Ik zat in de Tweede Kamer voor een kort overleg over wat Den Haag op dit moment het meest bezighoudt. Dat is wellicht terecht, maar doet onrecht aan het voorstel dat wij vandaag hier in de Eerste Kamer behandelen. Mijn fractie heeft afgewogen of wij überhaupt het woord zouden moeten voeren over dit voorstel, dat wij van harte steunen. Niet spreken over een voorstel dat je van harte steunt en waar je nog maar een paar kleinere opmerkingen over hebt, zou echter geen recht doen aan het initiatief vanuit de Tweede Kamer door mevrouw Arib. Door haar vasthoudendheid kan dit voorstel nu in ultieme instantie door de Eerste Kamer worden behandeld. Dus hulde voor het initiatief en ook voor het feit dat mevrouw Arib dit op zo'n prima manier door de Tweede Kamer heeft geloodst. Ook op voorhand hulde voor de minister, die naar wij aannemen behartigenswaardige en ondersteunende woorden aan het initiatiefvoorstel zal wijden.

Wij zijn blij dat dit in goede samenhang is ontwikkeld met de Nationale ombudsman. Ik sluit mij heel graag aan bij de vraag van mevrouw Slagter of er sprake is van een hiërarchische relatie of een nevenschiktheid.

De Nationale ombudsman behandelt zaken van een burger tegen overheidsinstanties en kan daarbij op zijn manier naar voren treden. Dat doet hij uitermate uitstekend, zeker bij de jaarlijkse algemene beschouwingen bij zijn jaarverslag. Daarbij kan hij lijnen ontdekken in het patroon van de klachten van burgers ten opzichte van de overheid. Ik heb begrepen dat de Kinderombudsman ook aan belangenbehartiging zou kunnen doen in het belang van het kind. Kan de initiatiefneemster mij daar nader over berichten?

Ik sluit mij overigens van harte aan bij de vraag onder welk ministerie de Kinderombudsman gaat vallen en wat het precieze budget is. Met andere woorden: sturen wij een nieuw instituut binnen het instituut Nationale ombudsman de wei in zonder de middelen om werkelijk uit te groeien tot, zoals mevrouw Slagter zo fraai zei, een volwassen instituut dat krachtig kan opkomen voor de belangen van kinderen? Welk ministerie wordt hiervoor dus verantwoordelijk en wat is het budget?

Ik feliciteer nogmaals namens de fractie van GroenLinks de initiatiefneemster en ook de minister met dit voor zijn ministerie fantastische resultaat.

*N

De heer **Hamel** (PvdA): Voorzitter. Het doet altijd goed als in plaats van een minister een collega achter de regeringstafel zit ter verdediging van een initiatiefwetsvoorstel. Bij een initiatiefwetsvoorstel gaat het meestal over zaken die binnen de grote lijnen van het regeringsbeleid aan de aandacht ontsnappen of om onderwerpen waarvan op de departementen wordt gedacht dat die al afdoende zijn geregeld. Dit laatste is het geval bij de Kinderombudsman. Hierbij werd ervan uitgegaan dat alles goed geregeld is, maar werd vergeten dat het over kinderen gaat en niet over volwassenen. Willen kinderrechten echter inhoud krijgen, dan moet je vanuit de optiek van kinderen op de naleving toezien en niet vanuit die van volwassenen.

Het is te danken aan het doorzettingsvermogen van de indienster, en de constructieve wijze waarop zij de afgelopen tien jaar is omgegaan met de kritiek op haar initiatief, dat wij nu kunnen spreken over de Kinderombudsman. Al bestaat er geen verplichting tot het instellen van de Kinderombudsman, toch is het bijna onvermijdelijk om daartoe over te gaan als je daadwerkelijk invulling wilt geven aan het Kinderrechtenverdrag. Het is niet voor niets dat het VN-Kinderrechtencomité al tien jaar lang de dringende aanbeveling doet om in Nederland te komen tot het oprichten van het instituut Kinderombudsman. Dankzij de inspanningen van mevrouw Arib kunnen wij daar nu gelukkig ook handen en voeten aan geven. Daarvoor wil ik haar namens mijn fractie hartelijk bedanken.

Het heeft lange tijd geduurd voordat de vorm van het wetsvoorstel overeenkwam met de wensen van allerlei personen, groeperingen en instituten. Grappig genoeg onderschreven zij allemaal het belang van de Kinderombudsman, maar waren de verschillen van inzicht groot over hoe die Kinderombudsman eruit moest zien. Deze verschillen van inzicht komen voort uit de zorg dat het eigen doel dat men nastreeft met de Kinderombudsman niet bereikt zal worden als wordt voldaan aan de doelstellingen van anderen. Ook wordt er aan getwijfeld of bij de realisering van sommige doelen nog wel voldoende effectief kan worden opgetreden in het kader van het Kinderrechtenverdrag. Van een geheel andere orde was de discussie of het nu vanuit het gouvernementele, vanuit het professionele dan wel het representatiesilhouet moest worden gekeken. Ook de associatie die gemakkelijk wordt gemaakt bij de Kinderombudsman: klachten, jeugdzorg dus weer een nieuw loket, belemmerde een open discussie.

Mijn fractie denkt dat het takenpakket zoals dat nu is opgenomen in het wetsvoorstel evenwichtig en werkbaar is en als het ware het gezicht van de rechten van kinderen is. Het is de Kinderombudsman die in de gaten moet houden of

bestuursorganen en privaatrechtelijke organisaties niet alleen inhoud geven aan de rechten van het kind maar deze ook bevorderen. Het instituut staat of valt met de taak om bij klachten als een soort last resort dienst te doen. Dit is in onze ogen de navelstreng met de doelgroep. Doel is om, aan de hand van de individuele dossiers, eventuele trends te signaleren of structurele problemen op te sporen, die nu niet worden gezien omdat ze individueel worden afgedaan. Aan de hand van diezelfde dossiers kan de Ombudsman al die ervaringen die tot nog toe binnen de instellingen blijven inventariseren en vertalen in concrete adviezen en maatregelen. De behandeling van klachten is voor de Kinderombudsman zelf ook een goede spiegel om in te kijken of die zijn positie nog waarmaakt.

Het gevraagd en ongevraagd advies geven aan regering en parlement vloeit hier logischerwijs uit voort. Hetzelfde kan gezegd worden van het voorlichting geven over de rechten van jeugdigen.

Wij denken dat het om meerdere redenen uiterst functioneel is dat het instituut Kinderombudsman onderdeel wordt van de Nationale ombudsman en dus van Binnenlandse Zaken. Wel hebben wij daarbij een vraag. Waarom wordt het zo ingewikkeld geregeld? Waarom heeft de indienster er niet voor gekozen om de taken van de Kinderombudsman, zoals nu verwoord in het wetsvoorstel, rechtstreeks op te dragen aan de Nationale ombudsman om vervolgens te bepalen dat hij dit pakket aan taken dient te delegeren aan een substituut-ombudsman? Was dit het functioneren binnen het bureau van de Ombudsman niet ten goede gekomen? Is het dan niet gemakkelijker om bijvoorbeeld, als de Kinderombudsman gedurende langere tijd zijn taak niet kan uitoefenen, de Nationale ombudsman daar formeel uitvoering aan te laten geven? Nu moet hij dit opdragen aan een andere substituut-ombudsman. Een substituut-ombudsman die, voor zover wij weten, er helemaal niet is. Maar los daarvan, waarom kan die substituut het beter dan de Nationale ombudsman zelf?

Aangegeven wordt dat de Nationale ombudsman, als een klacht betrekking heeft op privaatrechtelijke organisaties, niet kan handelen als volwassenen met het oog op de rechten van een kind een beroep op hem doen. Immers hij heeft niet de mogelijkheid om private organisaties aan een onderzoek te onderwerpen omdat dit alleen aan de Kinderombudsman is toegestaan. Het lijkt erop dat er een soort onnodige fire wall binnen het instituut wordt gecreëerd. Dat is toch niet erg functioneel als je bedenkt welke kennis binnen dit instituut aanwezig is.

Een ander aspect dat enige vragen oproept bij mijn fractie is dat niet alleen kinderen maar ook ouders en verzorgenden met het oog op de rechten van het kind een beroep kunnen doen op de Kinderombudsman. De legitimatie om te komen tot een Kinderombudsman is toch juist om uit de optiek van het kind het toezicht uit te oefenen en dat een dergelijke optiek een andere aanpak en werkwijze vraagt dan die bij volwassenen. Verdraagt deze kindgerichte aanpak het om naast kinderen ook volwassenen behulpzaam te zijn? Zou het niet

effectiever zijn geweest als de Kinderombudsman de klachten van kinderen en de Nationale ombudsman die van volwassenen zou behandelen? Zou met een dergelijke taakafbakening niet op een gemakkelijke wijze tegemoet worden gekomen aan de kanttekening die het Collegiaal Overleg Lokale Ombudsmannen maakt bij het wetsvoorstel?

Ook zouden wij willen weten hoe de taakuitoefening van de Kinderombudsman voldoende tot zijn recht kan komen en er voldoende tijd en mogelijkheden zijn om binnen de forse taakstelling voldoende ruimte te vinden om de kind gerichte aanpak te effectueren.

Tot slot vraag ik aan de minister in zijn rol als adviseur op welke wijze het beste begrotingstechnisch uitdrukking kan worden gegeven aan de bijzondere rol van de Kinderombudsman. Bij de behandeling in de Tweede Kamer merkte hij op dat als men van mening is dat er onvoldoende middelen ter beschikking worden gesteld, dit altijd kan worden gecorrigeerd door middel van het budgetrecht. De vraag die bij mijn fractie leeft, is of dit wel de meest verstandige weg is om dit medium toe te passen binnen de begroting van toch één instituut. Het ondersteunende werk van de beide ombudsmannen loopt toch voor een belangrijk deel parallel en kan elkaar versterken. Zijn er wellicht andere mogelijkheden om een goede taakuitvoering van de Kinderombudsman te garanderen? Ik sluit mij aan bij de opmerking van mevrouw Dupuis dat er een zekere mate van duidelijkheid moet ontstaan en dat er geen ruzie binnen het instituut kan ontstaan.

Ik wacht de antwoorden van de indienster en onze adviseur de minister met belangstelling af.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

* B
!Nederlanderschap!

Aan de orde is de behandeling van:
- het wetsvoorstel Wijziging van de Rijkswet op het Nederlanderschap met betrekking tot meervoudige nationaliteit en andere nationaliteitsrechtelijke kwesties (31813, R1873).

De **voorzitter**: Ik heet de minister van Justitie welkom in de Eerste Kamer.

**

De beraadslaging wordt geopend.

* N

Mevrouw **Strik** (GroenLinks): Voorzitter. Allereerst wil ik duidelijk maken dat mijn fractie verheugd is dat met dit wetsvoorstel het Nederlanderschap geregeld wordt voor mensen die vóór 1 januari 1985 zijn geboren als kind van een Nederlandse moeder en een niet-Nederlandse vader. Deze

omissie in de wetgeving heeft al te lang geduurd, maar nu wordt hun situatie gelukkig gelijkgetrokken met die van kinderen van Nederlandse vaders. Dat is tevens het laatste positieve punt dat onze fractie uit dit wetsvoorstel haalt. Het overige deel is namelijk gericht op het terugdringen van de dubbele nationaliteit, wat onze fractie een onwenselijke ontwikkeling vindt.

"Er is niet één Nederlandse identiteit". Deze woorden kwamen het alom gewaardeerde lid van het Koninklijk Huis duur te staan. De opmerking zou onze cultuur onrecht aandoen en ons in ons oranjegevoel aantasten. Maar drukte deze opmerking niet een breed gedeelde waarneming uit, ingegeven door de tijdgeest en door de manier waarop burgers nu in de wereld staan? Prinses Maxima belichaamt wellicht de moderne mens, thuis in meerdere landen en culturen, een identiteit opgebouwd uit elementen van verschillende achtergronden en ervaringen.

Dat nationale identiteiten wellicht wat minder precies samenvallen met de burgers van een land, past in deze tijd van grensoverschrijdend wonen, werken, studeren en liefhebben. Steeds vaker voelen mensen zich met meerdere landen en culturen verbonden. Onze fractie is van mening dat de ontwikkeling naar transnationale identiteiten die dit oplevert, niet bestreden of belemmerd moet worden door vast te houden aan de eis dat een burger maar één nationaliteit mag aannemen. Hoe dan ook, leidt de afstandseis ertoe dat mensen voor een dilemma worden geplaatst, en één deel waarmee ze zich verbonden voelen, geweld moeten aandoen.

Dit kabinet heeft ervoor gekozen om de afstandseis juist meer in ere te herstellen door meer groepen voor die keuze te plaatsen. Het is een tegengestelde beweging aan de tijdgeest, maar ook aan de ontwikkelingen in de meeste Europese landen, die er wel voor kiezen om mensen een dubbele nationaliteit te gunnen.

Onze fractie is niet overtuigd geraakt van de argumenten vóór de verruiming van de afstandseis en de terugdringing van de meervoudige nationaliteit. Verdragsrechtelijk is Nederland geenszins verplicht om dit uitgangspunt te hanteren, wat ook al duidelijk wordt door de andere keuze die de landen om ons heen maken. Kan de regering toch nog eens duidelijk maken waarom ze kiest voor dit achterhoedegevecht? En waarom ze niet het advies van de ACVZ volgt van anderhalf jaar geleden om aansluiting te zoeken bij de -- ik citeer -- "overgrote meerderheid van Europese landen die bij de verwerving van nationaliteit het niet meer van belang achten of daardoor meervoudige nationaliteit ontstaat"?

De regering noemt als belangrijkste argument dat een rechtspositie van een burger helderder wordt met één nationaliteit. In de nadere memorie van antwoord noemt ze dat in het belang van de overheid én de burger. Ten aanzien van burgers lijkt het onze fractie logischer om de keuze bij henzelf te laten: kiezen ze voor eenvoud ten koste van een tweede nationaliteit, of geven ze de voorkeur aan een dubbele nationaliteit, ondanks een wat ingewikkelder burgerschap? De regering

sprak ook van de rechtsordelijke betekenis tussen de staat en het individu. Dat heeft ze voor onze fractie niet duidelijk genoeg kunnen onderbouwen. Een Nederlander heeft in Nederland immers net zo veel plichten met of zonder een tweede nationaliteit. Graag een nadere onderbouwing.

Steeds meer verdragsstaten zijn uitgetreden bij het verdrag ter bestrijding van meervoudige nationaliteit. Overweegt Nederland dat ook te doen? Zo nee, waarom niet? Kan de regering toch nader dat overheidsbelang toelichten, dat er zou zijn bij de terugdringing van de meervoudige nationaliteit? Dat belang moet namelijk opwegen tegen het belang van, in dit geval, tweedegeneratiemigranten die een band met twee landen hebben. Zij wonen al in Nederland van jongs af aan, vanaf hun vierde levensjaar en moeten een pijnlijke band doorsnijden. Om hen daartoe te dwingen, moet daar een ander belang tegenoverstaan.

De regering meent dat het risico niet groot is dat deze migranten geen afstand zullen doen, omdat ze nu eenmaal al zo lang in Nederland wonen. Waar baseert de regering deze aanname precies op? De ACVZ en de WRR concluderen in hun onderzoeken immers dat een serieus deel van de optanten waarschijnlijk zal afzien van het Nederlanderschap. Waarom zou het feit dat de Nederlandse overheid hen dwingt te kiezen, er niet toe kunnen leiden dat ze voor het andere land kiezen? Graag een onderbouwing voor de verwachting van de regering dat dit niet zal gebeuren.

Bij de wijziging van de Rijkswet op het Nederlanderschap in 1997 stelde de regering er groot belang aan te hechten dat en ik citeer: "op zijn minst migranten van de tweede generatie geen vreemdelingen meer blijven, maar volledig integreren in het politieke en maatschappelijke leven van de Staat waarin zij van kinds af aan wonen". Destijds was de regering ervan overtuigd dat het voordeel van hun volledige integratie ruimschoots opweegt tegen een mogelijk nadeel van een meervoudige nationaliteit. Is de regering deze mening nu niet meer toegedaan? Acht de regering de Nederlandse nationaliteit niet cruciaal voor de participatie? Graag een antwoord.

De tweedegeneratiemigranten die hier vanaf hun vierde jaar wonen, zijn hier volkomen thuis. In hun beleving verschilt hun band met Nederland nauwelijks van die van tweedegeneratiemigranten die hier geboren zijn. De laatste groep wordt niet gevraagd afstand te doen, de eerste wel. Welke rechtvaardiging is er voor deze ongelijke behandeling? De regering stelt in de memorie van antwoord dat ze de identiteit van de hier geborene wil respecteren, maar waarom geldt dat dan niet voor de tweede generatie die hier niet is geboren? We zijn verdragsrechtelijk verplicht om de hier geboren een meervoudige nationaliteit toe te staan, is dat misschien de enige reden voor de ongelijke behandeling? Destijds was het echter juist de reden om de andere tweedegeneratiegenoten hetzelfde te behandelen als de hier geboren tweede generatie. Ook het onderscheid dat door de afstandeis bij de

tweedegeneratieoptanten ontstaat met kinderen die met hun ouders mee naturaliseren -- en die dat dus niet hoeven te doen -- is niet goed uit te leggen.

De effectieve band is het sleutelwoord voor de regering. Het blijft voor ons de vraag wie het criterium daarvoor mag bepalen. Een affectieve band alleen vindt de regering niet voldoende, maar zou dat in elk geval niet ook medebepalend moeten zijn? De effectieve band is in andere opzichten ook weer niet heilig voor de regering, getuige de wens om de effectieve nationaliteit in te trekken op gronden van openbare orde. Zo blijft een genaturaliseerde Nederlander altijd een soort tweederangs-Nederlander omdat er een voorwaardelijk karakter aan kleeft. Dat getuigt naar mijn mening niet van een consistente redenering en het bevordert evenmin de integratie.

Concluderend. Mijn fractie heeft de indruk dat de regering alleen nog meervoudige nationaliteit wil toestaan voor zover ze dat op internationaalrechtelijke gronden verplicht is. Ofschoon de regering terecht heeft opgemerkt dat niet in alle Europese landen meervoudige nationaliteit ruimhartig wordt benaderd, valt wel te stellen dat de Nederlandse tendens om die meervoudige nationaliteit te beperken tegen de stroom ingaat. Niettemin stelt de regering te hechten aan Europese afstemming van nationaliteitsregels. Mijn fractie ziet niet zo veel mogelijkheden tot afstemming, laat staan harmonisatie als iedereen hardnekkig aan zijn eigen standpunt vasthoudt.

Het is dus de vraag welk belang de regering hecht aan mogelijke Europese afstemming, ook als dat misschien iets moet kosten. Wat leren wij verder van ontwikkelingen in andere landen? De regering spreekt over uitwisseling van informatie. Betekent dat ook dat Nederland nadrukkelijk zal kijken naar de effecten van de tendensen in andere landen? Leidt het ruimhartig toestaan van meervoudige nationaliteit met andere woorden inderdaad tot problemen voor een heldere rechtspositie of bevordert het toch de integratie? En integratie is wel een doelstelling die wij allemaal onderschrijven.

*N

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Voorzitter. De strekking van mijn betoog zal niet erg verrassen, na de verhandeling van GroenLinks. Wij zitten grotendeels op dezelfde lijn.

De bezwaren van de SP-fractie tegen dit wetsvoorstel zijn van drieërlei aard.

Ons eerste bezwaar is wetstechnisch. De Eerste Kamer wordt wederom voor een dilemma gesteld. Hier ligt een wetsvoorstel dat een bijzonder wenselijke en vanuit het oogpunt van antidiscriminatie wetgeving zelfs noodzakelijke wijziging doorvoert. Dit maakt het op zichzelf al onmogelijk om tegen dit wetsvoorstel te stemmen. Doordat deze bepaling is gekoppeld aan de andere voorstellen, kan de Eerste Kamer eigenlijk geen kant op. Dat is hier al eerder opgemerkt.

Ons tweede bezwaar heeft te maken met de effectiviteit van de wetgeving. Het aantal mensen

dat door deze wetswijziging geen dubbele nationaliteit meer zal hebben, is klein. Er is een groot aantal uitzonderingen op de afstandseis: een stuk of 9 bij naturalisatie en een stuk of 4 bij optie. Dat maakt de wet lastig kenbaar voor de burger en de ambtenaar van de burgerlijke stand. Juist omdat de wet niet voldoende bekend was bij de ambtenaren van de burgerlijke stand en bij de mensen die het betrof, was reparatie van de wet nodig met betrekking tot kinderen die voor 1985 zijn geboren uit een Nederlandse moeder. Nu komt er dus weer een wijziging die een klein aantal mensen betreft en die de nodige implementatieproblemen met zich zal meebrengen. De vraag is of het voordeel dat het kabinet kennelijk in deze wijziging ziet, opweegt tegen de nadelen.

Het zwaarste punt dat de SP naar voren wil brengen, is dat zij zich niet kan vinden in het beoogde doel van de wijziging: het verminderen van het aantal mensen met een dubbele nationaliteit. Dit wetsvoorstel zet meervoudige nationaliteit negatief neer, terwijl de landen van de Raad van Europa steeds meer juist de positieve kanten van meervoudige nationaliteit inzien. Nederland bevindt zich dus "in een nare achterhoede", zoals Jessurun d'Oliveira het uitdrukt. Op dit punt zal ik nader ingaan.

Het wetsvoorstel beoogt het aantal mensen met een meervoudige nationaliteit te beperken door uitbreiding van de plicht om afstand te doen van de oorspronkelijke nationaliteit. Op pagina 5 van de memorie van antwoord aan deze Kamer ontkent de minister dit. Op pagina 6 valt echter te lezen: "Beperking van meervoudige nationaliteit bij verlening van het Nederlanderschap is, in het spoor van het hierboven genoemde verdrag, de hoofdregel van de Rijkswet op het Nederlanderschap." Is beperking van die meervoudige nationaliteit nu wel of niet het doel van de wetswijziging?

De minister noemt bij herhaling als argumenten "de eenheid van rechtsorde" en "een heldere rechtspositie". De SP wil graag weten wat de minister verstaat onder "eenheid van rechtsorde". Wat is daarvan het voordeel in een multiculturele samenleving? Wat is er onhelder aan de rechtspositie van een inwoner van ons land die in het bezit is van een dubbele nationaliteit? Gesteld wordt: "Meervoudige nationaliteit kan licht tot moeilijkheden aanleiding geven met betrekking tot onderwerpen als bescherming en bijstand vanwege diplomatieke onderscheidenlijk consulaire vertegenwoordigers, verblijf en vestiging, dienstplicht, fiscale verplichtingen en gebruik van financiële voorzieningen."

Dat is een antwoord. De SP kan begrijpen dat de regering het misschien ongewenst acht dat een Nederlander in een ander land onder de wapenen wordt geroepen. Dat kan een Turkse jongen inderdaad overkomen. Zover mij bekend is, wordt dat probleem echter ook ondervangen door het Verdrag van Straatsburg, want dat bevat ook bepalingen inzake militaire dienstplicht in geval van meervoudige nationaliteit. Hebben de andere door de minister genoemde problemen die ik net

opnoemde, zich in de praktijk al voorgedaan? Ik zou daar graag iets over horen. Zijn er voorts uit onderzoek of uit de praktijk nog andere problemen met dubbele nationaliteit te noemen die zich daadwerkelijk hebben voorgedaan?

Ter onderbouwing van de uitbreiding van de afstandseis beroept de minister zich steeds op het Verdrag van de Raad van Europa van 1963 betreffende de beperking van gevallen van meervoudige nationaliteit en betreffende militaire verplichtingen in geval van meervoudige nationaliteit, maar hij beroept zich tevens op het Tweede Protocol bij dat verdrag. Dat aanvaardt bipatridie en staat dus haaks op het oorspronkelijke verdrag. Is de minister het met ons eens dat bestrijding van meervoudige nationaliteit in de landen van de Raad van Europa niet meer als dringend wordt gezien en dat, integendeel, ook de positieve kanten van de meervoudige nationaliteit worden ingezien?

Ter onderbouwing daarvan constateer ik dat op dit moment nog slechts Nederland, Denemarken, Noorwegen en Oostenrijk partij zijn bij het verdrag. Het verdrag is overigens uitsluitend van toepassing op de bij het verdrag aangesloten landen onderling. Door alle andere landen is het inmiddels opgezegd. Op dit moment gaat het dus, met uitzondering van Noorwegen, om landen van de Europese Unie en dus om burgers van de Unie. Tussen deze landen is inmiddels tot stand gekomen het Europees Verdrag inzake nationaliteit (EVN). Nederland is sinds 2001 partij bij dit verdrag. Vindt de minister het nog steeds vanzelfsprekend om een beroep te doen op het oude verdrag dat inmiddels door veel staten is opgezegd?

Graag wil de SP-fractie hier nogmaals wijzen op de adviezen van de WRR, de ACVZ en de Raad voor het openbaar bestuur (Rob) die er alle goed gemotiveerd op neer komen dat de afstandseis de emotionele waarde van afkomst ontkent, niet zinvol is en zou moeten worden losgelaten. Is de minister het met ons eens dat deze advieslichamen gezaghebbend zijn en dat er goede redenen moeten zijn, anders dan het oude verdrag van 1963, om van deze gelijklopende adviezen af te wijken?

Alle in deze Kamer aanwezige partijen zijn voorstander van een goede integratie van vreemdelingen in ons land. Wij willen dat zij de taal spreken, werken en dat de kinderen het goed doen op school. Onderzoek wees jaren geleden reeds uit dat integratie in een nieuw land beter verloopt naarmate iemand beter geworteld is in de eigen cultuur. Dit wetsvoorstel negeert de emotionele kant van de verbondenheid door nationaliteit met het land van de ouders en voorouders. Het is als een chirurg die een lichaamsdeel amputeert en zich verwondert over de geestelijke pijn, het verdriet en de boosheid over de verminking, omdat er toch een mooie prothese voor in de plaats komt. Hoe rationeel juist ook, een dergelijke redenatie schaadt de patiënt, in dit geval de vreemdeling, die zijn nationaliteit tegen zijn zin moet opgeven. Ik weet zeker dat een van de leden van deze Kamer dit uit eigen ervaring kan onderschrijven. Zelf heb ik als kind jaren in Frankrijk gewoond. Ik heb mij echter

steeds nadrukkelijk Nederlander gevoeld, hoewel ik in die tijd de Nederlandse taal nog wel verstond, maar nauwelijks meer kon spreken. Ik was volledig geïntegreerd en voelde me toch duidelijk Nederlands. In ons dorp in Frankrijk werd dat uitsluitend als positief benoemd. Het uitgangspunt dat mensen die kiezen voor het Nederlands hun eigen achtergrond moeten verloochenen, schaadt ons inziens het integratiedebat.

Ik kom bij mijn vijfde en laatste vraag. Op grond van misdrijven tegen, kort gezegd, de veiligheid van de staat en andere essentiële belangen van het Koninkrijk, kan de minister het Nederlandschap ontnemen. Dit is echter uitgesloten indien betrokkene daardoor staatloos wordt. In feite kan ontneming van het Nederlandschap dus alleen plaatsvinden met betrekking tot mensen met een dubbele nationaliteit. Artikel 5, lid 2 van het EVN stelt dat staten zich doen leiden door het beginsel van niet-discriminatie van hun eigen onderdanen, ongeacht of zij deze nationaliteit door geboorte bezitten of later hebben gekregen. Is de minister het met de SP-fractie eens dat hoewel hier niet sprake is van een dwingend voorgeschreven bepaling, discriminatie te allen tijde dient te worden vermeden? De minister heeft er zelf op gewezen dat deze misdrijven uiterst zelden voorkomen. Deze zeer zeldzame gevallen zullen dus slechts bij bipatridie kunnen leiden tot de ontneming van het Nederlandschap. Hier lijkt sprake van een uit mensenrechtelijk oogpunt zeer onwenselijke bepaling, die zelden of nooit tot iets zal leiden. Zou de minister in overweging willen nemen, deze bepaling buiten werking te laten?

Wij zien de antwoorden van de minister gaarne tegemoet.

*N

Minister **Hirsch Ballin**: Mijnheer de voorzitter. Allereerst wil ik degenen bedanken die niet het woord gevoerd hebben. Uit de schriftelijke voorbereiding van de behandeling van dit wetsvoorstel in de Kamer heb ik namelijk begrepen dat daaruit de instemming blijkt van hun fracties. Ik stel het buitengewoon op prijs dat deze fracties desalniettemin hier aanwezig zijn. Voor zover dat niet het geval mocht zijn, dan moet ik zeggen dat ik het betreurt dat ik niet de gelegenheid krijg om degenen die toch overwegen tegen te stemmen, te overtuigen van de waarde om zich voor dit wetsvoorstel uit te spreken.

Ik zal mijn antwoord vervolgen. Daarbij zal ik allereerst tot uitdrukking brengen dat ik meen dat wat mevrouw Strik en mevrouw Quik naar voren brengen, hen helemaal niet hoeft te weerhouden van steun aan dit wetsvoorstel. Welnu, het wetsvoorstel is gevolgd op een langdurige discussie in Nederland over de richting van de ontwikkeling van de wetgeving aangaande het staatsburgerschap. Daarbij zijn twee dimensies van belang. De ene is een volledige inburgering, het belang dat wij daaraan hechten en dat gaandeweg meer profiel heeft gekregen.

Die inburgering wordt als het ware bezegeld met de verkrijging van het Nederlandschap. Vandaar dat in het wetsvoorstel een regeling is opgenomen voor het verlies in het geval van gedragingen die een evidente breuk betekenen (misdrijf van zeer ernstige aard) met het Nederlandse staatsverband en zijn rechtsstelsel. Vandaar dat ook in het wetsvoorstel een plaats gegeven is aan de eis dat iedereen die het Nederlandschap verwerft Nederlands kent. Ik merk vaak dat, als ik tegen mensen zeg dat dit geregeld wordt in het onderhavige wetsvoorstel, zich een zekere verbazing meester maakt van de betrokkene. De vraag die dan opkomt, is dan: hoefde je voordien geen Nederlands te kennen om Nederlander te worden? Ja, dat is inderdaad de situatie tot op heden. Dit betekent dat mensen het Nederlandschap kunnen verwerven op grond van het feit dat zij op dat moment ingezetene zijn van de Caribische delen van het Koninkrijk, zonder die kennis van het Nederlands te hebben die hen in staat stelt om hun rechten uit te oefenen om als Nederlander in alle delen van het Koninkrijk, dus ook in Nederland, te wonen, dus ook zonder dat zij de officiële taal van het koninkrijksverband als geheel voldoende kennen.

Mevrouw **Strik** (GroenLinks): U noemt het uitgangspunt dat de Nederlandse nationaliteit een bezegeling is van het feit dat je hier geïntegreerd bent. Wij hebben het hier over de tweede generatie migranten, de optanten die hier al vanaf hun vierde jaar wonen. Ik kan mij daarbij moeilijk voorstellen dat zij moeten bewijzen dat zij zich het Nederlands eigen zijn. De regering heeft echter ook altijd als uitgangspunt gehad dat de Nederlandse nationaliteit de integratie bevordert; die is niet alleen maar een "hoofdprijs" bij het bereikt hebben van een volledige integratie, maar de Nederlandse nationaliteit versterkt ook de integratie als zodanig. Kunt u daar eens op ingaan?

Minister **Hirsch Ballin**: Zeker, dat zal ik graag doen. Dit betreft ook een van de punten die door mevrouw Strik aan de orde is gesteld. Ik ga daar dan ook graag op in. Wat de eerste opmerking betreft van mevrouw Strik in haar interruptie, merk ik op dat ik al iets had gezegd over de redenen voor het wetsvoorstel. Ik was bezig twee doelstellingen aan te geven, maar ik sprak nog over de eerste doelstelling. Mevrouw Strik heeft zojuist echter een vraag gesteld over de tweede doelstelling. Ik was het volgende aan het zeggen: de ene hoofdlijn is dat dit wetsvoorstel uitdrukking geeft aan de gedachte dat de verkrijging van het Nederlandschap een bezegeling is van de inburgering. Ik voeg daaraan onmiddellijk het volgende toe naar aanleiding van de tweede vraag van mevrouw Strik. Jazeker, en ook in die zin stimuleert het, want als je dit niet als realiter bereikbare mogelijkheid neerlegt en bijvoorbeeld het Nederlandschap zou onthouden aan de mensen die een gegronde reden hebben om geen afstand te doen van een ander staatsburgerschap, dan zou je belemmeren dat het Nederlandschap een rol speelt in de inburgering. Maar ik gaf dus de

argumenten voor de nieuwe verliesbepaling, namelijk gerelateerd aan bepaalde, zeer ernstige misdrijven, en ik gaf een argument voor het stellen van de taaleis. Ook mensen die in de Nederlandse Antillen of in Aruba wonen, krijgen met het verkrijgen van het Nederlandschap het recht om overal in het Koninkrijk te wonen. Wij hebben ook in de praktijk gezien dat degenen die daar het Nederlandschap hebben verkregen, bijvoorbeeld komend uit de Dominicaanse Republiek, vervolgens, zelfs zonder de lagereschoolkennis van het Nederlands die mensen meekrijgen wanneer zij in de Antillen of Aruba opgroeien naar Nederland komen -- en dus echt zonder enige bruikbare kennis van het Nederlands -- dan toch hier als Nederlander wonen. Dat bedoelde ik met het eerste punt uit de argumentatie achter het wetsvoorstel.

Dan kom ik op het tweede punt, de kwesties rondom de dubbele nationaliteit. Mevrouw Quik heeft daarover een opmerking gemaakt, waarbij zij verwees naar passages uit de toelichting. In de tweede passage werd verwezen naar iets wat een bestaand element is van de Rijkswet op het Nederlandschap en wat niet verandert door deze wet, namelijk de hoofdregel van afstand van een nationaliteit die men bezit. Maar dit wetsvoorstel is absoluut niet bedoeld als een soort vendetta tegen de mensen met een dubbele nationaliteit. Ik onderken zeer wel de waarde van de gezichtspunten die naar voren zijn gebracht in het advies van de Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken. Ik heb bij alle gelegenheden binnen en buiten de Kamer, zoals bij de feestelijke gelegenheid waarnaar mevrouw Quik verwees in het begin van haar bijdrage -- maar op de een of andere manier heeft wat ik bij die gelegenheid heb gezegd wat minder aandacht gekregen in de publiciteit -- tot uitdrukking gebracht dat er wat mij betreft geen sprake van is dat wij een negatieve houding aannemen ten opzichte van de zeer vele mensen die om allerlei redenen in Nederland een dubbele nationaliteit hebben. Dus dit wetsvoorstel is absoluut niet bedoeld als een negatief signaal aan de mensen met een dubbele nationaliteit. Dat was wellicht wel het geval met een wetsvoorstel dat onder verantwoordelijkheid van het kabinet waarvan ik deel uitmaak is ingetrokken, maar het is niet het oogmerk van dit wetsvoorstel om daarmee een soort negatieve houding aan te nemen ten opzichte van de talloze mensen -- rond 1 miljoen -- in ons land die door geboorte, door de loop van hun levensgeschiedenis of door welke omstandigheden dan ook, naast het Nederlandschap een andere nationaliteit hebben. Dus voor zover mevrouw Strik ook nog maar een moment zou hebben gedacht dat die gedachte bij mij zou leven, wil ik die graag categorisch hebben weersproken.

Dat brengt mij op de voordelen die eraan verbonden zijn om aan mensen die het Nederlandschap verkrijgen te vragen om van een andere nationaliteit afstand te doen. Die vraag stellen wij niet -- dat is een verschil met het ingetrokken wetsvoorstel -- aan mensen die bijvoorbeeld een huwelijk met een Nederlander zijn aangegaan. Er zijn allerlei bezwaren aan verbonden

als wij die eis ook ten opzichte van hen zouden stellen. Maar als het gaat om mensen voor wie de band met de Nederlandse rechtsorde dominant is en voor wie de andere rechtsorde van de nationaliteit die zij nog bezitten op de achtergrond is geraakt, is de vraag legitiem die wordt gesteld bij verkrijging, en dus in het wegnemen van een -- overigens getalsmatig beperkte -- anomalie tussen de optiesituatie en de situatie van verkrijging door naturalisatie dat dan afstand wordt gedaan van de andere nationaliteit. Ik hecht eraan om nogmaals te onderstrepen dat dat niet geschiedt met enig negatief voornemen ten aanzien van de mensen met een dubbele nationaliteit, maar wij moeten ons wel realiseren dat er ook in de praktijk problemen zijn, zoals die ook werden genoemd door mevrouw Quik, rondom de dienstplicht. Natuurlijk zou het wenselijk zijn dat ook andere staten op dit punt vrijheid bieden aan hun burgers, om afstand te doen van een nationaliteit of althans om een zekere vrijheid te laten aan hun burgers om bijvoorbeeld niet, terwijl zij in Nederland zijn opgegroeid, hier zijn geïntegreerd en zich voorbereiden op het beroepsleven in Nederland, in hun land van herkomst nog militaire dienstplicht te vervullen. Het zou in mijn ogen wenselijk zijn dat andere staten deze houding aannemen ten opzichte van hun burgers die als primaire nationaliteit het Nederlandschap bezitten.

Ik geef een ander voorbeeld dan die welke al in de schriftelijke stukken zijn gekomen. Als wij alleen de schriftelijke stukken zouden herhalen, heeft een debat als dit immers weinig toegevoegde waarde. Uit het leven gegrepen, noem ik het voorbeeld van iemand die hier in Nederland criminele activiteiten heeft ontplooid, die zich aan de detentie weet te onttrekken en zich begeeft naar het land van herkomst. Ik heb hierbij een concreet geval in gedachte. Als er met dat land geen verdrag bestaat op grond waarvan dit land eigen onderdanen uitlevert, bevinden wij ons in de situatie dat iemand bij wie de Nederlandse justitie bij wijze van spreken de hand op de schouder zou willen leggen, niet naar Nederland kan worden gebracht om hier te worden berecht. Het kan dus zijn dat de bezwaren die nu nog aan de dubbele nationaliteit zijn verbonden, door een verdere ontwikkeling minder worden. Dat geldt bijvoorbeeld als men in dat geval eigen onderdanen wil uitleveren, zoals wij dat ook doen. Deze ontwikkeling is nog niet bereikt. In deze situatie is het een verstandige en redelijke keuze om het afstandsvereiste voorop te stellen, zonder dit op de spits te drijven. Dat doet dit wetsvoorstel ook niet.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Beide voorbeelden die de minister noemt, zijn oplosbaar. Turkse dienstplicht kan worden afgekocht. De minister doelt waarschijnlijk op Sadam B. Dat mag best worden gezegd, want wie kent hem tegenwoordig niet. Op dat gebied zijn wij al een heel eind op weg met Europese regelgeving. Dat staat helemaal los van de nationaliteit. Uitleveringsverdragen hebben eigenlijk niets met nationaliteit te maken. Ik vraag mij daarom nog steeds af welke praktische voorbeelden nog meer gegeven zouden kunnen

worden die pleiten voor het afstand doen van de eigen nationaliteit.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik heb in de schriftelijke beantwoording al gesteld dat er een eenduidigheid ontstaat op een aantal punten die van belang kunnen zijn, al naar gelang de wetgeving van het land. Het is waar dat naar Turks recht de mogelijkheid bestaat om met een combinatie van een korte aanwezigheid in de Turkse krijgsmacht en het betalen van een som geld de dienstplicht te vervullen. Dat brengen wij ook onder de aandacht. Dit neemt niet weg dat de jongemannen die in deze situatie verkeren wel aanwezig moeten zijn en de som geld wel moeten betalen. Als zij daaraan niet hebben gedacht, bijvoorbeeld als de nationaliteit van generatie op generatie wordt geërfd en het besef van de tweede nationaliteit minder levendig is, dan onderwerpen zij zich aan sancties. Natuurlijk zetten wij de gesprekken daarover voort. Ik heb dit punt onder andere opgebracht in gesprekken met mijn Turkse collega. Ik heb daarbij naar voren gebracht dat dit misschien bij NAVO-lidstaten onder elkaar anders kan worden geregeld.

In antwoord op vragen van mevrouw Strik heb ik al gezegd dat de rechtsontwikkeling op dit punt niet ten einde is. Dit wetsvoorstel is geen voorstel dat op een of andere manier in extremen vervalt. De bestaande hoofdregel van de afstand wordt behouden op dit punt waar sprake is van een moeilijk uit te leggen discrepantie. Er worden geen pogingen gedaan om deze afstandseis op de spits te drijven. Er is geen enkele negatieve connotatie aan verbonden ten opzichte van de talloze gewaardeerde medeburgers die een dubbele nationaliteit hebben. Ik heb dit in alle stadia tot uitdrukking gebracht, onder andere met volledige instemming van de woordvoerders van de SP - fractie in de Tweede Kamer. Tegelijkertijd is er wel een beletsel opgeworpen voor het verkrijgen van het Nederlanderschap in een situatie waarin er bezwaren of bedenkingen zijn op het punt van deelname aan de samenleving, bijvoorbeeld door betrokkenheid bij staatsgevaarlijke terroristische activiteiten, of bijvoorbeeld als iemand het Nederlands helemaal niet kent.

Mijns inziens ligt er dus een wetsvoorstel voor dat echt evenwichtig mag worden genoemd en dat naar mijn overtuiging echt evenwichtig is. Ik zou het daarom op prijs stellen als die evenwichtigheid ook tot uitdrukking zou komen in de steun van de leden van de Kamer.

Er ligt nog een enkele vraag van mevrouw Strik over het ACVZ-advies. Ik heb al gezegd dat in dit advies veel waardevols te vinden is. Er zijn inderdaad ook ontwikkelingen in andere Europese staten die op een gegeven moment kunnen leiden tot een herijking. Dat is mijns inziens een reden te meer om de evenwichtige benadering te steunen van dit wetsvoorstel met deze oogmerken. De keuze voor het optierecht is niet bedoeld als iets om scherp te slijpen, maar wel om een grens te trekken die wat dichterbij ligt bij de bestaande situatie ten aanzien van de naturalisatie. Zowel bij de situatie onder artikel 6, eerste lid, onder e, als bij de situatie onder artikel 6, eerste lid, onder a geldt

dat er in het algemeen geen effectieve band meer is met het land van de andere nationaliteit. Voor optanten die sinds hun vierde jaar toelating en hun hoofdverblijf in Nederland hebben, geldt in de afweging dat gevraagd mag worden met de doelstelling die aan dit wetsvoorstel ten grondslag ligt. Voor degenen die sinds hun geboorte in het Koninkrijk verblijven, leidt de afweging tussen respect voor bestaande en nieuw te verwerven rechten tot een andere uitkomst. Dit in verband met de gelijkenis van deze optanten met kinderen van de derde generatie, namelijk het recht op behoud van artikel 14 van het EVN en artikel 8 van het IVRK, en de vergelijking met de naturalisandis die is geboren in het Koninkrijk.

Over het punt van de effectieve en affectieve band heb ik hopelijk al voldoende gezegd.

Mevrouw **Strik** (GroenLinks): Wij zijn verdragsrechtelijk verplicht de meervoudige nationaliteit toe te staan aan wie hier is geboren. Dat heeft de minister ook gezegd. Daarom is er ook voor gekozen om de situatie van tweedegeneratiemigranten die hier al van kleins af aan wonen, gelijk te trekken met de situatie van hen die hier geboren zijn. Deze situaties lijken het meest op elkaar. Nu laat de regering dit los. Want, zo zegt de minister, "ik wil ze gelijktrekken met de naturalisandi", mensen die hier misschien op meerderjarige leeftijd naartoe zijn gekomen. Mijn vraag is steeds: wat is de rechtvaardiging om een gelijke behandeling op te heffen omwille van een verzwakking van de rechtspositie van tweedegeneratiemigranten?

Minister **Hirsch Ballin**: Ik begrijp de argumenten van mevrouw Strik wel. Je kunt zeggen dat er bij het aanbrenge van een afgrenzing altijd een argumentatie mogelijk is die de vergelijkbaarheid net op een ander punt legt. Ik heb zo-even de argumenten gegeven waarom ik meen dat deze vergelijkbaarheid met naturalisandi de doorslag geeft. Ik wil erop wijzen dat dit allemaal niet afdoet aan de mogelijkheid dat er omstandigheden zijn waarin de afstandseis redelijkerwijs niet kan worden gesteld. Dat geldt natuurlijk ook bij deze optanten.

Mevrouw **Strik** (GroenLinks): Kan de minister mij uitleggen wat er veranderd is, waarom de regering nu een andere keuze maakt dan zij tot nu toe heeft gedaan?

Minister **Hirsch Ballin**: Ja, dat kan ik enigszins uitleggen. Ik zeg dit met een aarzeling die misschien moeilijk in de Handelingen is weer te geven. Ik vraag mij even af hoe mijn "ja" van zo-even in geschreven vorm klinkt. Een "ja" met aarzeling, ik probeer het maar even zelf te beschrijven, met een klankkleur die aangeeft dat er ook wel argumenten zijn in een andere richting. Bij het opstellen van dit wetsvoorstel hebben wij geprobeerd het evenwicht in de discussie te vinden en te bewaren. Sommigen zeggen dat er in bepaalde constellaties toch wel wat complicaties

zijn aan dubbele nationaliteit. Dat is waar, vooral als zich dit van generatie op generatie voortzet. Dit kan het gevolg zijn van het recht van nationaliteit van de staat van herkomst. Dat is tenslotte de realiteit. Neem Marokko. Wij hebben verscheidene malen tegen de Marokkaanse collega's gezegd dat het toch wel mooi zou zijn als men een afstand kon introduceren. Dat betekent dus dat de afstandsvereiste niet kan worden gesteld voor de optanten in de situatie waarover mevrouw Strik spreekt. Voor andere landen kan het wel. Dan krijgen wij toch een kleine verruiming van de situatie dat men geen andere nationaliteit heeft dan de effectieve waar, zoals gezegd, enige voordelen aan verbonden zijn. Wij slijpen dit echter niet scherp. Dus, anders dan het ingetrokken wetsvoorstel, is het niet een zodanig ten strijde trekken tegen de dubbele nationaliteit dat wij problemen over mensen afroepen die in een levenssituatie terecht kunnen komen waarin de band met de staat van herkomst van belang is. In die afweging zijn wij hierop uitgekomen.

Volgens mij heb ik over de effectieve en de affectieve band voldoende gezegd, ook bij andere gelegenheden. Wat de vraag van mevrouw Quik over de onderliggende oogmerken betreft: ik hoop dat ik haar zorgen heb kunnen verminderen. Op de Turkse dienstplicht ben ik eveneens reeds ingegaan. Ik hoop dat ik de verhouding tot de integratie ook voldoende heb belicht. Laat ik er dit nog aan toevoegen, geket op het betoog van mevrouw Quik die verwees naar haar eigen Franse verleden. Natuurlijk is het van enorme waarde als mensen ook een andere taal en cultuur kunnen begrijpen dan die waarvan ze de nationaliteit hebben. Mevrouw Quik heeft dit meegemaakt als Nederlandse in Frankrijk. Iemand in de omgekeerde situatie zal dit hopelijk ook zo kunnen ervaren. Dat maakt het in mijn ogen wenselijk om alle uitingen achterwege te laten die op de een of andere manier een negatieve klankkleur geven aan de aanwezigheid van het grote aantal gewaardeerde medeburgers met een meervoudige nationaliteit. Ik hoop dat wij met dit wetsvoorstel het evenwicht vinden tussen het toekennen van waarde en betekenis aan de verkrijging van het Nederlanderschap en het verminderen van enkele complicaties die kunnen optreden al naar gelang de mate van vrijheid die het land van de andere nationaliteit geeft, wordt beperkt, bijvoorbeeld wanneer mensen worden geconfronteerd met zo iets als de dienstplicht. Dat leidt tot beperkingen in de persoonlijke vrijheid rondom erfrecht of belastingrecht. Ik denk ook aan beperkingen uit het oogpunt van de rechtszorg, bijvoorbeeld in het geval van uitleveringssituaties.

Ik hoop hiermee de vragen in eerste termijn voldoende te hebben beantwoord. Ik zie uit naar de eventuele opmerkingen in tweede termijn.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Ik heb nog niet helemaal antwoord gekregen op mijn vraag over de antidiscriminatiebepaling in het Europees verdrag inzake nationaliteiten, met name met betrekking tot de ontneming van het Nederlanderschap aan mensen die een staatsgevaarlijk misdrijf plegen.

Het gaat om een klein aantal mensen. Alleen mensen met een dubbele nationaliteit kunnen daardoor worden getroffen. Is dat geen discriminatie?

Minister **Hirsch Ballin**: Discriminatie kan nooit los worden gezien van de redenen die er zijn om onderscheid te maken. Alleen dan is het discriminatie. Er is een gerechtvaardigd onderscheid in verband met het vermijden van staatloosheid. Het gaat om misdrijven die naar hun aard een breuk betekenen met de Nederlandse rechtsorde. De maatregel is inderdaad een vergaande. Vandaar ook de beperking, maar deze vindt een rechtvaardiging die in overeenstemming is met het Europees verdrag inzake nationaliteiten en het VN-verdrag ter voorkoming van staatloosheid. Ook andere landen hebben vergelijkbare regelgeving op dit punt. Het gaat om een limitatieve categorie, om kleine aantallen, maar dat lijkt me niet zozeer een bezwaar als wel dat het bevestigt dat het gaat om een maatregel die je alleen moet nemen in het geval van een regelrechte breuk met de Nederlandse rechtsorde.

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Wat is het verschil tussen een Nederlandse terrorist en iemand met een dubbele nationaliteit, een bipatride terrorist?

Minister **Hirsch Ballin**: Dat verschil is er in beginsel niet. Beide breken met de Nederlandse rechtsorde. De beperking komt voort uit onze verplichting om staatloosheid te voorkomen. Die beperking hebben wij te aanvaarden.

De **voorzitter**: Dank. Wij zijn toe aan de tweede termijn van de Eerste Kamer. Het woord is aan mevrouw Strik.

**

*N

Mevrouw **Strik** (GroenLinks): Voorzitter. Ik dank de minister voor de beantwoording. Ik hoop dat hij mij straks ook kan bedanken, want mijn fractie steunt het wetsvoorstel, vooral vanwege het volgens ons zo belangrijke punt van de gelijktrekking van kinderen met een niet-Nederlandse ouder.

De minister heeft duidelijk aangegeven dat het wetsvoorstel niet is bedoeld als een negatief signaal richting mensen met een dubbele nationaliteit. Ik ben blij dat de minister dat expliciet stelt. De afstandseis geldt al als regel, maar die gold ook al als regel. Het punt is dat de afstandsregel ook wordt opgelegd aan bepaalde groepen die eerder op basis van goede redenen werden gevrijwaard van de afstandseis. Normaliter verwacht je bij een beleidswijziging, zeker bij een beleidswijziging waarbij rechten aan een bepaalde groep worden ontnomen, een onderbouwing met feiten, op basis van een onderzoek naar waarom het is misgegaan en waarom het nodig is om deze rechten aan die groep te ontnemen. Dat mist onze fractie bij deze wijziging. Ook omdat er misschien inzicht zou kunnen ontstaan of zou kunnen groeien wat dit betreft zou er sprake moeten zijn van een

nadere onderbouwing. De minister noemt wel een aantal argumenten, maar die hebben steeds gegolden. Er zijn praktische oplossingen te bedenken voor de argumenten die hij noemt. Deels, denk aan de ontsnapte gedetineerde, betreft het heel kleine groepen. Het is de vraag of je daarvoor een algemene beleidswijziging moet invoeren. Onze fractie is dus nog niet overtuigd geraakt door de beantwoording van de minister. Een paar vragen zijn helaas nog niet beantwoord. Ik heb gevraagd naar de onderbouwing van de regering. Waarom verwacht de regering dat de optanten zullen kiezen voor de Nederlandse nationaliteit, terwijl op basis van WRR-onderzoek en ACVZ-onderzoek nadrukkelijk kan worden verwacht dat een serieus deel van de optanten niet zal kiezen voor de Nederlandse nationaliteit? Dit baart onze fractie zorgen. Straks krijgen we groepen vreemdelingen die eigenlijk helemaal thuis zijn in onze samenleving. Dat is slecht voor de integratie.

Ik heb ook nog een vraag gesteld over de Europese afstemming. De minister heeft aangegeven, ook in de schriftelijke beantwoording, dat hij vindt dat we allemaal onze standpunten moeten kunnen innemen, maar dat hij afstemming wel belangrijk vindt. Hoe kunnen wij de afstemming door middel van uitwisseling zo benutten, dat wij echt kunnen bekijken hoe het in de andere landen uitpakt? Zo kunnen we misschien een beetje af van de politieke stellingnamen en van de politieke denkbeelden die ons beleid bepalen. Zo kunnen we ook terug naar de feiten en de effecten en kunnen we bekijken welk beleid het beste is voor de integratie en voor de rechtspositie die iedereen het beste uit de verf laat komen.

Ik wil nog een opmerking maken over het voorwaardelijk Nederlandschap. Mevrouw Quik heeft daar ook al op gewezen. Het is natuurlijk niet goed dat het Nederlandschap een bepaalde voorwaardelijkheid heeft. Op het moment dat je ernstige misdrijven pleegt, dreig je het Nederlandschap kwijt te raken. Mijn fractie is er evenwel blij mee dat het hier een heel beperkte groep betreft. Het gaat echt om ernstige en terroristische misdrijven. Daarom kunnen wij het ook billijken. Maar juist in het huidige klimaat zijn wij er bezorgd over dat als je deze weg inslaat, het een hellend vlak blijkt te zijn. Dan worden er steeds meer situaties in de wet opgenomen waarvan wordt gezegd: nu kunnen wij het Nederlandschap ontnemen. Onzes inziens zou dit een zeer onwenselijke ontwikkeling zijn. Dan krijg je namelijk twee soorten Nederlanders. Daarmee kun je niemand insluiten in onze samenleving. Mensen zonder Nederlandschap zullen zich dan altijd een buitenstaander blijven voelen. Met dit wetsvoorstel is dit niet gebeurd. Wij spreken de hoop uit dat het hierbij zal blijven.

*N

Mevrouw **Quik-Schuijt** (SP): Voorzitter. Ik heb maar de helft van de spreektijd van mevrouw Strik gevraagd, omdat ik al vermoedde dat ik naadloos kon aansluiten bij alles wat zij zou zeggen. Ik wil nog even aandacht vragen voor de effectiviteit van

de wetgeving. Ik heb de minister betrappt op de zin "het gaat hierbij om een kleine verruiming waar enige voordelen aan zijn verbonden". Mijn vraag is of het alle wetgevende en uitvoerende arbeid waard is. Het wetsvoorstel bevat een gelijktrekking met betrekking tot kinderen van moeders die hier voor 1985 geboren zijn. Wij zullen het wetsvoorstel en die bepaling van harte steunen. Ik ben er ook blij mee dat de minister heeft gezegd dat dit wetsvoorstel geen negatieve connotatie heeft. Het wetsvoorstel draagt echter wel het gevaar in zich dat het negatief wordt opgevat. Daarom vond mijn fractie het ook belangrijk om hier het woord te voeren. Ik wil daarbij duidelijk zeggen dat mijn fractie noch voor, nog tegen de meervoudige nationaliteit is. Wij vinden dat mensen dat zelf moeten kunnen beoordelen. Ik denk dat een betere voorlichting noodzakelijk is. Als je gaat googelen, vind je alle voorlichting. Ik denk dat heel veel mensen zich niet heel erg bewust zijn van de mogelijkheden die zij hebben. Heel veel mensen weten niet wat er gebeurt met een dubbele nationaliteit. Ons standpunt is daarom dat mensen zelf mogen kiezen of zij afstand willen doen van hun nationaliteiten, nadat zij alle beschikbare informatie tot zich hebben genomen.

*N

Minister **Hirsch Ballin**: Voorzitter. Ik wil om te beginnen graag mijn dank uitspreken voor de woorden van herkenning die naar voren kwamen in de betogen van mevrouw Strik en mevrouw Quik en die voor hun fractie zo bepalend zijn dat zij het wetsvoorstel zullen steunen. Ik ben daar blij om en hoop dat de behandeling van dit wetsvoorstel bijdraagt aan enige rust ten aanzien van dit onderwerp. Ik ben mij zeer bewust van de toon en de soms verstrekkendheid van de voorstellen die de afgelopen jaren zijn gedaan op het gebied van het nationaliteitsrecht en staatsburgerschap. Het lijkt mij goed, juist in een samenleving die gebaseerd moet zijn en hoort te zijn op wederzijds respect voor ieder met wat haar of hem eigen is, als die tonen niet meer zo luid klinken dat ze de verstaanbaarheid van de burgers in onze samenleving aantasten.

Er is terecht opgemerkt dat er bepaalde onderdelen in het wetsvoorstel zitten die ergens een grens trekken waarvan je kunt zeggen dat die ook net iets anders kan worden getrokken. Dert geldt echter voor meer wettelijke regelingen. Het is niet ongewoon in de wetgeving en het is ook het geval bij dit wetsvoorstel. Tegelijkertijd is het zo dat we niet de bedoeling hebben om hiermee de mogelijkheid om het Nederlandschap te verkrijgen voor mensen bij wie het inburgeringsproces geconsolideerd is, te beperken of aan te tasten.

Mevrouw Strik vraagt of de afstandseis rondom de optie ertoe kan leiden dat mensen van wie je zou wensen dat zij wel opteren voor het Nederlandschap dat toch achterwege laten. Wij hebben geen onderzoek met actuele gegevens op dat punt. Het is echter wel duidelijk dat deze afstandsplicht voor optanten betrekking heeft op

mensen voor wie, in ieder geval in het overgrote deel van de gevallen, zal gelden dat de Nederlandse nationaliteit hun effectieve nationaliteit is en dat er geen affectieve band meer is met het land van herkomst. In dergelijke gevallen is het vragen van afstand redelijk en mogelijk ook in hun eigen belang, indien zij zich niet realiseren welke gevolgen op langere termijn verbonden kunnen zijn aan de andere nationaliteit. Ik noem het geval van de dienstplicht.

Dit neemt echter niet weg dat er uitzonderingen zijn, ook op deze afstandsplicht. Die gelden ook bij optie, net als bij verkrijging door naturalisatie. Wat mij betreft geldt hiervoor dat het nationaliteitsrecht zo dicht mogelijk zal moeten aansluiten bij de eigen verantwoordelijkheid van de betrokkenen. Dat is de reden dat ik mij in gesprekken met bijvoorbeeld mijn Marokkaanse collega's die op dit terrein bevoegd zijn, heb ingezet voor het mogelijk maken van de afstand van het Marokkaans staatsburgerschap.

Mevrouw **Strik** (GroenLinks): De minister zegt dat hij er geen onderzoek naar gedaan heeft. In mijn bijdrage verwijs ik echter naar onderzoeken die al gedaan zijn door de ACVZ en de WRR, waaruit blijkt dat de kans reëel is dat een serieus deel toch geen afstand zal willen doen en dus het Nederlanderschap verliest. De minister zegt dat er geen onderzoek naar is gedaan, maar kan hij deze uitspraken wegens tegen zijn eigen verwachting? Hij geeft een argument, maar het gaat om de verwachting wat het gedrag van de optanten zal zijn.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik heb al gezegd dat er veel waardevolle dingen zitten in het rapport van de ACVZ. Het is best mogelijk dat er nog een verdere ontwikkeling plaatsvindt. Die ligt echter niet alleen aan ons, maar ook aan de ontwikkeling van de wetgeving in andere landen en het tot stand komen van internationale verdragen die complicaties wegnemen. Ik heb ook het punt genoemd van de consulaire en de diplomatieke bijstand. Ook daar is natuurlijk jurisprudentierecht over, ook van het Internationaal Gerechtshof. We hebben echter geen onderzoek daarnaar gedaan en dat kun je ook niet doen. Dan zou je een soort gefingeerde laboratoriumsituatie moeten creëren en dat gaat nu eenmaal moeilijk bij dit soort dingen. De uitzonderingen op de afstandsplicht gelden ook in het geval van de optie. Het risico van onwenselijke negatieve gevolgen is dus klein en is aanzienlijk kleiner dan bij de afstandseis zoals die vervat was in het ingetrokken wetsvoorstel ten aanzien van huwenden.

Mevrouw Quik heeft terecht opgemerkt dat ik geen grootse en dramatische effecten heb voorgespiegeld over de effecten van deze wetgeving. Dat is ook de reden waarom de Raad van State destijds bezwaar had gemaakt tegen het onder mijn verantwoordelijkheid ingetrokken wetsvoorstel. Daarin werd namelijk voorgespiegeld dat er zeer positieve effecten zouden zijn, terwijl we in feite moesten vrezen voor een situatie van langdurig hinkende rechtsverhoudingen staande

huwelijk of extra complicaties in het geval zo'n huwelijk zou stranden. Daarom hebben we dat element van het ingetrokken wetsvoorstel niet overgenomen.

Betekent dit dat dit wetsvoorstel geen grote betekenis heeft? Nee, wel degelijk. Maar dan primair omdat het op een evenwichtige manier afkoerst op waar het ons eigenlijk om moet gaan bij de verkrijging van het Nederlanderschap. Namelijk met de volle staatsburgerlijke rechten en plichten die behoren bij het Nederlander zijn, deel uitmaken van onze rechtsorde door al diegenen wier levensloop ze daartoe heeft gebracht, doordat ze hier zijn opgegroeid, doordat ze hier zijn gekomen, doordat ze trouwen met een Nederlander en doordat ze zo vertrouwd zijn geraakt met onze samenleving dat ze de taal, het recht, de instellingen en de maatschappelijke tradities in dit land willen kennen en daar mede vorm aan willen geven.

Daarmee heb ik tegelijkertijd ook iets gezegd over de verhouding tussen herkomst en toekomst. Dat was de titel van mijn bijdrage aan de bijeenkomst die was georganiseerd door de WRR, waarbij ik aanwezig was in het goede gezelschap van een van de huidige leden van uw Kamer, mevrouw Meurs. Ik heb toen gesproken onder de titel Herkomst en toekomst. Die herkomst is in hoge mate verscheiden. Die heeft mensen hier gebracht die door welke situatie dan ook een enkelvoudige nationaliteit hebben of een meervoudige nationaliteit. Minstens een van de leden van uw Kamer die dit debat volgt, heeft een dubbele nationaliteit.

Ik heb zelf maar één nationaliteit, de Nederlandse nationaliteit. En dat terwijl ik een vader had die in een ander land is geboren en als vluchteling naar Nederland is gekomen, ten tijde van een regime, het Hitler-regime, dat zijn werk zo grondig deed dat het ook de nationaliteit ontnam van degenen die het land uit werden gewerkt. Aan die grondigheid is het toe te schrijven dat voor mij de vraag van één of twee nationaliteiten zich nooit heeft voorgedaan. Ik heb één nationaliteit.

Maar er zijn in uw Kamer en op vele plaatsen in het politieke en maatschappelijke leven mensen met een dubbele nationaliteit. Ook onder bewindslieden, niet alleen van het kabinet dat inmiddels in beperkte samenstelling verdergaat maar ook in vroegere Nederlandse kabinetten, zijn er bewindslieden met een meervoudige nationaliteit.

Ik denk dat het goed is om onder ogen te zien dat met een regeling zoals we die nu hebben voorgesteld, we proberen recht te doen aan mensen als burgers van dit land, als staatsburgers van dit land. Het heeft mij pijn gedaan dat er vanuit sommige hoeken heden en in het recente verleden over Nederlanders met een meervoudige nationaliteit wordt en is gesproken alsof zij tweederangsburgers zouden zijn. Dat zijn zij niet. Die indruk mag op geen enkele manier ontstaan en worden gevoed. Dit wetsvoorstel berust op de gedachte van volledig en onvoorwaardelijk respect voor alle Nederlanders: degenen die het zijn en degenen die het kunnen worden, zonder

onderscheid. Dat is in overeenstemming met de uitgangspunten van ons constitutioneel bestel, waarvan ik het een voorrecht vind dat ik het heb mogen proberen te dienen met de verdediging van dit wetsvoorstel.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: De aanwezige leden van de fractie van de VVD wordt conform artikel 121 van het Reglement van Orde aantekening verleend dat zij geacht willen worden zich niet met het wetsvoorstel te hebben kunnen verenigen.

**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Kinderombudsman!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het voorstel van wet van het lid Arib tot wijziging van de Wet Nationale ombudsman in verband met de instelling van de Kinderombudsman (Wet Kinderombudsman) (31831).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Mevrouw **Arib**: Voorzitter. Ik dank de leden van de Eerste Kamer voor hun constructieve bijdrage in eerste termijn. Het wetsvoorstel inzake de Kinderombudsman is door een meerderheid in de Tweede Kamer aangenomen. Ik heb het tien jaar geleden ingediend. In al die jaren heeft het altijd op maatschappelijk draagvlak kunnen rekenen, zoals van Unicef, Defence for Children en instellingen die zich met kinderrechten bezighouden. Het wetsvoorstel is nu door de Tweede Kamer. Ik ben blij dat het vandaag in de Eerste Kamer wordt behandeld. Ik had gehoopt dat het zou worden behandeld voordat de nieuwe Tweede Kamer wordt geïnstalleerd, want ik wist niet zeker of ik wel herkozen zou worden. Ik heb echter begrepen dat ik er weer in zit. Dat is fijn. Ik ben ook verheugd over het feit dat alle fracties de Kinderombudsman een warm hart toedragen en waardeert het dat de Eerste Kamer een inhoudelijke discussie aangaat over de juridische en overige aspecten van dit wetsvoorstel. Ik zal niet te lang uitweiden over de doelstelling van het wetsvoorstel en het proces dat ik de afgelopen tien jaar heb moeten doorlopen. Ik ga gelijk in op de vragen die door een aantal leden zijn gesteld.

Mevrouw Dupuis van de VVD-fractie vroeg naar de verhouding van het klachtrecht, zoals het al bestaat in de jeugdzorg, tot dit wetsvoorstel. Zij vroeg ook hoe klachten bij de Kinderombudsman zich verhouden tot andere klachten rond de

jeugdzorg. Deze opmerking wordt vaak gemaakt omdat het soms zo overkomt dat er verschillende klachtenvoorzieningen zijn en dat de klachten elkaar overlappen. De mogelijkheid om een klacht in te dienen bij de Kinderombudsman is een voorziening als laatste resort. In principe moeten eerst de bestaande, uit de Wet op de Jeugdzorg voortvloeiende klachtenprocedures worden doorlopen voordat men bij de Kinderombudsman terecht kan.

Binnen het klachtenrecht in de jeugdzorg kan een aantal actoren worden onderscheiden. In eerste instantie zijn er de instellingen waarover wordt geklaagd. Cliënten kunnen een klacht indienen bij de instelling zelf. De instellingen zijn verantwoordelijk voor het eerste traject van de klacht. Als dat niet goed verloopt, kunnen cliënten - dat zijn in dit geval kinderen en volwassenen -- in tweede instantie de externe klachtencommissie benaderen. Indien men niet tevreden is met de interne afhandeling kan men naar de externe commissie. Beslissingen van deze commissie zijn niet bindend, maar zijn een advies aan de instelling. Het is de bevoegdheid van de Kinderombudsman om klachten in behandeling te nemen. Net als de Nationale ombudsman is hij een echte voorziening als laatste resort. Pas als alle klachtenbehandelingen zijn doorlopen, kan men een beroep doen op de Kinderombudsman. Mocht men gelijk naar de Kinderombudsman stappen, voordat men de klacht heeft ingediend bij bijvoorbeeld jeugdzorg, dan is het aan de Kinderombudsman om terug te verwijzen naar de te doorlopen klachtenprocedures.

Mevrouw Dupuis vroeg ook of een minderjarig kind met succes bij de Kinderombudsman kan klagen over een beschikking van de Raad voor de Kinderbescherming. En hoe is de verhouding van de Kinderombudsman tot de kinderrechter en diens finale beslissingen? Mevrouw Dupuis heeft ook de opmerking gemaakt dat de kindbescherming een gesloten instituut is. Die opmerking deel ik. De Raad voor de Kinderbescherming is een belangrijke voorziening. De raad is een bestuursorgaan dat valt onder Justitie en dat helaas niet open is. Toen mevrouw Dupuis haar opmerking maakte, was het eerste wat bij mij opkwam: misschien is het een van de eerste taken van de Kinderombudsman om dit te signaleren en het aan de orde stellen.

Een beschikking van de kindbescherming heeft eigenlijk dezelfde status als een rechterlijke uitspraak. De Kinderombudsman kan daar niet in treden. De Kinderombudsman kan bijvoorbeeld wel nagaan hoe een beschikking tot stand is gekomen. Als kinderen bijvoorbeeld ontevreden zijn over de wijze waarop een beschikking tot stand is gekomen of over de bejegening door de kindbescherming kunnen zij wel bij de Kinderombudsman terecht.

Mevrouw Dupuis heeft de wens uitgesproken dat er binnen het bureau van de Nationale ombudsman een apart team komt voor de Kinderombudsman. Deze opmerking is mij ook uit het hart gegrepen. Bij de behandeling van dit wetsvoorstel in de Tweede Kamer heb ik dan ook gepleit voor een apart team dat beschikt over

juridische deskundigheid. De Kinderombudsman valt onder de Nationale ombudsman en kan dus gebruikmaken van de deskundigheid die aanwezig is bij de Nationale ombudsman. Ik ben het er dus helemaal mee eens.

In principe heb ik geen bezwaar tegen een wetsevaluatie. Met een wetsevaluatie kan worden onderzocht in hoeverre de Wet Kinderombudsman heeft voldaan aan de doelstellingen van de wetgever. Daarbij krijgt de wetgever de mogelijkheid om zo nodig de wet bij te sturen of anderszins aan te passen indien blijkt dat de Wet Kinderombudsman niet heeft voldaan aan de doelstellingen van de wetgever.

Mevrouw Slagter van de SP-fractie vroeg in haar eerste termijn naar een toelichting op de aanstellingsprocedure van de Kinderombudsman. De procedure is als volgt. Op grond van artikel 9, lid 1 van de Wet Nationale ombudsman is de Nationale ombudsman verantwoordelijk voor het doen van een verzoek aan de Tweede Kamer tot benoeming van een substituut-ombudsman die de functie van Kinderombudsman heeft. De Ombudsman maakt daartoe een aanbeveling op, die de namen van ten minste drie personen bevat. Het is daarbij uitdrukkelijk aan de Tweede Kamer om bij de benoeming van de substituut-ombudsman of -mannen aan te wijzen wie de functie van Kinderombudsman gaat uitoefenen. In het onderhavige wetsvoorstel wordt ook voorzien in een regeling die stelt dat, als er geen Kinderombudsman is, de Nationale ombudsman zo snel mogelijk een verzoek aan de Tweede Kamer tot benoeming van een substituut-ombudsman dient te doen. Zo is de uitoefening van het ambt Kinderombudsman te allen tijde gewaarborgd.

Mevrouw Slagter vroeg of de Nationale ombudsman toeziet op de uitvoering van het takenpakket van de Kinderombudsman of dat deze functionaris autonoom is. Daarnaast vroeg zij of er tussen beide een hiërarchische of nevenschiktelijke relatie is. Ook de heer Thissen van de GroenLinks-fractie vroeg hiernaar. Dat de Kinderombudsman gewoon een substituut-ombudsman is, betekent onder meer dat de Nationale ombudsman zijn werkzaamheden regelt en dat hij formeel ook belast kan worden met de behandeling van verzoekschriften die zijn gericht aan de Nationale ombudsman. In die zin is er sprake van een hiërarchische relatie. Bij zijn bevoegdheid de werkzaamheden van een substituut-ombudsman te regelen dient de Nationale ombudsman uiteraard wel de wet te respecteren, die een groot aantal taken rechtstreeks aan de Kinderombudsman opdraagt.

Mevrouw Slagter vroeg of het raadzaam is dat de Kinderombudsman en de Nationale ombudsman straks over een samenwerkingsprotocol beschikken. De Nationale ombudsman en zijn substituten hebben een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor een goede uitvoering van hun taken. De Nationale ombudsman maakt daarover afspraken met zijn substituten. De Nationale ombudsman zal dus ook met de Kinderombudsman afspraken moeten maken. Een samenwerkingsprotocol kan inderdaad een handig

instrument zijn om de gemaakte afspraken vast te leggen. Het is uiteraard aan de Nationale ombudsman om te bepalen op welke wijze deze afspraken het best kunnen worden vastgelegd.

Tevens vroeg mevrouw Slagter of ik het belangrijk acht dat er straks één persoon in de schijnwerpers zal staan als het om kinderrechten gaat. Ik kan daarop alleen maar bevestigend antwoorden. Ik vind het van groot belang dat kinderen straks weten wie de Kinderombudsman is en wat de Kinderombudsman voor hen kan betekenen. Het moet een herkenbaar iemand zijn. De herkenbaarheid van de Kinderombudsman wordt onder meer bevorderd door het koppelen van de ombudsfunctie voor jeugdigen aan één persoon die met een eigen gezicht publiekelijk optreedt.

Mevrouw Slagter vroeg op welke begroting van welk ministerie de Kinderombudsman staat. Ik denk dat deze vraag beter kan worden beantwoord door de minister voor Jeugd en Gezin. Ik sla deze vraag dus even over.

Ook vroeg mevrouw Slagter of het gebruikelijk is dat de Kinderombudsman alleen de Tweede Kamer en de regering gevraagd en ongevraagd advies kan geven over wetgeving die en beleid dat de rechten van jeugdigen raakt. Met deze regeling heb ik nooit willen afdoen aan het belang van het instituut Eerste Kamer als medewetgever en medebepaler van beleid. Wij hebben bekeken hoe het zit in andere situaties waarin gevraagd en ongevraagd advies wordt uitgebracht aan de Kamer. De Kamer heeft een controlerende taak ten opzichte van de regering. Voor zover wij het konden nagaan, kwam dat niet voor voor de Eerste Kamer. Ik weet niet precies hoe mevrouw Slagter het bedoelde.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Het jaarverslag wordt bijvoorbeeld gewoon aan het parlement aangeboden. Juist omdat de Tweede Kamer zo expliciet genoemd wordt, vroeg ik me af of dat met opzet was. Of is er sprake van een blinde vlek, traditie of routine? Ik vond het opvallend. Ik kan me niet goed voorstellen waarom er alleen "Tweede Kamer" zou moeten staan. Er had net zo goed "parlement" kunnen staan.

Mevrouw **Arib**: Wij hebben het zo gedaan omdat men het ook zo doet in landen waar de Kinderombudsman al jaren geleden is geïnstalleerd. Naar die voorbeelden hebben wij gehandeld. Wij hebben wel expliciet gekozen voor verslaglegging aan de Eerste Kamer in de vorm van het jaarverslag. Wat betreft het gevraagd of ongevraagd advies, we hebben daar niet bewust voor gekozen. Ik neem aan dat die adviezen gewoon openbaar zijn. Dat is altijd het geval. Natuurlijk is het ook aan de Eerste Kamer om te kijken of zij daar iets mee wil doen.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik denk dat er niet helemaal over is nagedacht en dat het niet met opzet zo is. Het voert mij enigszins te ver om nu om een novelle te vragen. Ik laat het er maar bij.

Mevrouw **Arib**: Dank u wel.

Voorzitter. Ik kom op de vraag van mevrouw Slagter over de brief van het Collegiaal Overleg Lokale Ombudsmannen, het COLOM. Ook de heer Hamel van de PvdA-fractie en mevrouw De Vries van de CDA-fractie hebben daarover gesproken. Die brief heeft ons ook bereikt. Helaas was dat pas op 19 mei 2010, nadat het wetsvoorstel in de Kamer was behandeld. In de betreffende brief wordt -- dat is ook begrijpelijk -- om helderheid gevraagd over de bevoegdheid van de toekomstige Kinderombudsman in relatie tot die van lokale ombudsvoorzieningen. Het COLOM signaleert een spanning met het externe klachtrecht, zoals dat in 2006 in werking is getreden. Volgens het COLOM creëert het wetsvoorstel een dubbele absolute bevoegdheid, omdat bij de Kinderombudsman geklaagd kan worden over alle bestuursorganen, ook over de bestuursorganen die ervoor gekozen hebben om een lokale voorziening te treffen. Een burger die bijvoorbeeld een klacht heeft over een gemeentelijke jeugdangelegenheid kan zich zowel tot de gemeentelijke ombudsman als tot de Kinderombudsman wenden.

Naar aanleiding van de brief van het COLOM heb ik met een aantal deskundigen goed gekeken naar de situatie. Daaruit blijkt dat, strikt genomen, in voorkomende gevallen beide ombudsmannen bevoegd kunnen zijn als een burger eenzelfde klacht bij beide instanties indient. Dit staat echter een goede uitvoering van de wet niet in de weg. De bedoeling van de wet is immers duidelijk: er moet één duidelijk herkenbare en laagdrempelige voorziening zijn waar jeugdigen en anderen terecht kunnen als de rechten van jeugdigen in het geding zijn, namelijk de Kinderombudsman. De bevoegdheid van de Kinderombudsman strekt zich automatisch uit tot bestuursorganen met een eigen ombudsvoorziening. Er bestaat geen keuze voor decentrale overheden om zich al dan niet aan te sluiten bij de Kinderombudsman. Tegen deze achtergrond kunnen tussen de Kinderombudsman en de lokale ombudsman afspraken worden gemaakt over de wijze waarop moet worden gehandeld in geval van een dubbele bevoegdheid. Op dit moment werken ook de Nationale ombudsman en de lokale ombudsmannen in voorkomende gevallen goed samen. Desgewenst kunnen beide instanties hun samenwerking vastleggen in de vorm van schriftelijke afspraken. Ik denk dat de minister voor Jeugd en Gezin in zijn beantwoording hier een aanvulling op heeft.

Ik denk dat ik hiermee de vragen van mevrouw Slagter heb beantwoord en daarmee ook de vraag van mevrouw De Vries.

De heer Thissen van de fractie van GroenLinks heeft gevraagd of de Kinderombudsman ook aan belangenbehartiging van kinderen doet. Sommige Kinderombudsmannen in andere landen hebben als uitdrukkelijke taak gekregen om de belangen van kinderen te behartigen in individuele gevallen, bijvoorbeeld door een kind te begeleiden en te adviseren in rechterlijke procedures. Dit geldt bijvoorbeeld voor de Noord-Ierse Kinderombudsman. De Nederlandse

Kinderombudsman zal die taak niet hebben. Hij behartigt de belangen van kinderen alleen in algemene zin, bijvoorbeeld door voorlichting over kinderrechten te geven, door advisering over wetgeving en beleid en natuurlijk ook door signalering van misstanden.

De heer Thissen heeft verder gevraagd onder welk ministerie het budget van de Kinderombudsman valt. Die vraag zal door de minister voor Jeugd en Gezin worden beantwoord.

De heer Hamel van de PvdA-fractie heeft gevraagd waarom er niet voor gekozen is om de taak van de Kinderombudsman rechtstreeks op te dragen aan de Nationale ombudsman en vervolgens te bepalen dat de Nationale ombudsman dit takenpakket delegeert aan een substituut-ombudsman, die de functie van Kinderombudsman heeft. Bij de voorbereiding van dit wetsvoorstel is de door de heer Hamel voorgestelde constructie punt van overweging geweest. Ook de Raad van State heeft in zijn advies om een nadere motivering van de gemaakte keuze gevraagd. Graag stel ik voorop dat aan iedere constructie zowel voor- als nadelen kleven en dat iedere keuze een eigen complexiteit meebrengt. Bij de keuze voor het direct toekennen van specifieke taken en bevoegdheden aan de Kinderombudsman is doorslaggevend geweest, dat de aard van het ambt van de Kinderombudsman de bevoegdheid vereist om ook privaatrechtelijke organisaties te bestrijken die geen openbaar gezag uitoefenen, maar wel een publieke taak ten aanzien van jeugdigen hebben. De Nationale ombudsman heeft deze bevoegdheid niet nodig voor het adequaat kunnen uitoefenen van zijn ambt. Om deze redenen heb ik ervoor gekozen om rechtstreeks aan de Kinderombudsman, als zijnde een substituut-ombudsman, een aantal functiegerelateerde specifieke taken en bevoegdheden op te dragen die noodzakelijk zijn voor het naar behoren uitoefenen van zijn functie. Ik voorzie overigens geen problemen bij een eventuele noodzaak tot de formele vervanging van de Kinderombudsman. Er zijn immers nu al enkele substituut-ombudsmannen actief die hierin zo nodig kunnen voorzien. Ook verwacht ik dat het binnen de gekozen opzet mogelijk zal zijn, alle kennis te benutten die binnen het instituut Ombudsman aanwezig is.

De heer Hamel vroeg ook of het niet effectiever zou zijn geweest als de Kinderombudsman de klachten van kinderen zou behandelen en de Nationale ombudsman die van volwassenen en wettelijke vertegenwoordigers. Ik ben van mening dat het van belang is dat de Kinderombudsman straks zicht krijgt op alle situaties die van belang zijn voor de rechtspositie van kinderen. De Kinderombudsman heeft immers tot taak, te bevorderen dat de rechten van jeugdigen zullen worden geëerbiedigd door bestuursorganen en privaatrechtelijke organisaties. Hij ziet toe op de naleving van het Kinderrechtenverdrag. Door een onderscheid aan te brengen in de behandeling van klachten van kinderen en klachten van ouders of wettelijke vertegenwoordigers die zijn ingediend namens hun kinderen, wordt een ongewenste tweedeling

aangebracht. Een dergelijke tweedeling kan leiden tot onduidelijkheden in de beeldvorming over de Kinderombudsman. Bovendien leert de ervaring van Kinderombudsmaninstituten in het buitenland dat vooral volwassenen klachten indienen namens kinderen. De belangen van ouders liggen immers hoofdzakelijk in lijn met de belangen van hun kinderen. Om deze redenen heb ik de taak van klachtenbehandeling of eerbiediging van kinderrechten in zijn geheel bij de Kinderombudsman gelegd. De kern is dat het gaat om schending van kinderrechten. Wie de klacht indient, is dan van ondergeschikt belang. Er zijn soms ook volwassenen die iets kunnen signaleren, als kinderen twee of drie jaar zijn en het niet zelf kunnen signaleren als een misstand aan de orde is. In die zin dienen de kinderrechten centraal te staan bij de klacht.

De heer Hamel vroeg hoe de taakuitoefening van de Kinderombudsman voldoende tot haar recht kan komen en of er voldoende tijd en mogelijkheden zijn om binnen de forse taakstelling ruimte te vinden om de kindgerichte aanpak te effectueren. De taakstelling is inderdaad fors te noemen. Het voorspellen van toekomstige werkvoorraden blijft door de vele factoren die deze kunnen beïnvloeden, altijd moeilijk. Uit een vergelijking met acht andere Kinderombudsmaninstituten binnen de Europese Unie blijkt dat het aantal klachten varieert tussen 500 en 2000 zaken per jaar. Deze aantallen vormen voor mij geen reden om te vrezen voor een grote werkvoorraad, maar dat neemt natuurlijk niet weg dat voor de daadwerkelijke invulling van de taakstelling een visie moet worden ontwikkeld en dat dit criterium voor de hand ligt.

*N

Minister **Rouvoet**: Voorzitter. Dank voor de gelegenheid om namens de regering advies te geven over dit wetsvoorstel aan uw Kamer. Ik doe dat met alle soorten van genoeg. Het is een mooi wetsvoorstel. In de Tweede Kamer heb ik dat ook reeds gedaan. Als eerste spreek ik mijn waardering uit voor mevrouw Arib, de initiatiefneemster. Het is heel goed dat het wetsvoorstel op de agenda is gekomen. Bij mijn aantreden heeft de regering, in tegenstelling tot de periode daarvoor, een positieve houding aangenomen ten opzichte van de komst van een Kinderombudsman. Omdat het initiatiefwetsvoorstel er lag en mevrouw Arib zich er zeer voor heeft ingezet, heb ik van meet af aan gezegd dat het aan de initiatiefneemster was om de indiening ervan af te ronden. Het is mooi om te zien dat het wetsvoorstel vandaag in de Eerste Kamer kan worden behandeld, zodat het de laatste fase is ingegaan.

Bijzonder is ook wel -- het werd door mevrouw Slagter meegedeeld -- dat er op de dag dat dit voorstel voor een Kinderombudsman wordt behandeld iemand meeloopt om verslag te doen voor school. Het gaat om Acroos Creemers, die morgen in het verslag voor school aan dit onderwerp aandacht kan geven. Als minister voor Jeugd en Gezin vind ik dat dit een mooi tintje aan

dit debat en deze dag geeft. Ik complimenteer haar en zeg: fijn dat je er bent!

Ik zie af van een brede behandeling omdat de Kamerleden allemaal de behandeling in de Tweede Kamer hebben kunnen volgen. Toen heb ik ook aandacht gegeven aan de manier waarop kinderrechten aan de basis van mijn beleidsprogramma in de huidige kabinetsperiode hebben gelegen. Bij het beleidsprogramma Alle kansen voor alle kinderen heb ik nadrukkelijk het VN-verdrag inzake de rechten van het kind als vertrekpunt genomen. Dat is ook de grondslag voor mijn positieve houding ten opzichte van de Kinderombudsman. Ik zie er verder van af om daar nu nog breed op in te gaan, omdat er nu geen gelegenheid voor is. Wellicht komt daar nog een moment voor. Tegen mevrouw Slagter zeg ik dat ik niet weet of dit het laatste debat zal zijn. Dat hangt op dit moment eerder van anderen dan van mij af. Zolang ik, demissionair of niet, deze functie bekleed, kom ik met veel genoeg naar de Eerste Kamer toe, zodra er iets te debatteren valt. Aan mij zal dat niet liggen. Bovendien ligt er ook nog een wetsvoorstel bij de Eerste Kamer, waarbij ik als minister van Onderwijs betrokken ben. Wie weet hoe lang wij dus nog met elkaar te maken hebben!

Een enkel woord naar aanleiding van de opmerking die door mevrouw Slagter en iemand anders is gemaakt over het VN-comité. Het is inderdaad waar dat vanuit het VN-Kinderrechtencomité, dat de staten die partij zijn bij het VN-verdrag nauwkeurig volgt bij de vormgeving van de rechten van kinderen, er een aantal keren op is aangedrongen en een aanbeveling is gedaan om voortgang te maken met het instituut Kinderombudsman. Het betrof weliswaar geen verplichting, maar toch wel een dringende aanbeveling. Die opmerkingen heb ik met verve opgepakt in mijn verdediging, toen ik in januari 2009 in Genève was. Het is misschien ook wel goed om er, met alle opmerkingen die op dat moment over de kinderrechten in Nederland te maken waren, aan te herinneren dat het VN-comité buitengewoon positief was -- de laatste rapportage was vanaf 2004 -- over de vorderingen die gemaakt waren met de komst van een speciale minister voor Jeugd en Gezin en over de ontwikkelingen die er waren op het terrein van de gesloten Jeugdzorg en op andere terreinen. Daardoor was er grote waardering voor de inspanningen van Nederland op het terrein van de kinderrechten. Daar hoorde zeker ook de mededeling bij dat er een initiatiefwetsvoorstel over de Kinderombudsman in behandeling was genomen. Zoals ik al eerder heb gemeld, viel dat buitengewoon goed bij het comité.

In concrete zin zal ik nog slechts op een enkel punt ingaan, omdat er niet zo heel veel vragen meer aan mij gesteld zijn. Bovendien is een deel al meegenomen door mevrouw Arib en aan haar antwoorden heb ik niet zo heel veel toe te voegen. In ieder geval is de vraag van mevrouw Slagter over de benoeming van de Kinderombudsman blijven liggen. Mevrouw Arib is daarop ingegaan: gaat het om nevenschikking of onderschikking en hiërarchie? Het is van belang, dat als het gaat om de eigen wettelijke taken van

de Kinderombudsman, er geen sprake kan zijn van een hiërarchische verhouding. Dat is namelijk een eigen bevoegdheid is, maar er zijn natuurlijk ook raakvlakken. Juist de positionering van de Kinderombudsman bij het instituut de Nationale ombudsman betekent dat er gebruik wordt gemaakt van zijn secretariaat, ervaring en expertise. Wat dat betreft zal er wel sprake zijn van werkafspraken. Ten aanzien van de eigen wettelijke taken echter, zoals in dit wetsvoorstel toebedeeld aan de Kinderombudsman, is er uiteraard geen sprake van hiërarchie maar van nevenschikking in posities.

Door verschillende leden is gevraagd naar de financiën en de begroting. Hoe zijn deze nu precies geregeld? Omdat de Kinderombudsman wordt ondergebracht bij de Nationale ombudsman wordt de financiering geregeld via de eigen begroting van de Nationale ombudsman. Voor wat betreft de parlementaire verantwoording valt deze onder hoofdstuk II van de Hoge Colleges van Staat. Het wetsvoorstel wordt ingediend onder verantwoordelijkheid van de minister van Binnenlandse Zaken. De Nationale ombudsman, en dus ook de Kinderombudsman, vallen daarmee niet onder de minister van Binnenlandse Zaken. Dat zou immers afbreuk doen aan de onafhankelijkheid. De verantwoording aan de Kamer inzake de middelen vindt echter plaats via het debat met de Kamers over de begroting van hoofdstuk II, die wel valt onder de verantwoordelijkheid van de minister van Binnenlandse Zaken. De onafhankelijkheid is daarmee geborgd en is daarmee op dezelfde wijze vormgegeven als de onafhankelijkheid van de Nationale ombudsman. Daartussen is geen verschil.

Ook is gevraagd hoe het nu zit met de financiering. Mevrouw Dupuis verkeerde in de veronderstelling dat er geen geld was voor de Kinderombudsman. Dat is er wel. Dat is ook nadrukkelijk gezegd in het debat met de Tweede Kamer. Op dit moment is al een aantal personen bij de Nationale ombudsman betrokken bij zaken die over kinderen en kinderrechten gaan. Het ligt dus voor de hand om bij de vormgeving van de Kinderombudsman gebruik te maken van die expertise en capaciteit. Zoals ik ook in de Tweede Kamer heb gezegd, is door de aanneming van twee amendementen in de Tweede Kamer het takenpakket van de Kinderombudsman niet meer een eindeloze behandeling van alleen klachten. De heer Hamel en anderen hebben daarover gesproken. De Kinderombudsman moet geen nieuw loket worden voor klachtenbehandeling. De fte's die er al zijn, worden uitgebreid met een aantal fte's. Binnen de taakstelling van het Rijk moet daarvoor op de begroting een plek worden gevonden; daarover is gesproken. Naar ik meen worden nu zes fte's ingezet voor kinderezaken en kan een uitbreiding van maximaal negen fte's plaatsvinden. Daarin wordt voorzien. Ik heb toegezegd dat ik met dat takenpakket van de Kinderombudsman en met die formatie in staat ben om vanuit de begroting voor Jeugd en Gezin geld toe te voegen aan de begroting van de Ombudsman. Dat is dan wel bedoeld voor de Kinderombudsman. Daar komt de verwijzing van een van de Kamerleden vandaan: mocht de Kamer bij de behandeling van hoofdstuk

II van de begroting vinden dat er op enig moment gelet op de ontwikkeling van de taken onvoldoende middelen zijn voor de Kinderombudsman, dan is het normale budgetrecht van toepassing en dan kan dit aspect een onderwerp zijn van een normaal debat met de beide Kamers over de financiën die nodig zijn voor de taken van de Ombudsman en de Kinderombudsman. Dat zal in die begroting apart worden verantwoord. Op dit moment kunnen wij overzien dat deze taken en deze formatie goed kunnen worden gefinancierd met een toevoeging -- ik doe het even uit mijn hoofd -- van maximaal 1,5 mln. vanuit de begroting voor Jeugd en Gezin aan hoofdstuk II van de rijksbegroting. De Kinderombudsman kan daarmee van start gaan, inclusief alles wat daarbij komt kijken.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Is dat een structureel bedrag?

Minister **Rouvoet**: Ja, dat is een structureel bedrag.

Dit over de begroting en de verantwoordelijkheden. De manier waarop deze ministeriële verantwoordelijkheid is geregeld loopt parallel aan de manier waarop deze is geregeld bij de Ombudsman. Daarom maakte ik een opmerking over de begrotingsverantwoordelijkheid en de financiële verantwoording aan het parlement.

Mevrouw Dupuis heeft nog een vraag gesteld over de publiekscampagne en de voorlichting. Ik heb inderdaad in de Tweede Kamer gezegd dat het geven van bekendheid aan kinderrechten en het behartigen van kinderrechten taken zijn van de Kinderombudsman. Zo is het ook in het wetsvoorstel geregeld. Vanzelfsprekend is hiermee ook een belang gemoeid bij het van start gaan. Ik denk daarbij niet alleen aan het persbericht over de behandeling in deze Kamer, dat ook bij de behandeling in de Tweede Kamer is uitgegaan. Wij zullen ons met elkaar verstaan over de vraag hoe wij dat goed kunnen uitdragen. Tegelijkertijd ligt het juist gelet op de onafhankelijkheid van de Kinderombudsman -- dat heb ik ook gezegd in het debat met de Tweede Kamer -- niet voor de hand dat de publiciteit over de Kinderombudsman door een van de departementen wordt verzorgd. Uiteraard gebeurt dit wel in samenspraak met een van de departementen. Daarbij zal worden bekeken wat wij bij de komst van de Ombudsman kunnen doen om de bekendheid te vergroten. Ik kan mij zo voorstellen dat ook het Kinderrechtencollectief daarbij een rol speelt evenals de daaraan meewerkende organisaties. Dan kan ieder zien op welke wijze daaraan kan worden bijgedragen. Dat zal ook door ons zo veel mogelijk worden bevorderd.

Mevrouw Dupuis heeft nog een vraag gesteld over de evaluatie. De initiatiefneemster heeft gezegd dat zij zich daarbij veel kan voorstellen. Dat geldt uiteraard ook voor de regering. Ik meen echter niet dat dit al na twee jaar moet gebeuren. Dat vind ik eerlijk gezegd aan de korte kant, maar dat kunnen we nog wel bekijken. Het wetsvoorstel bevat geen evaluatiebepaling.

Normaal wacht men een periode van een jaar of vijf af alvorens zo'n wet te evalueren. Bovendien komt er een nieuwe rapportage van het VN-Comité inzake de rechten van het kind; evaluatie zal daar zeker onderdeel van uitmaken. Op zichzelf lijkt het mij verstandig om te kijken of het functioneert zoals wij hadden gedacht en gehoopt dat het zou functioneren. Daarover bestaat dus, denk ik, geen verschil van mening.

Mevrouw Dupuis heeft gesproken over de verhouding tot de klachtenregeling. Mevrouw Arib heeft daar het een en ander over gezegd. De Wet op de jeugdzorg kent natuurlijk klachtenregelingen voor de Bureaus Jeugdzorg, voor aanbieders van jeugdzorg; de Raad voor de Kinderbescherming heeft een eigen, aparte klachtenregeling. Ik aarzel om al te gemakkelijk te spreken over de Raad voor de Kinderbescherming als een gesloten instituut dat moeilijk te doorgronden beschikkingen afgeeft. Als de situatie van het kind dat vergt, vraagt de Raad voor de Kinderbescherming bij de kinderrechter om een maatregel. Dat is altijd precair, omdat het gaat om een situatie waarin het kind kennelijk niet veilig wordt geacht, waardoor een ondertoezichtstelling of een ondertoezichtstelling gepaard met een uithuisplaatsing wordt gevraagd. Ik geloof zelf niet dat dit aanleiding is om de raad tot een gesloten instituut te verklaren. De beslissing over de gevraagde ondertoezichtstelling ligt uiteindelijk bij de kinderrechter. Zoals aangegeven, bestaat er geen mogelijkheid tot het indienen van klachten over uitspraken van de kinderrechter bij de Kinderombudsman, want dat is geen bestuursorgaan in de zin van dit wetsvoorstel. Dat geldt in de huidige situatie ook voor de Nationale ombudsman. Het is vanzelfsprekend niet mogelijk om een klacht in te dienen bij de Kinderombudsman over uitspraken van de kinderrechter.

Overigens -- maar dat is een kleine correctie -- valt de Raad voor de Kinderbescherming voor wat betreft de civiele uitspraken over kindbeschermingsmaatregelen -- zoals ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing -- niet onder de minister van Justitie, maar onder de minister voor Jeugd en Gezin. De redenering blijft verder uiteraard hetzelfde.

Mevrouw Dupuis vroeg of wij diligent willen zijn. Dat was een heel open vraag. Het is natuurlijk altijd mogelijk dat aanpassingen nodig zijn. Ik zeg haar graag toe dat wij diligent zullen blijven. Op dit moment kan ik nog geen noodzakelijke aanpassingen van deze wet voorzien; anders waren die wel eerder opgedoken.

Dit waren volgens mij de vragen die aan mijn adres waren gericht. Ik val de heer Hamel bij in zijn opmerking dat wij moeten oppassen voor een nieuw loket. Dat was ook de strekking van debatten in eerdere ronden. Het gaat juist om een "last resort"-instantie, zoals de initiatiefneemster het noemde. Er moet geen loket bij komen waar je klachten kwijt kunt, maar de Kinderombudsman moet de mogelijkheid bieden -- zoals de heer Hamel het verwoordde -- om op basis van dossiers grote lijnen te trekken en dieper op een bepaald fenomeen of verschijnsel in te gaan. Zo kun je wellicht eerder klachten voorkomen dan nieuwe

klachten genereren en afdoen. De mogelijkheid is er echter wel degelijk, zoals uiteengezet door mevrouw Arib. Ik denk dat ik het hierbij kan laten.

De **voorzitter**: Dan gaan wij nu verder met de tweede termijn van de Kamer.

**

*N

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Voorzitter. Ik vond het een beetje kaal als ik geen tweede termijn had, maar het lijkt erop dat ik nu als enige een tweede termijn heb.

De **voorzitter**: Ik zou het niet laten afhangen van de vraag of anderen nog iets te melden hebben.

**

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik heb ook nog wel iets belangrijks te melden.

Ik dank beide woordvoerders hartelijk voor hun beantwoording. Ik denk dat alle onduidelijkheden wel weggenomen zijn. Ik wil nog twee opmerkingen maken. Mijn eerste opmerking betreft het belang van een eigen gezicht van de Kinderombudsman. Daarin ondersteun ik mevrouw Arib van harte. Er zijn best wat vragen gesteld over de wijze waarop de Nationale ombudsman en de Kinderombudsman zich zullen gaan aftekenen, maar de Nationale ombudsman kennende denk ik dat het wel goed komt. Ik heb veel vertrouwen in hem en in zijn instituut en ik heb veel bewondering voor de manier waarop hij heel autonoom en onafhankelijk naar buiten kan treden.

Ik kan het niet laten om nog een opmerking te maken. De minister had het over de rapportages in Genève en zei dat hij complimenten had gekregen in januari 2009. Dat klopt. Ik vind ook dat wij grote vorderingen hebben gemaakt, maar wij blijven nog in gebreke op het punt van de rechten van hier illegaal verblijvende kinderen. Dat vinden ik, mijn fractie en ook mijn fractie aan de overkant. Daar wil ik ook vandaag de aandacht op vestigen. Zij worden soms op straat gezet en dat zou niet moeten kunnen, maar misschien kan de Kinderombudsman op dat punt juist een heel goede rol vervullen. Ook wat dat betreft denk ik: laat hij of zij groots eindigen.

*N

Mevrouw **De Vries-Leggedoor** (CDA): Voorzitter. Zoals al gezegd, zijn wij blij met de Kinderombudsman. Kinderen zijn onze toekomst. Zij hebben er niet om gevraagd om op deze wereld gezet te worden en zij hebben al helemaal niet gevraagd waar zij opgevoed willen worden. Voor de gevolgen daarvan moeten wij dus als het ware rekenschap afleggen. Dus alle hulde als er iemand komt die deze belangen voor ons op een goede manier mede in de gate n houdt.

Ik zit nog wel even met het creëren van de dubbele bevoegdheden. Mevrouw Arib zei naar aanleiding van een vraag van mevrouw Dupuis heel duidelijk dat de Kinderombudsman -- de

Kinderombudsvrouw mag wat mij betreft ook -- eerst bekijkt of alle bezwaarmogelijkheden zijn benut. Minister Rouvoet zei zojuist dat dit echt een last resort is. Mag ik dat zo vertalen dat er, als een klacht binnenkomt, eerst wordt bekeken of alle bezwaarmogelijkheden zijn benut en dat de Kinderombudsman dan in stelling wordt gebracht om vervolgens de klacht te behandelen? In dat geval ben ik zeer tevreden en kunnen wij met alle plezier akkoord gaan met dit wetsvoorstel.

*N

De heer **Thissen** (GroenLinks): Voorzitter. Ik dank zowel de initiatiefneemster mevrouw Arib als de minister voor de nauwkeurige en uitstekende wijze van beantwoording van de vragen van deze Kamer. Ik hoop namens de fractie van GroenLinks van harte dat op het punt van de belangenbehartiging en de signaleringsfunctie het eigen gezicht waar kan worden gemaakt. Ik doelde daarmee niet zozeer op het bijstaan in zaken als in algemene zin op voorlichting en op gevraagde en ongevraagde advisering van het kabinet en van opvolgende ministers, wellicht ook weer voor Jeugd en Gezin. Ik hoop ook dat wij hem of haar de ruimte bieden om in het prachtige democratische spel ons soms van tegenspraak te voorzien en dat wij weten om te gaan met de kritiek die dan soms van die kant komt, omdat dat kan bijdragen aan een steeds beter beleid en een steeds betere samenleving voor onze kinderen. Nogmaals dank en ook complimenten aan de indienster voor het feit dat zij volhoudend en volhardend is geweest, waardoor de Nationale ombudsman in positieve zin wordt opgetuigd met een fantastisch nieuw onderdeel, namelijk de Kinderombudsman.

*N

De heer **Hamel** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de indienster mevrouw Arib en onze adviseur, de minister, van harte voor de beantwoording van mijn vragen. Ook op het punt van de positionering is volgens mij duidelijk geworden waar de Ombudsman nu staat. Ik kan me nog steeds een heel andere regeling voorstellen, maar het is nu in ieder geval duidelijk geworden.

Ik heb nog twee punten, allereerst de tweedeling. Laten we wel wezen: volwassenen met klachten inzake kinderrechten konden al naar de Nationale ombudsman. Er komt nu een Kinderombudsman die dit voor een deel gaat behandelen. Die tweedeling is er in onze ogen dus al. Voor mijn fractie blijft het een punt dat de kindgerichte behandeling over het algemeen iets andere eisen stelt dan bij alleen volwassenen. Het is ook niet zo dat de rechten van volwassenen altijd parallel lopen met de rechten van het kind. Dat kan heel goed zo zijn, maar het hoeft niet. Het leek ons daarom van belang om de kinderen, vanuit hun zeer zwakke positie, te helpen. Ik krijg dus graag toch nog een reactie op die tweedeling, die er in onze ogen al is. Je moet gewoon constateren dat volwassenen ook nu al naar de Nationale ombudsman toe kunnen lopen.

Het tweede punt is de begroting, waarover ik vragen heb gesteld aan de minister. De vraag is of je moet zeggen dat binnen één bureau een bepaald aantal fte's voor de Kinderombudsman en een bepaald aantal fte's voor de Nationale ombudsman zijn bedoeld; ik zeg het even heel simpel. Je kunt je immers voorstellen dat een heleboel taken door elkaar lopen. Ik vroeg niet voor niets aan de minister of hij een truc heeft. Het gaat er immers om dat de bureaus met elkaar samenwerken. Er moeten niet allerlei gekke lijntjes lopen met allerlei door- en toeberekeningen over en weer. Men moet gewoon voor de zaak staan. Het zal nogal eens door elkaar lopen. Zie mijn verhaal over de tweedeling. Mijn vraag is of de minister daar nog een truc voor kan bedenken.

Mijn fractie is uitermate tevreden dat er een Kinderombudsman komt. Die moet wel absoluut kindgericht zijn. Dat is van belang. Zo kunnen immers nieuwe ontwikkelingen worden gestimuleerd.

*N

Mevrouw **Arib**: Voorzitter. Ik dank de leden van de Eerste Kamer voor hun inbreng in tweede termijn en voor de door hen uitgesproken steun en waardering. Ik ben daar erg blij mee.

Er is een aantal opmerkingen gemaakt die ik vooral als steun voor het wetsvoorstel beschouw. Die vragen niet om een nadere uitleg. Toch sta ik bij een aantal daarvan stil.

Ik ben het met mevrouw Slagter eens dat een Kinderombudsman herkenbaar dient te zijn en een eigen gezicht moet hebben. Er moet alles aan worden gedaan om de Kinderombudsman bekend te maken bij de doelgroep waarvoor hij of zij straks wordt benoemd, dat wil zeggen de kinderen. Daarbij speelt ook voorlichting of een publiekscampagne een belangrijke rol. Bij de wijze waarop de Kinderombudsman zich straks moet manifesteren, bij de instrumenten om de kinderen te bereiken, moet ook gebruikgemaakt worden van de media van deze tijd, zoals Hyves, Facebook en Twitter. Er moet ook naar de scholen worden gegaan. Consultatiebureaus zijn verankerd in de samenleving. Alle ouders gaan daarnaar toe. Ik hoop dat wij over een aantal jaren ook kunnen zeggen dat iedereen terecht kan bij de Kinderombudsman voor de rechten van kinderen. Ik ben het met mevrouw Slagter eens. Ook wij hebben alle vertrouwen in de Nationale ombudsman. Hij is van begin af aan bij het proces betrokken. Hij heeft het initiatief van begin af aan omarmd.

Ik ben blij dat mevrouw De Vries het voorstel steunt. Ik heb geprobeerd uiteen te zetten hoe ik de dubbelde bevoegdheid zie. Het is inderdaad niet de bedoeling dat bij elk probleem een beroep wordt gedaan op de Kinderombudsman. Het is de bedoeling dat alle klachtenprocedures, die er niet voor niets zijn, worden doorlopen, of het nu gaat om jeugdzorg of instanties van gehandicaptenzorg, waar veel kinderen verblijven, of om de geestelijke gezondheidszorg. Laatst is in samenwerking met de Nationale ombudsman gekeken naar de klachtenprocedures. Dat kan een

belangrijke taak van de Kinderombudsman worden. Misschien zijn de procedures minder toegankelijk of wordt er minder gebruik van gemaakt. Dan is dat het onderwerp. De Kinderombudsman moet elke klacht bekijken. Als die nog niet bij de betreffende instelling is ingediend, moet dat alsnog gebeuren.

Mevrouw **De Vries-Leggedoor** (CDA): Dat betekent dus dat als een lokale klachteninstantie die verantwoordelijk is voor een bepaalde instantie eerst aan zet is voordat men naar de Kinderombudsman kan.

Mevrouw **Arib**: Dat is inderdaad de bedoeling. De Kinderombudsman heeft bijvoorbeeld ook de taak om structurele misstanden te signaleren. Het is ook de taak van de Kinderombudsman om in overleg te treden of iets te doen met de signalen die hij of zij opvangt.

Mevrouw **De Vries-Leggedoor** (CDA): Daar ben ik het mee eens, maar ik wil voorkomen dat als er een klacht is, een organisatie daar gelijktijdig met een andere organisatie die klacht in behandeling neemt. Dan doe je het één voor één.

Mevrouw **Arib**: Ja. Zeker bij de lokale ombudsvoorzieningen moeten goede afspraken worden gemaakt om te voorkomen dat er dubbel werk wordt verricht en om te bereiken dat er wordt samengewerkt. Volgens mij heeft de Nationale ombudsman daarmee goede ervaringen.

Tegen de heer Thissen zeg ik nog dat ik eerder heb opgemerkt dat de belangenbehartiging in andere landen inhoudt dat kinderen worden begeleid. Ik ben het met hem eens dat belangenbehartiging breder is dan dat. Een van de doelstellingen van de Kinderombudsman is dat de positie van kinderen aan de orde wordt gesteld. Kinderen zijn immers geen georganiseerde groep, zij kunnen niet voor hun belangen opkomen en zijn kwetsbaar. Daarom is het van belang dat de Kinderombudsman het ook in die zin opneemt voor de rechten van kinderen, daarover gevraagd en ongevraagd adviezen u uitbrengt, eigen onderzoek kan instellen als hij of zij signalen opvangt die daartoe nopen en ons daarover kan adviseren.

De heer Hamel sprak over de tweedeling. Volgens mij zijn wij het niet helemaal oneens met elkaar. De Nationale ombudsman behandelt nu ook klachten, maar hij is bevoegd om klachten over bestuursorganen te behandelen. De overgrote meerderheid van kinderen echter verblijft in privaatrechtelijke instellingen als de jeugdzorg, scholen, sportverenigingen, gehandicapteninstellingen et cetera. De Nationale ombudsman gaat daar niet over. Daarom zijn wij van mening dat de Kinderombudsman daarvoor een aparte bevoegdheid moet hebben opdat hij niet alleen klachten over bestuursorganen kan behandelen, maar ook die over privaatrechtelijke organen.

De heer **Hamel** (PvdA): Daar ben ik het helemaal eens. Het ging mij er alleen om dat die tweedeling er al is. Punt.

Mevrouw **Arib**: Ja. Dat is waar. Punt.

Voorzitter. Ik meen dat ik hiermee alles aan de orde heb gesteld. Ik dank de leden nogmaals voor hun medewerking.

*N

Minister **Rouvoet**: Voorzitter. Ik denk dat mijn antwoord kort kan zijn, ook omdat ik mevrouw Arib graag bijval in haar opmerkingen over de bevoegdheid en het belang van goede samenwerkingsafspraken. Laten we nu vaststellen dat er geen sprake is van een benadeling van de burger; ik zou het heel ernstig vinden als ergens een gat zou vallen. Het is wel zaak om goede samenwerkingsafspraken te maken, waardoor mensen kunnen weten waar ze terecht kunnen. Ik kan me ook voorstellen dat dit een van de eerste dingen is die de Kinderombudsman doet: goede afspraken maken met andere mensen die zich op hetzelfde terrein bewegen, over de onderlinge verhoudingen. Maar laten we ook vaststellen dat er in veel gemeenten geen lokale ombudsman is. Er zou dus geen gat mogen vallen, bijvoorbeeld omdat we de lokale ombudsmannen tot hoogste instantie zouden verklaren. Ook gelet op de bevordering van de kinderrechten in ons land is het juist van belang dat er een Kinderombudsman komt.

Als laatste wil ik iets zeggen over de vraag van de heer Hamel. Over de tweedeling is zojuist een punt gezet; wie ben ik om daarvan een komma te maken? Hij vroeg naar trucs. Ik geloof niet dat ik daar zo goed in ben, maar voor het budget is dat volgens mij ook niet nodig. Ik denk dat het van belang is dat de Kinderombudsman binnen het instituut "Nationale ombudsman" een eigen profiel kan opbouwen en een eigen toegankelijkheid. Daarbij hoort een eigen budget. Het is logisch dat dit meeloopt met het totale budget en de begroting van de Nationale ombudsman. Dat is ook nodig voor de verantwoording aan het parlement, gedaan namens de regering door de minister van Binnenlandse Zaken. Daarbinnen moet zichtbaar worden gemaakt waarmee de Kinderombudsman zijn eigen wettelijke taken kan behartigen, naast alle overlap in al beschikbare expertise, secretariële ondersteuning en dergelijke. Ik vind het daarom van belang dat er een duidelijk eigen budget is. Zoals aangegeven, wordt daarin op een structurele wijze voorzien, zowel in fte's als in financiën, als dit nodig is.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

Sluiting 17.58 uur.

!Lijst van besluiten en ingekomen stukken!

*N

Lijst van besluiten:

De Voorzitter heeft na overleg met het College van Senioren besloten om:

a. de plenaire behandeling van het volgende hamerstuk te doen plaatsvinden op 15 juni 2010:

Raming der voor de Eerste Kamer in 2011 benodigde uitgaven, evenals aanwijzing en raming van de ontvangsten (LXXXVII);

b. de stemming over het volgende wetsvoorstel te doen plaatsvinden op 15 juni 2010:

Voorstel van wet van de leden Ten Hoopen, Aptroot en Vos houdende wijziging van de Mededingingswet ter versoepeling van de uitzondering op het verbod van mededingingsafspraken (versterking positie leveranciers uit het MKB) (31531);

c. de plenaire behandeling van het volgende wetsvoorstel te doen plaatsvinden op 29 juni 2010:

Tijdelijke verruiming van de mogelijkheid in artikel 668a van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek om arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd aan te gaan in verband met het bevorderen van de arbeidsparticipatie van jongeren (32058);

d. de plenaire behandeling van het volgende wetsvoorstel te doen plaatsvinden op 5/6 juli 2010 in plaats van op 22 juni 2010:

Wijziging van de Vreemdelingenwet 2000 en enkele andere wetten in verband met de versterking van de positie van de referent in het reguliere vreemdelingenrecht en versnelling van de vreemdelingenrechtelijke procedure (Wet modern migratiebeleid) (32052);

e. het voorbereidend onderzoek van het volgende wetsvoorstel door de commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport/Jeugd en Gezin te doen plaatsvinden op 14 september 2010:

Wijziging van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten en de Zorgverzekeringswet, houdende maatregelen tot opsporing en verzekering van personen die ondanks hun verzekeringsplicht geen zorgverzekering hebben en beperking van het aantal zorgverzekeringen tot één per verzekeringsplichtige (opsporing en verzekering onverzekerden zorgverzekering) (32150).

Lijst van ingekomen stukken, met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1. de volgende regeringsmissives:

een, van de minister van Buitenlandse Zaken, ten geleide van de geannoteerde agenda van de Raad Algemene Zaken en de Raad Buitenlandse Zaken (incl. Ontwikkelingssamenwerking) van 14 juni 2010 (griffiennr. 146581);

een, van alsvoren, ten geleide van 5 fiches die werden opgesteld door de werkgroep Beoordeling Nieuwe Commissievoorstellen inzake o.a. Raadsbesluit tot verlening EU-garantie voor leningen en garanties voor projecten buiten de Europese Unie (griffiennr. 146577);

een, van de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, inzake voorhangprocedure Ontwerpbesluit onderstand BES (griffiennr. 146420.01);

een, van alsvoren, inzake besluit sollicitatieplicht Appa voor gewezen politieke ambtsdragers (griffiennr. 146575);

een, van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, ten geleide van het Strategisch Plan KNAW 2010-2015 (griffiennr. 146557);

een, van alsvoren, ten geleide van het jaarverslag TNO 2009 (griffiennr. 146555);

een, van alsvoren, inzake voorhang van de Regeling houdende wijziging van de Tijdelijke regeling subsidiëring experimenten leergang vmbo-mbo2 2008-2013 in verband met onder meer de borging van het experiment vmbo-mbo2 (griffiennr. 146570);

een, van alsvoren, inzake voorhang ontwerpbesluit tot wijziging van het Mediabesluit 2008 in verband met de vaststelling van de criteria voor de evaluatie van de landelijke publieke media-instellingen (griffiennr. 146584);

een, van de minister voor Wonen, Wijken en Integratie, ten geleide van het ontwerpbesluit tot wijziging van de Wet op de huurtoeslag (verhoging van het bedrag waarmee de normhuur wordt verhoogd tot de basishuur) (griffiennr. 146571);

een, van de minister van Verkeer en Waterstaat, inzake voorhang ontwerpbesluit tot wijziging van het Reglement rijbewijzen in verband met de aanpassing van de vorderingsprocedure en de invoering van het alcoholslotprogramma (griffiennr. 146547);

een, van de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, ten geleide van de rapportage IWI "Arbeidsontwikkeling in beeld" (griffiennr. 146569);

een, van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, ten geleide van een ontwerpregeling tot wijziging van de bijlage bij de Regeling maximumprijzen geneesmiddelen (griffiennr. 146563);

een, van alsvoren, ten geleide van een afschrift van de brief NZA Voorlopige contracteerruimte AWBZ 2011 (griffiennr. 146562).

De Voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn

neergelegd op de afdeling inhoudelijke ondersteuning ter inzage voor de leden;

2. de volgende missives:

een, van de Algemene Rekenkamer, ten geleide van het Rapport bij de Nederlandse EU-lidstaatverklaring 2009 (griffiennr. 146553);
een, van de directeur-generaal van de Dienst Uitvoering Onderwijs van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, ten geleide van het jaarverslag IB-Groep 2009 (griffiennr. 146550);
een, van de Nationale ombudsman, ten geleide van een afschrift van zijn brief van 1 juni 2010 inzake uitkomsten voor de zogenaamde "oude groep" veteranen met een posttraumatische stressstoornis (griffiennr. 146548).

De Voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn neergelegd op de afdeling inhoudelijke ondersteuning ter inzage voor de leden;

3. de volgende geschriften:

een, van P.D.P.S. te Udonthani (Thailand), inzake dalende euromunt in het buitenland (Thailand) (griffiennr. 146574).
Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de commissie voor Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking;
een, van J.P.M.Z. te W., inzake migratiehandel (griffiennr. 146520).
Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de commissie voor Justitie;
een, van A.v.d.T., inzake ouderenkorting NS (griffiennr. 146561).
Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de commissie voor Verkeer en Waterstaat;
een, van J.v.L. te C., inzake getuigenverhoor ondanks zware depressie (griffiennr. 146578).
Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport/Jeugd en Gezin.

De Voorzitter stelt voor, deze geschriften voor kennisgeving aan te nemen.